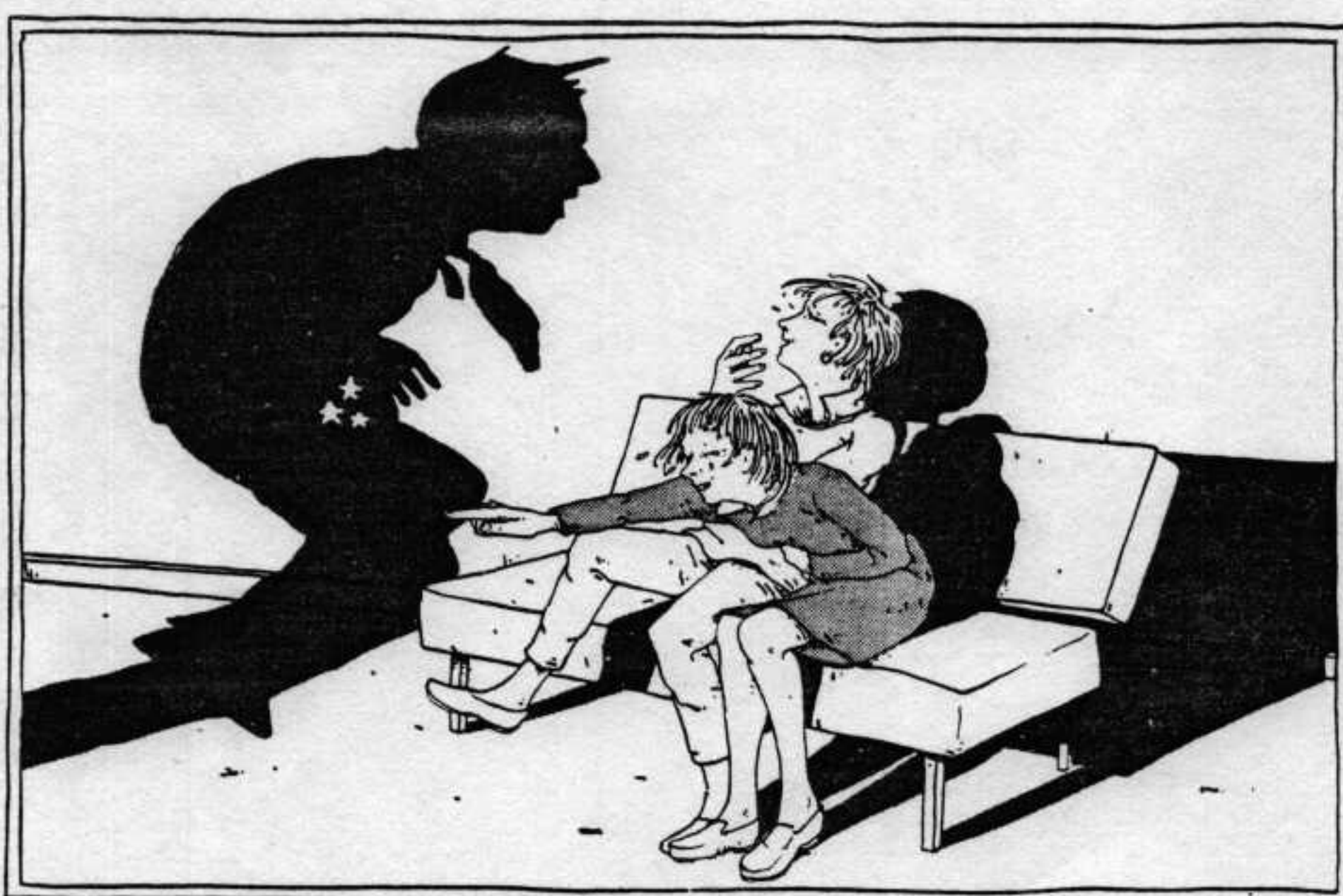

PERSFOCUS

TWEEDE JAARGANG NUMMER 11 — NOVEMBER 1986

JOEP BERTRAMS

In dit nummer:

Incesthuis onder vuur	blz. 2
Wel of geen meldingsplicht ?	blz. 4
Tiener-zelfmoord	blz. 5
Hulpverleners bestraft	blz. 7
Kamer bespreekt homobeleid	blz. 8
COC viert feest	blz. 9
Kerken in de slag over homo's	blz. 10
Vies toch niet zo lekker	blz. 11
Rechtsstaat-varia	blz. 12
AIDS zet oude waarden op de tocht	blz. 13
Sex-filosofen	blz. 14
Ontucht van de maand	blz. 19
Aktueel	blz. 20
Achtergrond	blz. 23

PERSFOCUS, tweede jaargang nummer 11 -- november 1986

Knipsels uit:

Vk - De Volkskrant
Bh - Het Binnenhof
NN - Nieuwsblad van het Noorden
Par - Het Parool
NRC - NRC Handelsblad
AD - Algemeen Dagblad
IHT - International Herald Tribune
Nb - Het Nieuwsblad, dagblad voor Midden-Brabant
Tel - De Telegraaf
Opzij- Opzij
HN - Hervormd Nederland
NZZ - Neue Zürcher Zeitung
D&D - Delict en Delinquent
VPRO- VPRO
Tr - Trouw
Fol - Folia
Int - Intermediair
UN - Utrechts Nieuwsblad

Abonnementen op Persfocus kosten f 55,- per jaar (verzending als brief f 70,-);
losse nummers f 6,50. Giro 5459646, vereniging Martijn, postbus 5478, Amsterdam

EXPERIMENT IN GRONINGEN LOOPT AF

Bezuinigingen bedreigen bestaan incest-opvanghuis

Van onze verslaggever **Vk 15**
WIM PHYLIPSEN

GRONINGEN — Het Groningse opvanghuis voor kinderen die met incest hebben te maken gehad, wordt in zijn voortbestaan bedreigd. Het opvanghuis moet na een proefperiode van twee jaar opgaan in de Stichting Noordelijke Orthopedagogische Voorzieningen (SNOV), maar deze stichting zegt als gevolg van de overheidsbezuinigingen geen geld te hebben voor de integratie. De proefperiode loopt in december af.

De beslissing over het voortbestaan van het opvanghuis ligt nu bij de ministeries van Justitie en WVC die het extra geld beschikbaar zouden moeten stellen dat de SNOV nodig heeft voor de integratie.

„Het verder werken is niet alleen voor ons van belang, maar ook voor experimenten die in andere steden op stapel staan en die van onze ervaringen afhankelijk zijn”, aldus coördinatrice Betty Mijlof.

Staatssecretaris Korte-Van Hemel van Justitie opende het opvanghuis voor kinderen die in het gezin seksueel mishandeld zijn — het eerste in Nederland — in april 1985. Het opvanghuis is alleen telefonisch bereikbaar en gevestigd op een geheim adres. Het is zeven dagen van de week en 24 uur per dag open voor kinderen in de leeftijd van tien tot twintig jaar. Er werken zeven groepsleidsters van wie slechts drie in een betaalde functie.

Er is een opvangcapaciteit van acht bedden. Volgens Betty Mijlof zijn die bedden de afgelopen twee jaar constant bezet geweest. Tot nu toe zijn er 58 kinderen in het opvanghuis opgenomen geweest. Het ministerie van Sociale Zaken stelde gedurende het experiment 300 duizend gulden subsidie per jaar beschikbaar.

Integratie van het opvanghuis in de SNOV is altijd voorwaarde geweest, omdat de subsidiegevers geen volledig nieuwe en zelfstandig opererende voorziening wilden. Probleem is nu dat de

leiding van de SNOV volgens Betty Mijlof het wel inhoudelijk eens is met die integratie, maar die door bezuinigingen niet kan verwezenlijken.

„Inhoudelijk zijn er geen problemen. Er ligt een positief onderzoeksrapport over het functioneren van het opvanghuis, maar donderdag hoorden we tijdens een gesprek met de SNOV-leiding dat de integratie vanwege bezuinigingen niet door kan gaan. De beslissing ligt nu bij Justitie en WVC om extra geld beschikbaar te stellen”, aldus Betty Mijlof.

De financiële problemen worden mede veroorzaakt, doordat bij een definitieve voorziening van het opvanghuis de salariskosten met ingang van januari omhoog moeten. De vrijwilligsters willen namelijk na afloop van het experiment alleen doorwerken als zij daarvoor worden betaald. De leiding van de SNOV heeft laten weten dat er voor die extra salariskosten geen geld is.

Opvanghuis slachtoffers incest blijft nog open

(Van onze
parlementaire redactie)

DEN HAAG — Het eerste en enige Nederlandse opvanghuis voor slachtoffers van incest, gevestigd in de stad Groningen, kan voorlopig blijven voortbestaan. Minister Brink-

man heeft voor volgend jaar /120.000 beschikbaar gesteld om het opvanghuis draaiende te houden. Staatssecretaris Korte-Van Hemel (Justitie) heeft dit gisteren namens Brinkman meegedeeld, nadat zij op haar ministerie het rapport „Zwijgen is fout” over de hulpverlening aan incest-slachtoffers in het Groningse tehuis in ontvangst had genomen.

Het opvanghuis werd in april 1985 geopend. Voor de duur van twee jaar was door het ministerie van Sociale Zaken (afdeling emancipatie) een subsidie van /300.000 beschikbaar gesteld. In 1987 dreigde de geldkraan te worden dichtgedraaid, maar staatssecretaris Korte-Van Hemel kon de staf en de bewoners van het huis gisteren geruststellen, hoewel zij nog geen vooruitzichten kon bieden voor de jaren na 1987.

De incest-slachtoffers die in Groningen worden geholpen zijn voornamelijk meisjes van gemiddeld vijftien jaar. Sommigen komen uit eigen beweging naar het huis, anderen belanden er via allerlei instanties. De gemiddelde verblijfsduur is drie maanden. Gebleken is dat incest relatief veel voorkomt in grote gezinnen met twee ouders. „Dit laatste weerlegt de regelmatig voorkomende opvatting dat incest met name voorkomt in gebroken gezinnen”, aldus het rapport.

Coördinatrice Groninger Opvanghuis:

'Incest-gevallen zijn topje van een ijsberg'

Van onze verslaggever Jan van Dijk **NN 27**

GRONINGEN — „Voor mij was het zo dat ik thuis voor iedereen zorgde; eigenlijk was ik moeder. Ik zag haar ook als een kind. Door vader werd ik ook gezien als zijn vrouw. Ik kwam op de eerste plaats, kreeg cadeautjes, ging met hem uit... dat was heel gewoon voor me, ik wist niet anders. Dat is nu wel anders, maar toch, ik blijf haar zien als mijn dochter. Ze doet zo hulpeloos, echt zo'n zielig hoopje mens.”

Een slachtoffer van incest vertelt over haar verhouding met haar moeder. Het is typerend voor wat er is gebeurd met veel meisjes die slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld binnen het gezin: de seksuele relatie met de vader, het negeren van de moeder en de grote verantwoordelijkheid die zij voelen. Die verantwoordelijkheid kunnen ze natuurlijk helemaal niet aan; vaak spelen ze al pseudo-moedertje terwijl de puberteit nog moet beginnen.

„Wat je heel vaak ziet is dat je geestelijk boven je moeder staat.

Als je bijvoorbeeld meningsverschillen hebt waar je met haar over wilt praten, dan staat ze ruzie te maken als een kind van twaalf, die alles negeert”, vertelt een ander incest-slachtoffer over haar moeder.

De citaten staan in het boek 'Zwijgen is fout', een verslag van een onderzoek dat Anneke Dubbink en Anna Platvoet (zij hebben in Groningen een organisatie- en adviesbureau) hebben gedaan in het Opvanghuis voor incest-slachtoffers in Groningen. Dat onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Justitie. Coördinatrice Betty Mijlof van het Opvanghuis reikte gistermiddag het eerste exemplaar van het rapport uit aan staatssecretaris Korte-Van Hemel.

Onzeker

Voor de aanbidding van het rapport was het erg onzeker of het enige Opvanghuis in ons land wel kan blijven bestaan. Het leek er op dat deze instelling die zich heeft gespecialiseerd in de eerste opvang van incest-slachtoffers door geldgebrek zou moeten sluiten. De staatssecretaris heeft die

dreiging voorlopig afgewend door het opvanghuis voor het komende jaar een subsidie van 120.000 gulden toe te kennen. Dit omdat er een toenemende vraag is naar opvangmogelijkheden voor incestslachtoffers. „Onderzoek in de Verenigde Staten heeft duidelijk gemaakt dat één op de vier meisjes in meer of mindere mate met incest te maken heeft gehad. In Nederland wordt op het ogenblik ook onderzoek gedaan en het lijkt erop dat die cijfers niet veel afwijken”, zegt Betty Mijlof.

De afgelopen twee jaar hebben 200 meisjes contact gezocht met het Opvanghuis in Groningen. Van hen zijn 58 een tijdje in het huis geweest. Gezien de cijfers die langzamerhand beschikbaar komen, moet het maar om het topje van een ijsberg gaan. Betty Mijlof: „Volgend jaar gaan we een project op scholen in Groningen starten. Via schoolartsen en onderwijzers gaan we met de kinderen praten. Moet je zien wat er dan loskomt.”

Rapport

Het plan voor het Opvanghuis in Groningen ontstond enkele ja-

ren geleden binnen de Vereniging tegen Sexuele Kindermishandeling binnen het gezin.

Bij de start voelde de overheid er niets voor om een aparte instelling te creëren voor weer een nieuwe groep slachtoffers; het Opvanghuis moest organisatorisch worden ondergebracht bij een bestaande instelling. Dat werd de SNOV, de Stichting Noordelijke Orthopedagogische Voorzieningen, een koepelorganisatie die verschillende tehuizen voor jongeren beheert. De SNOV en het Opvanghuis willen met elkaar verdergaan. Wanneer het project door kan gaan, wordt de hulpverlening uitgebreid tot de moeder en de andere gezinsleden, en ook de dader.

Proef incestopvang met argusogen bekeken

Van onze verslaggever
WIM PHYLIPSEN

GRONINGEN — De vrijwillige inzet van vrouwen heeft het Groningse experiment met incest-hulpverlening doen slagen. Het personeelsbestand is voordurend de meest kwetsbare schakel geweest. De geldende overheidsnormen met betrekking tot de groeps grootte in verhouding tot het aantal begeleiders bij de hulpverlening zijn volstrekt onvoldoende gebleken.

Dit is een aantal conclusies uit een onderzoek naar de hulpverlening in het Opvanghuis Groningen. Het onderzoek werd uitgevoerd door Anneke Dubbink en Anna Platvoet en gefinancierd door het ministerie van Sociale Zaken. Het werd in boekvorm aangeboden aan staatssecretaris Korte-Van Hemel van Justitie die het opvanghuis in april 1985 officieel opende. Het experiment draaide toen al enkele maanden.

Het opvanghuis mag zijn werk in 1987 voortzetten. Het krijgt van het ministerie van WVC voor volgend jaar 120 duizend gulden. Korte-Van Hemel zei dat nadat haar de resultaten van het onderzoek waren overhandigd. Medewerkers vreesden sluiting omdat het rijk bezuinigt op de stichting, waarin het huis is ondergebracht.

Korte-Van Hemel uitte tegenover medewerkers van het opvanghuis haar „diepe bewondering” voor hetgeen zij in Groningen tot stand hebben gebracht. Dat een dergelijk initiatief tot navolging zal leiden, is volgens haar te verwachten.

Het opvanghuis heeft als werkgebied

de provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Het is nog steeds enig in zijn soort. Het is zeven dagen van de week en 24 uur per dag open. Het richt zich op meisjes en vrouwen in de leeftijd van 10 tot 21 jaar, die in het (pleeg)gezin of andere familierelatie seksueel zijn misbruikt of daarmee zijn bedreigd. De gemiddelde leeftijd van de hulpzoekers ligt op vijftien jaar. Ze kunnen maximaal drie maanden in het opvanghuis wonen in een (eerste) poging hun ervaringen te verwerken.

Tevens wordt er gewerkt aan een oplossing voor de langere termijn. Het opvanghuis heeft de afgelopen twee jaar bij lange na niet kunnen voldoen aan de vraag naar hulp. Er werden zo'n zestig meisjes en vrouwen opgenomen. De opvangcapaciteit is acht bedden en die waren de afgelopen twee jaar constant bezet. Er werken zeven groepsleiders van wie slechts drie in een betaalde functie. Het ministerie van Sociale Zaken stelde aan het begin 300 duizend gulden op jaarbasis als subsidie beschikbaar.

Aan de aanpak in het opvanghuis ligt een algemeen behandelingsplan ten grondslag. Bedoeling ervan is het sociaal-emotionele isolement van de slachtoffers te verminderen. Ze moeten de kans krijgen hun schuldgevoelens kwijt te raken, hun zelfrespect te vergroten en hun identiteit te versterken.

Hun begeleiders zijn voor het merendeel zoals het in het jargon heet ervaringsvrouwen, die in hun jeugd zelf te maken hebben gehad met incest. Het vrijwillig gekozen verwerkingsproces

wordt op gang gebracht in zogenoemde vechtsessies onder begeleiding van een gespecialiseerde medewerkster. De gevestigde jeugdhulpverlening heeft volgens de onderzoekers nog moeite met de inbreng van de persoonlijke ervaringen van de begeleider.

Volgens de gevestigden valt de kritische afstand die een hulpverlener zou moeten aannemen er door weg. Dat wordt ook wel onderkend, maar — schrijven de onderzoekers — de ervaring leert dat het geen bezwaar vormt om de positieve effecten ervan te benutten. De niet-neutrale opstelling, plus het openhartig praten over incest in de groep heeft ook tot gevolg dat de slachtoffers hun ervaringen beleven als minder uniek of zwaar. Zo'n instelling is (nog) afwezig in de gevestigde hulpverlening. Slachtoffers worden in de opvangprocedure geïnformeerd over de mogelijkheid van het doen van aangifte en de gevolgen die dat kan hebben.

Uit het onderzoek blijkt dat er sowieso nogal wat verschil van mening bestaat tussen de gevestigde hulpverlening en de staf van het opvanghuis hoe het verwerken van incest aan te pakken. Waar in het opvanghuis eerst naar het verleden wordt teruggegrepen om nieuwe toekomstperspectieven te bieden, begint de gevestigde hulpverlening bij de situatie van vandaag. Deze hulpverleners zijn eerder geneigd vroegere ervaringen snel toe te dekken. Volgens de onderzoekers heeft dat tot gevolg dat incestslachtoffers daar hun ervaringen amper kunnen bespreken, laat staan verwerken.

De gevestigde hulpverleners kijken ook vreemd aan tegen de groepsfunctie in het opvanghuis. Het is niet zozeer een aanvulling of compensatie voor een ontbrekend gezinsleven, maar vooral een leersituatie voor persoonlijke ontwikkeling en groei.

De praktijk heeft inmiddels uitgewezen dat slachtoffers het als een groot voordeel ervaren wanneer ze hun problemen niet hoeven voor te leggen aan instanties, waarvan ze niet weten of die wel voldoende kennis over en begrip voor hun probleem hebben.

De enorme werkdruk in het opvanghuis heeft wel tot gevolg gehad dat methodiekontwikkeling en kennis- en informatie-overdracht naar de gevestigde instellingen er op den duur bij inschoot. Hulpverlening werd de enige doelstelling.

De onderzoekers concluderen dat door de specifieke omstandigheden het Groningse opvanghuis nooit een blauwdruk kan zijn voor nog te beginnen andere experimenten. De gevestigde hulpverlening blijft veelal met argusogen naar het Groningse experiment kijken. Het is onbekend terrein voor ze en vanwege de bezuinigingen proberen ze in de eerste plaats hun eigen positie veilig te stellen.

Ze staan er welwillend tegenover, maar dat is meestal nog zeer voorwaardelijk. Ze wachten op zichtbare resultaten die in hun eigen hulpaanbod zouden kunnen worden ingepast. „In die zin krijgt het opvanghuis nog steeds het voordeel van de twijfel”, aldus de onderzoekers.

POLITIE VAN UTRECHT WIL VROLIJKER HULP AAN SLACHTOFFERS

'Geen nieuwe incesthuizen graag' Par 2 P

Niet alle incest-hulpverleners vinden het een goed idee om slachtoffers van seksuele mishandeling onder te brengen in speciale opvanghuizen. Eergisteren werd bekend dat het opvanghuis in Groningen nog geld voor minstens 1 jaar krijgt en er zijn ook plannen om in andere plaatsen in het land dergelijke opvanghuizen op te zetten.

Carla van Lichtenburcht, die als maatschappelijk werkster bij de politie van Utrecht werkt, vindt dat er in zo'n opvanghuis teveel een stempel op deze kinderen wordt gedrukt. Ieder jaar ziet ze zo'n driehonderd kinderen die tegen hun zin ooit met een vader, oom of buurman hebben moeten vrijen. En al die kinderen krijgen veel te weinig leuke hulp, vindt ze. Er wordt te vaak en te veel zwaarmoedig over het probleem met ze gepraat. In zo'n incesthuis, waar allemaal slachtoffers bij elkaar zitten is de kans heel groot dat ze het nergens anders meer over hebben: Onder het eten gaat het erover, maar ook onder de afwas. Dan zouden ze beter kunnen zingen, vindt van Lichtenburcht. Zelf wil ze gaan proberen wel leuke hulp te geven.

Volgende week begint ze met zeven meisjes tussen de 13 en 15 jaar een praatgroep in Utrecht waar misschien weleens gehuild, maar vooral ook veel gelachen zal worden.

Van Lichtenburcht: „De eerste avond bijvoorbeeld mag niemand vertellen wat voor vreselijks ik heeft meegemaakt. Dat weten we eigenlijk al van elkaar. En ik weet ook uit ervaring dat het ene verhaal veel afschuwelijker kan klinken dan het andere en dat een meisje gaat denken: wat ik meemaakte was veel minder erg. Laat ik m'n mond verder maar houden anders vinden ze me straks nog een aanstelster.”

De maatschappelijk werkster vindt dat de meisjes vooral van elkaar moeten horen wat er wel leuk is in het leven: praten over de school waar ze opzitten of de club waar ze bij zijn. Incestslachtoffers zijn kleine piekeraarsters, weet ze. Van Lichtenburcht: „Toen ik aan een groep jongere meisjes een keer vroeg, vertel nou eens wat deze week vervelend

was, hielden ze niet meer op. Maar toen ik vroeg, en wat was er nou leuk, wist niemand iets te zeggen. Later merkte ik dat ze op school expres geintjes gingen uithalen om de volgende keer wel iets te kunnen vertellen.”

Bij de zeven meisjes die mee gaan doen met de praatgroep is de incest al een tijdje gestopt, maar de problemen zijn nog lang niet over. Zo'n meisje voelt zich vaak vies en schuldig. Ze denkt dikwijls dat zij de enige is die het heeft meegemaakt en daarom is ze eenzaam. Aan al die dingen wil de praatgroep iets proberen te doen. Door het er met elkaar over te hebben, maar liever nog door spelletjes te spelen, te tekenen of met z'n allen naar iets leuks toe te gaan.

Van Lichtenburcht: „Ze moeten leren dat hun leven niet alleen uit incest bestaat. Ze zijn slachtoffer, maar dat moeten ze vooral niet blijven. Vorige week was hier een juf van een meisje van acht. Dat meisje beet zichzelf steeds. Incestslachtoffers doen zichzelf vaak pijn omdat ze iets willen voelen. Die juf had zo'n medelijden met dat kind dat ze niks van dat bijten durfde te zeggen. Maar ze liep wel de klas uit want ze kon het niet aanzien. Dat meisje kreeg op deze manier de aandacht die ze zo hard nodig had, maar uiteindelijk had ze er niks aan want de juf liep alsmaar weg. Je moet zo'n meisje helpen,

vind ik, zich uit die slachtofferrol te vechten. Als je d'r alleen maar zielig blijft vinden, schop je die vechtlust onderuit en loop je de kans dat ze zich d'r levenslang incestslachtoffer blijft voelen en dus ongelukkig wordt.”

Carla Lichtenburcht is niet voor nog meer incesthuizen, maar ze vindt wel dat de overheid geld moet blijven stoppen in andere incest-hulpverlening. Er zouden cursussen moeten komen voor iedereen die weleens zo'n slachtoffer in z'n werk tegenkomt. Lichtenburcht: „Het gebeurt nog veel te vaak dat prima hulpverleners incestslachtoffers meteen naar mij doorsturen. Ze denken dat het zo'n bijzonder probleem is dat ze daar niet over kunnen en mogen praten. Of ze durven het niet.”

Om daar iets tegen te doen wordt op 19 januari een bijeenkomst georganiseerd in Zutphen. Er worden geen lange toespraken gehouden. Er zal vooral in kleine groepjes geoefend worden hoe je zo goed mogelijk hulp kan geven. Veel wachtmeesters van politie, schoolartsen, groepsverleners en onderwijzers hebben zich al opgegeven. Misschien dat de lange wachtlijst voor het opvanghuis in Groningen (vorig jaar moesten 150 jongeren worden afgewezen) daarna eindelijk eens wat korter gaat worden. Carla Lichtenburcht hoop het.

MARJA BAETEN

Arts moet kindermishandeling ter kennis brengen van de justitie ^{NRC 18}

Aanstaande vrijdag wordt in het Utrechtse Wilhelmina Kinderziekenhuis een congres gehouden over kindermishandeling en meldingsplicht. Hieronder alvast een pleidooi voor een aangifteplicht in plaats van een meldingsplicht.

Door J.H.S. van Herten

Kindermishandeling is een ernstig probleem met juridische, medische en maatschappelijke kanten. Ik beperk mij hier tot de juridische facetten en met name tot de positie van de medicus. Als een kind, tezamen met zijn ouders, een arts consulteert met de vraag om hulpverlening ontstaat tussen kind en arts een overeenkomst. De inhoud hiervan is onder meer dat de arts verplicht is tot preventieve en 'curatieve' hulpverlening. Het kind verplicht zich de medische adviezen op te volgen en het honorarium te voldoen. Bij de totstandkoming van dit medisch contract vertegenwoordigen de ouders het kind; in een groot deel van de gevallen zijn ook zij het die mishandelen.

Als de arts zijn contractuele verplichtingen jegens het kind niet nakomt pleegt hij contractbreuk, wanprestatie. Vermoedt hij kindermishandeling en neemt hij geen maatregelen ter voorkoming dan is hij bovendien strafbaar omdat hij opzettelijk iemand aan wie hij geneeskundige hulp moest verlenen in een hulpeloze toestand brengt of laat.

De juridische kern van het probleem van de kindermishandeling is de vraag naar de legitimatie van de arts om bij het vermoeden van kindermishandeling preventieve maatregelen achterwege te mogen laten. Contractueel, noch wettelijk is hiervoor een grond te vinden. Geen enkel medisch contract voorziet in de mogelijkheid dat een arts mag nalaten waar een patiënt handelen wenst en dat handelen mogelijk is. Kortom, de arts 'disfunctioneert' waar hij kan, mag en moet functioneren.

Vermoeden

In een aantal gevallen heeft een behandelende arts een vermoeden omtrent de oorzaak van de aandoening, in een aantal gevallen heeft hij zekerheid. Betoogd is wel dat bij letsels 'de arts geen melding (aan vertrouwensarts) of aangifte (aan Justitie) hoeft te doen omdat hem de zekerheid ontbreekt dat het om mishandelingssituaties gaat. Door melding of aangifte zou de vertrouwensrelatie verstoord worden.

De vertrouwensrelatie tussen arts en kind zal door melding of aangifte niet worden verstoord: het kind krijgt hulp en blijft verstoken van verdere mishandeling. Men kan stellen dat de vertrouwensband tussen ouders en arts wordt verstoord door de aangifte. Ik bestrijd dat. Ouders die met een mishandeld kind een arts consulteren liegen over de oorzaak van het letsel. Ze liegen omdat ze erop vertrouwen dat de arts hen gelooft.

Bij een meldings- of aangifteplicht zullen de ouders ook liegen. Het trotseren van het risico van melding of aangifte zou in dat geval juist de schijn wekken dat de ouders de waarheid spreken. Het argument dat ouders uit angst voor melding of aangifte geen arts meer zullen consulteren komt hierdoor te vervallen.

In de tweede plaats kan men zich afvragen wat de waarde van de vertrouwensrelatie tussen arts en ouders is. Deze band is van de zijde van de ouders gebaseerd op een leugen. Als men in een dergelijk geval nog kan spreken van een vertrouwensrelatie, kan men zich afvragen wat de kwaliteit daarvan is. Zeker lijkt dat deze band voor de arts geen rechtvaardigingsgrond oplevert om een derde — het mishandelde kind — contractueel overeengekomen hulp te mogen onthouden.

Beroepsgeheim

Artsen hebben in het verleden veelvuldig betoogd dat hun beroepsgeheim een meldings- of aangifteplicht in de gevallen van

kindermishandeling in de weg staat. Dat argument is niet valide.

De geheimhoudingsplicht van de arts geldt uitsluitend ten opzichte van derden die niet bij de behandeling betrokken zijn. Een geheimhoudingsplicht ten opzichte van de patiënt is een *contradictio in terminis*. Een geheimhoudingsplicht ten opzichte van medebehandelaars of derden die bij de behandeling zijn betrokken bestaat evenmin omdat de plicht tot hulpverlening van de arts prevalent boven zijn plicht tot geheimhouding.

Het kind wil geen geheimhouding. Het wil openbaring van zijn medische gegevens zodat door preventieve hulpverlening toekomstige mishandeling voorkomen wordt. De behandelend arts is verplicht tot preventieve hulpverlening. Als hij daartoe derden op de hoogte moet stellen van medische gegevens van de patiënt wordt die doorbreking van de geheimhoudingsplicht ten opzichte van die derden gerechtvaardigd door het feit dat de arts zijn contractuele hulpverleningsplicht nakomt.

Hulpverlening

Het door artsen gesuggereerde conflict tussen hulpverleningsplicht enerzijds en geheimhoudingsplicht anderzijds is dan ook een drogreden. Indertijd is het instituut van de vertrouwensartsen ingesteld, onder andere met als doel het probleem van de schending van het medische beroepsgeheim te ondervangen. Als er op dat punt al een probleem bestaat — ik bestrijd dat — is er geen sprake van een oplossing van dat probleem maar van een verschuiving van het probleem van behandelend arts naar vertrouwensarts.

Het doel van de meldings- of aangifteplicht is primair hulpverlening aan het kind en zijn ouders. Daarnaast moet bestraffing mogelijk blijven. Of al dan niet tot vervolging wordt overgegaan is een zaak die exclusief tot de competentie van het Openbaar Ministerie behoort. Artsen behoren buiten dat besluitvormingsproces te blijven.

Dat artsen door aangifte vervol-

ging mogelijk maken, is juist. Zij zouden — zo wordt wel betoogd — als gevolg hiervan een verlengstuk van het justitiële apparaat worden hetgeen niet met hun beroepsuitoefening te verenigen is. Het uitgangspunt bij deze redenering is evenwel onjuist. De bepleite meldings- of aangifteplicht is een gevolg van het disfunctioneren van artsen.

Waar contractuele en strafrechtelijke plichten niet worden nageleefd dient — in het belang van de patiënt — een derde de hulpverlening over te nemen. Het lijkt alleszins redelijk dat een arts aan een dergelijke overdracht meewerkt. Nu dat blijkbaar niet vrijwillig gebeurt, is een verplichting daartoe de meest voor de hand liggende oplossing.

Daarbij komt nog — en dat ziet de arts over het hoofd — dat een meldings- of aangifteplicht in zijn eigen belang is. Immers, daardoor ontlast hij zichzelf. Civielrechtelijk mag hij een behandeling van een patiënt overdragen; contractbreuk is dan niet aan de orde.

Strafrechtelijk is er, als gevolg van de medewerking aan de overdracht, geen sprake meer van de eis van opzet die gesteld wordt bij het in hulpeloze toestand brengen of laten. Het is op die manier onmogelijk.

Tuchtrechtelijk — tot slot — is verdedigbaar dat een arts het vertrouwen in de stand der geneeskundigen ondermijnt door opzettelijk hulp te weigeren aan een patiënt die daarom verzoekt. Door medewerking aan de overdracht van de patiënt aan een andere hulpverlener zal een klacht op grond van de Medische Tuchtwet falen.

Melding of aangifte

Een aangifteplicht houdt in dat het vermoeden van kindermishandeling ter kennis wordt gebracht van justitiële opsporingsambtenaren. Wil de hulpverlening aan kind en ouders gewaarborgd zijn, dan zal die plicht onlosmakelijk gekoppeld moeten worden aan doorverwijzing door het Openbaar Ministerie naar hulpverlenende instanties.

Bij een meldingsplicht worden geen opsporingsambtenaren maar deskundige hulpverleners van het vermoeden van kindermishandeling op de hoogte gesteld. Deze hulpverleners moeten beoordelen of — en zo ja, op welk moment — het Openbaar Ministerie moet worden ingeschakeld. Afgezien van de competentieproblemen beschikken deze hulpverleners ten ene male niet over de juridische bekwaamheden om de casus op zijn strafrechtelijke merites te beoordelen.

Op grond van deze — juridische — argumentatie kies ik voor een aangifteplicht in plaats van voor een meldingsplicht. Als deze aangifteplicht gekoppeld wordt aan het inschakelen van hulpverleners kan men niet aannemelijk maken, laat staan bewijzen, dat een aangifteplicht voor de totale hulpverlening schadelijker is dan een meldingsplicht.

Daarbij komt dat een meldingsplicht de exclusiviteit aantast van het Openbaar Ministerie als instantie ter beoordeling van eventuele vervolging van misdrijven, een ongewenste ontwikkeling. Een aangifteplicht past binnen het bestaande rechtssysteem. Mij is, op basis van het vorenstaande, niet duidelijk waarom de wetgever niet principieel kiest voor deze aangifteplicht. Dat stemt overeen met de huidige tendens om ongewenst gedrag binnen de intieme samenlevingsrelaties strafrechtelijk te sanctioneren.

Mocht evenwel worden besloten dat de thans bestaande situatie wordt gehandhaafd, dan mag zowel van de wetgever als ook van de zijde der artsen verwacht worden dat zij aangeven welke de legitimatie is op grond waarvan artsen zich zonder enige repercussie aan civiel- en strafrechtelijke plichten mogen onttrekken. Daarbij zou moeten worden aangegeven waarom artsen deze legitimatie wel en andere burgers deze legitimatie niet hebben.

De auteur is als juridisch medewerker verbonden aan het St. Radboudziekenhuis en is daarnaast docent gezondheidsrecht aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen.

Hulpverlener schiet tekort bij hulp aan kinderen in nood

Vk 21

Van onze verslaggeefster
UTRECHT — Tienduizenden kinderen worden jaarlijks mishandeld, seksueel misbruikt en/of verwaarloosd. Slechts een handjevol kinderen in nood, ongeveer drieduizend, zoekt hulp bij officiële instanties. De hulpverlening schiet tekort, zeker na de eerste opvang. Volgens sommige hulpverleners zou een meldingsplicht voor hulpverleners soelaas bieden. Die melding zou moeten worden gedaan aan de Kinderbescherming of aan vertrouwensartsen. Anderen zien echter niets in een meldingsplicht.

Vandaag wordt in Utrecht een symposium gehouden over de wenselijkheid van een dergelijke meldingsplicht. De

psycholoog dr. W. Wolters, werkzaam in het Wilhelmina Kinderziekenhuis in Utrecht, is tegen. „De gevolgen van zo'n meldingsplicht zijn niet te overzien. Het probleem wordt alleen zichtbaar, maar het lost niets op. Als echt alle gevallen van kindermishandeling worden gemeld, waar moeten dan die kinderen naar toe? Nu al leuren wij met honderden mishandelde kinderen en de hulpverlenende instanties keren hun hoofden naar toe? Hij denkt dat bezuinigingen en dus een gebrek aan personeel hierbij een rol spelen.

Beroepsgeheim

De meldingsplicht gebiedt officiële hulpverleners als artsen, leerkrachten en maatschappelijk werkers (een vermoeden van) kindermishandeling (tot 18 jaar) direct aan te geven aan de Raad voor de Kinderbescherming of bij de Bureau van Vertrouwensartsen. Hoog-

leraar in het jeugdbeschermingsrecht in Amsterdam, mr. J. Doek, is hiervan een groot voorstander. „Het is op zich geen directe oplossing om mishandeling tegen te gaan, maar wel een noodzakelijk begin.”

Diegene die melding doet van kindermishandeling moet wel gevrijwaard blijven van elke vorm van aansprakelijkheid of vervolging ook als hij of zij het beroepsgeheim doorbreekt, aldus Doek. Afwijzen van de meldingsplicht op grond van beperkingen van de hulpverlening is onjuist. „een truc op het probleem klein en beheersbaar te houden”, vindt Doek.

Iedereen kan nu ook anoniem melding maken van mishandeling. Bij meldingsplicht kan die anonimiteit niet gehandhaafd blijven, meent vertrouwensarts drs T. Sybesma. „Als die meldingsplicht er komt, dan moeten er ook sancties worden uitgedeeld en kan een

persoon niet langer anoniem zijn. De gevolgen daarvan zijn zeer ernstig.” Sybesma is wel voorstander van het registreren van meldingen, een soort registratieplicht, zodat er bij meerdere meldingen van vermoedens van kindermishandeling in eenzelfde situatie onderzoek kan plaatsvinden en hulp kan worden geboden.

Incestdebat

Volgens psycholoog Wolters is voorlichting aan hulpverleners, op scholen en aan ouders de enige methode om mishandeling tegen te gaan. „De media kunnen daarbij ook een belangrijke rol spelen mits dat op de juiste manier gebeurt. Op dit moment is er, mede door die media, een oververhitting van het incestdebat. Dat is allemaal erg opgehitst toen het eenmaal in de publiciteit kwam.”

De psycholoog is verontrust over de consequenties van de meldingsplicht.

„Met alleen het constateren ervan en de cijfers op tafel leggen, creëer je geen oplossing. Kinderen schrikken nu al vaak terug na een eerste melding van mishandeling of seksueel misbruik en trekken dan hun verhaal al in.” Incest kan volgens Wolters vooral bij jonge kinderen vaak niet worden bewezen.

„Daarbij komt dat sommige ouders incest zien als een wapen bij een echtscheiding en elkaar dus beschuldigen.”

Dat is nog maar een randverschijnsel, maar wel zeer zorgelijk. Tenslotte meent Wolters dat als er een meldingsplicht is, er veel valse meldingen zullen binnenkomen. Dat is ook gebeurd in de VS en volgens Wolters kan dat het contact tussen hulpverlener en client alleen maar negatief beïnvloeden.

Scholen en hulpverlening hebben weinig relaties

'Wvk 27

IJ WILLEN JULIE deze brief rechtstreeks aanspreken over iets dat ons en jou vast erg bezighoudt. Binnen enkele maanden hebben drie van jullie medeleerlingen afscheid van het leven genomen. Wij vinden dat heel erg en vragen ons af wat er ondertussen in jullie zelf omgaat."

Zo begon een open brief die leraren van het Dr Nassau College in Assen vorig jaar januari aan alle leerlingen stuurden. De leraren wilden met deze brief de problemen die samenhangen met zelfdoding onder jongeren, op school bespreekbaar maken. De drie gevallen van zelfdoding binnen twee maanden hadden de schoolgemeenschap diep geschokt. „Als jij ergens mee zit, kom dan met een van ons praten”, was het parool van de open brief. „Ons advies is, als je met suicide wordt geconfronteerd, verdoezel het dan niet”, zei rector W. Tasma. „Spreek erover.”

Wat kunnen scholen doen om leerlingen te helpen die rondlopen met gedachten om een einde aan hun leven te maken of te kampen hebben met diepe depressies? Dat is het centrale thema van een symposium dat vrijdag door het pedagogisch-didactisch instituut voor de lerarenopleiding van de rijksuniversiteit Utrecht en de Leidse vakgroep Klinische Psychologie in Utrecht wordt georganiseerd.

Zelfdoding onder scholieren is een onderwerp dat op veel scholen nog steeds min of meer taboe is. De school veroorzaakt de problemen niet, redeneren zij, dus heeft ze er ook niets mee te maken. Hulpverlening is geen taak van de school. Een kortzichtig standpunt, vindt dr J. Vedder van de Utrechtse lerarenopleiding. „Het trieste is dat zich vaak een geval van zelfdoding moet voordoen, voordat een school inziet dat ze er wel iets mee te maken heeft.”

De cijfers laten zien dat gevallen van zelfdoding of pogingen daartoe op middelbare scholen geen zeldzaamheid zijn. Uit een onderzoek van de Leidse vakgroep Klinische Psychologie bleek dat meer dan 26 procent van de middelbare scholen met dit soort gevallen te maken heeft gehad. Geschat wordt dat ongeveer vierhonderd jongeren per jaar zelfmoord plegen. In totaal maken jaarlijks ongeveer 2300 mensen een einde aan hun leven.

Verdubbeld

Volgens gegevens van de Leidse hoogleraar R. Diekstra, een van de belangrijkste sprekers op het symposium, is het aantal zelfdodingsgevallen in de afgelopen 25 jaar meer dan verdubbeld. Het aantal pogingen nam toe met 150 à 200 procent. Jaarlijks doen naar schatting 4500 tot 5000 jongeren in de leeftijd van vijftien tot twintig jaar een suicidepoging. Slechts in een minderheid van de gevallen wordt hulp geboden.

Diekstra: „Globaal gesteld mag je verwachten dat in een gemiddelde schoolgemeenschap van zeg duizend leerlingen per jaar een viertal leerlingen een suicidepoging doet zonder dodelijke afloop en dat eenmaal in de twee of drie jaar een leerling overlijdt als gevolg van een suicidepoging. Die pogingen worden lang niet altijd op school bekend. Dit betekent dat er natuurlijk tal van scholen zijn waar dit probleem ogenschijnlijk niet speelt.”

Vedder: „Ik hoorde laatst van een school waar het in de vakantie is voorgekomen. Dat heeft op school niets te wegegebracht, want dat is buiten schooltijd.”

— Er bestaat op scholen nog veel onbekendheid met de suicideproblematiek onder jongeren.

Vedder: „Bij de voorbereiding van dit symposium heb ik twee soorten reacties meegemaakt. Aan de ene kant zijn er de mensen die de problemen herkennen en duidelijk laten blijken dat ze dit in hun

ZELFDODING

Ongeveer vierhonderd jongeren maken jaarlijks een einde aan hun leven. Toch is op veel scholen het onderwerp zelfdoding taboe. „Het trieste is dat zich vaak een geval van zelfdoding moet voordoen, voordat een school inziet dat ze er wel iets mee te maken heeft”, zegt dr J. Vedder van de Utrechtse lerarenopleiding. En dan blijkt vaak dat leraren niet weten hoe ze het moeten aanpakken. Of ze hebben geen tijd. Wat scholen kunnen doen is het thema van een symposium, vrijdag in Utrecht. Een van de sprekers is prof. R. Diekstra van de universiteit in Leiden. Volgens hem staan in opstellen bijvoorbeeld vaak signalen. „Leraren moet je daarvoor gevoelig maken.”

„Contact is op veel scholen verdwenen”

nabije omgeving hebben meegemaakt. Daar zitten stuk voor stuk emotionele verhalen achter. Op het moment dat het op een school gebeurt, komt ineens het hele systeem in werking om te kijken naar leerlingen die zich niet in hun element voelen.

„Aan de andere kant zijn er de mensen die nog sterk in stereotiepen denken. Dat is de meest voorkomende reactie. Komt dat nou veel voor, vragen die zich af. Of ze zeggen: dat soort zaken overkomt ons niet, dat zal wel iets zijn van de Randstad. Sex en drugs komen ook alleen in het Westen voor. Dat hoor je glashard mensen uit het Oosten zeggen. En: het zal ook wel iets met milieus te maken hebben, dus in het avo hoef je dit niet te zoeken, dat zijn intelligente mensen, die doen dit niet. Allemaal van dat soort gemeenplaatsen. Daar schrik ik van.”

— De gebeurtenissen op het Dr Nassau College in Assen hebben op veel scholen een schok-effect te wegegebracht.

Vedder: „Op het moment dat op een school iets gebeurt, ontdekken de mensen ineens dat het om een topje van de ijsberg gaat. Dan is kennelijk de boot, de school, op de ijsberg gelopen en merken ze dat er onder water nog een heel gebied zit. Daarbij speelt ook de angst een belangrijke rol dat het niet bij één keer blijft.”

— Leraren denken vaak heel concreet: wat kunnen we eraan doen? Dan zullen ze toch eerst iets moeten weten om welke kinderen het gaat.

Diekstra: „Je kunt globaal van drie groepen spreken, in volgorde van omvang. Er is een vrij grote groep jongeren die een poging doet in de vorm van het innemen van tabletten of het rommelen aan de pols. Die poging is niet dodelijk en wordt nooit meer herhaald. Die jongeren willen meestal een noodsignaal afgeven naar de omgeving, naar het gezin of andere betrokkenen.

„Dat zijn kinderen met wie psychiatrisch niets aan de hand is, maar die twee duidelijke kenmerken hebben. Aan de ene kant zitten ze emotioneel

klem op grond van de meest uiteenlopende oorzaken: er is thuis gedonder, ze denken niet te kunnen voldoen aan verwachtingspatronen op school, ze hebben seksuele identiteitsproblemen, ze hebben problemen met hun uiterlijk, en ga zo maar door.

„Aan de andere kant zijn het ook vaak jongeren die nog geen uiting kunnen geven aan wat ze bezighoudt. Dat kunnen ze niet goed onder woorden brengen. Dat betekent dat die als ondraaglijk ervaren gevoelens waarmee ze worstelen, binnen blijven hangen. En dan zien zij onder bepaalde omstandigheden maar één manier om daaraan uitdrukking te geven: een suicidepoging.

„Dan is er een tweede groep, die in omvang kleiner is, maar psychologisch gezien van meer gewicht. Dat is een groep jongeren bij wie het niet bij één poging blijft. Die jongeren verkeren meestal in een situatie die al heel lang problematisch is. Bijvoorbeeld als er een heel sterke onenigheid bestaat tussen de ouders, waarbij het kind vaak de dumpplaats is van allerlei agressieve gevoelens.

„Het kind wordt in zo'n situatie heen en weer geslingerd en voelt zich ook verantwoordelijk voor het bij elkaar houden van ouders, iets dat het helemaal niet aankan. Het wordt vermalen. Soms is er ook sprake van langdurige mishandeling, seksueel of fysiek. Als zo'n kind in de puberteit komt, raakt het op drift. Op een gegeven moment doet het een poging die niet dodelijk hoeft te zijn.

„Door de stress zijn de schoolprestaties ook beneden de maat. Dat kan weer een stressfactor vormen en zo grijpen een aantal ongunstige ontwikkelingen in elkaar en dat leidt tot een nieuwe poging. Sommige kinderen hebben geluk en komen in handen van een goede hulpverlener, die een soort vervanger van de ouder wordt. Anderen ontsnappen aan de negatieve gevoelens door te vluchten in alcohol of drugs.

„En dan is er een derde groep, waarvan een heleboel mensen niets snappen. Daarbij is de suicidepoging in één keer dodelijk, vaak op bizarre manier. Meestal zijn dit jongeren bij wie de eerste verschijnselen van een ernstige psychiatrische stoornis zichtbaar zijn.”

— Al die kinderen komen de school binnen. Zijn de scholen voldoende uitgerust om adequaat hulp te bieden, anders dan met een schouderklapje en een bemoedigend woordje?

Vedder: „Ik denk dat scholen heel weinig geëquipeerd zijn voor dat soort problemen. Vroeger waren er nog ruim taakuren, waardoor bijvoorbeeld klasleraren nog echt contact konden hebben met de leerlingen buiten de directe lessen. Op veel scholen is dat contact verdwenen omdat die uren als gevolg

„Ze doen het nooit voor de flauwekul”

van de bezuinigingen zijn verdwenen. Leraren hebben hun handen vol aan hun lessen en komen minder toe aan dit soort activiteiten.”

— Voor leerlingen met problemen is het van het grootste belang dat ze in vertrouwen met mensen op school kunnen praten. Die situatie doet zich minder voor dan vroeger?

Vedder: „Ik denk het wel. Er moet onder grote druk worden gewerkt. Er heerst een ontzettende no nonsensmentaliteit. De hele rimram aan de cognitieve kant wordt met de dag alleen maar opgepoetst. Dat betekent dat er

voor docenten op een gegeven moment geen keus meer is. Er moet gewerkt worden. Docenten worden beoordeeld op hun eindexamenresultaten, niet op de vraag of een leerling zich lekker voelt op school.”

— Wat kunnen scholen — ondanks de moeilijke omstandigheden — doen om leerlingen in nood te helpen?

Diekstra: „Onze ervaring is dat een betrekkelijk groot aantal leraren wel wil helpen, maar niet goed durft en ook niet goed weet hoe ze dat moeten aanpakken. Een van de gebreken die leraren bij zichzelf aanwijzen, is dat ze niet geleerd hebben contact te leggen met een leerling die moeilijkheden heeft, zodanig dat die leerling niet meteen dichtklapt. En wat ze moeten doen als die leerling de boot afhoudt of in een emotionele huilbui uitbarst.

„Bovendien kunnen ze, als ze eenmaal met een leerling contact hebben, die leerling vaak niet motiveren tot het zoeken van hulp buiten de school. Daarbij speelt het probleem van 'onbekend maakt onbemind'. Tussen scholen en hulpverleningsinstanties bestaan heel weinig relaties. Men kent elkaar niet. Daardoor komt het voor dat scholen uit Tietjerksteradeel bij wijze van spreken ons opbellen, terwijl er een RIAGG in de buurt is.”

Vedder: „Als de hulp niet in school kan worden gegeven, moet de leraar helpen bij het vinden van een ander adres. Dat is iets wat leerlingen vaak niet uit zichzelf kunnen. Als leraren een signaal opvangen, moeten ze weten wat zij daarmee kunnen doen. Voor mijn part gaan ze met de leerling mee, naar een RIAGG, een schoolarts, een schoolpsycholoog, een huisarts. Dat hindert niet. Maar het contact komt vaak de school niet uit.”

— Vorig jaar is gepleit voor het instellen van een schoolspreekuur.

Vedder: „Dat kan in sommige situaties een oplossing zijn. Maar de verbinding met wat in de klas gebeurt, is er dan niet. Dat is ook riskant.”

Diekstra: „Het is van belang een netwerk van hulp te bouwen, dat zo dicht mogelijk aansluit bij de natuurlijke zoekgang van leerlingen als ze in problemen zitten. En die gang leidt niet naar onbekende volwassene achter een bureau. Dat kun je vervelend vinden, maar dat is zo. Een leerling gaat veel eerder naar een mentor die ze goed kennen, of een leraar die ze aardig vinden.

„Het is zinnig om zo'n spreekuur te hebben, maar ik zou dat vooral maken voor de leraren. Er zit op een bepaalde tijd iemand in de school, bij wie je vertrouwelijk over leerlingen kunt praten. Het is ook helemaal niet zo'n gek idee om bij rapportbesprekingen een schoolarts te laten zitten. Het feit dat je weet dat zo iemand erbij zit, maakt dat leraren permanent erop gespitst zijn dat dit soort problemen kunnen meespelen.”

— En naar Amerikaans voorbeeld een speciaal lessenprogramma „emotionele educatie”?

Diekstra: „Dat kan preventief werken. Als je kinderen al in een vroeg stadium leert gevoelens beter te benoemen of die bij zichzelf of bij anderen beter te herkennen, helpt dat zeker. In de therapeutische praktijk met volwassenen doen we niet anders.

„Maar er is nog iets anders. Leraren van bepaalde vakken, zoals Nederlands en maatschappijleer, krijgen schrijfproducten van leerlingen onder ogen. Daarin staan vaak signalen. Die leraren moet je daarvoor gevoelig maken. En dan doet er niet toe of een leerling het echt doet. Een leerling die aan dat soort dingen uiting geeft, staat altijd onder grote emotionele stress. Ze doen het nooit uitsluitend voor de flauwekul.”

HAN VAN GESSEL

ZELFDODING OP SCHOOL

Programma VS zou zelfmoorden onder jongeren halveren

De meeste mensen in Nederland zullen met een getergde blik reageren op zo'n banale manier om iemand te overtuigen van iets nuttigs. Maar in de Verenigde Staten hebben onderzoekers uitgerekend dat een zelfmoordpoging die door op het goede moment hulp te verlenen voorkomen wordt de samenleving / 675.000,- aan kosten scheelt. "Dus reken maar uit," zei professor Diekstra gisteren op een studiedag in Utrecht over wat scholen kunnen doen bij het voorkomen van zelfmoorden.

Diekstra presenteerde een programma dat jongeren leert de gevoelens waar ze mee rondlopen onder woorden te brengen. Zo horen ze van elkaar hoe je vervelende situaties te boven komt.

In de Verenigde Staten heet dit het Adolescent Suicide Awareness Program (ASAP). Diekstra noemt dit affectieve educatie. Hij vertelde dat deze lessen op alle scholen in de Amerikaanse staten New Jersey en Californië wettelijk verplicht zijn. De makers van dit pakket hebben voorspeld dat zo het aantal zelfmoorden bij jongeren met vijftig procent en het aantal zelfmoordpogingen met zestig procent zal dalen.

Diekstra stelt voor dat Nederlandse scholen een dergelijk programma samen met het Riagg en schoolartsen gaan opstellen.

Diekstra: "Je bespreekt een aantal onderwerpen in de klas: hoe voel je je als je vreselijk baalt?, wat gebeurt er daarna met je?, hoe kom je daar weer uit? Je hoort dan hoe klasgenoten problemen oplossen. Daar kun je altijd je voordeel mee doen als je je een keer vervelend voelt."

Het programma is ook bedoeld als steun voor jongeren om elkaar te helpen, want hoewel ze dat graag willen, weten ze vaak niet hoe dat op de goede manier kan. Diekstra vindt het belangrijk dat scholen leerlingen de gelegenheid geven om over dit soort kwesties te praten. Op andere plaatsen is daar lang niet altijd gelegenheid voor. Diekstra benadrukte verder dat leraren leerlingen die in zware moeilijkheden zitten niet af moe-

ten schepen met een telefoonnummer van een hulpverlener. De leraar zou dan samen met die leerling naar die hulpverleningsinstantie toe moeten gaan.

Ook is het volgens hem een taak van scholen om leerlingen die een poging tot zelfmoord hebben gedaan goed te begeleiden als ze weer terug op school komen. Nu komen ze uit angst voor gezichtsverlies vaak niet terug.

Diekstra onderstreepte de noodzaak van het genoemde lesprogramma: "Zelfmoordideeën zijn vaak een tijdelijk verlangen. De gedachte dat iemand die dood zegt te willen niet tegen is te houden, klopt niet. Ingrijpen, al is het op het laatste moment, kan voor iemand voldoende zijn om ervan af te zien."

"Zelfmoorden zijn bijna net zo vaak een doodsoorzaak als verkeersongelukken. Maar er wordt veel meer gedaan om het verkeer veiliger te maken, dan om mensen hun zelfmoordideeën kwijt te laten raken," zei Diekstra.

ROB MIOCH

HOOGLERAAR TIJDENS STUDIEDAG:

Hulpprogramma op middelbare school kan zelfdoding voorkomen

Van onze verslaggever

UTRECHT — Speciale hulpprogramma's op middelbare scholen kunnen ertoe bijdragen dat leerlingen met ernstige psychische en emotionele problemen beter worden opgevangen en gevallen van zelfdoding of pogingen daartoe meer worden voorkomen. Die programma's moeten door de scholen worden georganiseerd in samenwerking met hulpverleningsinstanties op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg, zoals RIAGG's.

Dit betoogde de Leidse hoogleraar in de klinische psychologie, R. Diekstra, vrijdag in Utrecht tijdens een studiedag over "Depressie, zelfdoding en de school". Hij kondigde aan dat binnenkort op drie scholen een begin wordt gemaakt met een dergelijk programma. Dit is ontwikkeld naar Amerikaans voorbeeld. In Amerika hebben de hulpprogramma's geleid tot een opmerkelijke daling van het aantal zelfdodingen of pogingen daartoe onder jongeren.

Het belangrijkste onderdeel van het programma wordt gevormd door gespreksgroepen voor docenten, leerlingen en ouders. Deze groepen worden begeleid door hulpverleners van een RIAGG. Volgens Diekstra is het voor leerlingen vooral van belang dat zij in de gespreksgroepen leren hoe zij met allerlei problematische gevoelens moeten omgaan. "Zij leren wat een depressie is, hoe je die te boven kunt komen en waarom het goed is om daarover met anderen te praten."

Daarnaast voorziet het programma in een vast schoolspreekuur. Tijdens dit spreekuur kunnen leerlingen of docenten vertrouwelijk met een hulpverlener spreken. Dit kan een schoolarts of een schoolpsycholoog zijn. Bovendien worden de hulpverleners uitgenodigd aanwezig te zijn bij rapportbesprekingen. Bij die gelegenheden kunnen zij uit de eerste hand horen of bij bepaalde leerlingen bijzondere problemen worden vermoed.

Volgens Diekstra komen depressie en malaisegevoelens bij tieners vaker voor dan onder volwassenen. Naar

schatting voelt één op de tien jongeren zich ernstig depressief tegenover één op de twintig volwassenen. Meisjes zijn over het algemeen meer depressief dan jongens. Dit is waarschijnlijk een van de voornaamste oorzaken van het feit dat ongeveer tweemaal zoveel meisjes als jongens een suicide-poging doet zonder dodelijke afloop.

Uit onderzoek is gebleken dat jaarlijks naar schatting 4500 tot 5000 jongeren in de leeftijd van vijftien tot twintig jaar een suicide-poging doen. In vierhonderd gevallen is die poging dodelijk. Daarmee is suicide (na ongelukken) de tweede doodsoorzaak in deze leeftijdscategorie. Er zijn aanwijzingen dat ook bij jongere kinderen suicide-pogingen voorkomen, vooral in de leeftijd vanaf twaalf jaar. Volgens voorzichtige schattingen van Diekstra gaat het daarbij om honderd tot hondervijftig pogingen en enkele tientallen daadwerkelijke zelfdodingen.

Leraren vinden over het algemeen dat psychosociale hulp aan kinderen in nood tot de taak van de school behoort, maar weten vaak niet goed hoe zij met de problemen moeten omgaan en waar zij buiten de school voor deskundige hulp kunnen aankloppen, zo bleek tijdens de studiedag. In veel gevallen gaapt er nog steeds een kloof tussen de school en de hulpverlening buiten de deur. Bovendien ontbreekt het de school vaak aan concrete mogelijkheden om daadwerkelijk iets aan de problemen te doen.

M. Nieboer, leraar Nederlands aan

het Dr Nassau College in Assen, hield een pleidooi voor extra financiële middelen om scholen de kans te geven de psychosociale hulp van de grond te krijgen. Op de school in Assen hebben zich eind 1984/begin 1985 drie gevallen van zelfdoding voorgedaan. Die extra middelen moeten volgens Nieboer onder meer worden gebruikt voor speciale taakuren voor leerlingbegeleiders, nascholingsactiviteiten en het inrichten van aparte ruimten waar leraren en leerlingen vertrouwelijk kunnen praten.

Volgens Nieboer is het voor leraren die hulp willen bieden, van groot belang bijtijds een grens te trekken. "Luisteren is heel erg belangrijk", zei hij, "maar dat maakt jou als docent niet automatisch tot de geschikte figuur om de leerling ook gedurende langere tijd te begeleiden. Het kan een ontzettende psychische belasting worden als je dat wel probeert. Er is geen bezwaar om te zeggen dat jij op jouw beurt hulp wilt zoeken, bijvoorbeeld bij een RIAGG."

Nieboer deed een beroep op de hulpverleners bij RIAGG's, het maatschappelijk werk en de jeugdgezondheidszorg om meer aansluiting te zoeken bij wat er in de scholen omgaat. "Het wordt tijd dat zij gezamenlijk, dus zonder langs elkaar heen te werken, initiatieven nemen in de richting van de school. Juist voor wie preventief wil werken zijn scholen bij uitstek de vindplaatsen van jongeren en daarmee het kanaal voor voorlichting en vroegtijdige signalering."

HULPVERLENERS BESTRAFT

Juridische verwarring over hulp weggelopen jongeren

Door onze redacteur ^{NRC}
GERDA TELGENHOF ⁵

AMSTERDAM, 5 nov. — Als er in de wet over hulpverlening aan minderjarigen geen duidelijker omschrijving komt van het begrip „zorgvuldige hulpverlening” staat de Nederlandse rechtbanken een reeks processen te wachten tegen instellingen die zich ontfemen over weggelopen jongeren. Dat voorspelde gisteren president mr. S. Slagter van de rechtbank in Amsterdam. Drie hulpverleners stonden terecht, omdat zij een 15-jarige jongen die uit een tehuis in Groningen was weggelopen, zouden hebben onttrokken aan het wettig over hem gestelde gezag.

De hulpverleners van het Jongeren advies centrum (JAC) en het wegloophuis Jozo (Jongerenopvang en zelfhulporganisatie) vonden zelf dat zij aan alle voorwaarden van de bestaande hulpverleningsmodellen hadden voldaan. Hun raadsman vroeg daarom vrijspraak. De officier van justitie mr. P.W. Asser verweet hun echter dat zij bestaande rapportage over de als zeer problematisch bekend staande jongen niet hadden opgevraagd en ook te laat contact hadden gezocht met de Bredase kinderrechtter die het kind onder toezicht had laten stellen. Met de jongen was het in Amsterdam uit de hand gelopen: door de grote vrijheid die de hulpverleners hem hadden gegeven zou hij aan hard drugs zijn geraakt. Asser vond een „forse geldboete” op haar plaats en eiste tegen beide instellingen een boete van 3000 gulden, waarvan 2000 voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaar. De drie betrokken medewerkers wilde hij gestraft zien met een boete van 500 gulden of vervangende hechtenis van tien dagen. De rechtbank doet over veertien dagen uitspraak.

Zorgvuldig

Centraal bij de behandeling stond de principiële vraag wat er

precies wordt bedoeld met het door de wetgever gehanteerde begrip „zorgvuldige hulpverlening”. Iemand die een van huis of uit een tehuis weggelopen minderjarige onderdak verleent of daarbij bemiddelt, is in feite strafbaar. Artikel 280 van het Wetboek van strafrecht verbiedt het opzettelijk onttrekken van een minderjarige aan het wettig over hem gestelde gezag en het verbergen voor en onttrekken aan nasporing door justitie en politie. In 1983 zijn enkele wijzigingen toegevoegd, waarin de noodzaak en het belang van „zorgvuldige hulpverlening” aan weglopers wordt erkend.

Een hulpverlener die goede hulp biedt en de verblijfplaats van het kind tijdig meldt aan de Raad voor de kindbescherming, is volgens de wijziging niet langer strafbaar. Over de juiste invulling van het begrip zorgvuldige hulpverlening echter bestaat grote onduidelijkheid, al is volgens raadsman mr. P. Wiewel van de gedaagden wel een aantal voorwaarden genoemd, zoals het opnemen van contact met ouders of voogd en de eis dat de hulpverlening zich „controleerbaar” moet opstellen.

De Raad voor het jeugdbeleid heeft onlangs in een advies bepleit het hele artikel uit de strafrechtelijke sfeer te halen en er een goede beroepscode en kwaliteitsbewaking van de hulpverlening voor in de plaats te stellen, omdat de huidige wetgeving onvoldoende bescherming biedt voor de bonafide hulpverlener. De Amsterdamse politie heeft eigen beleidsafspraken gemaakt met de jeugdhulpverlening, die zijn goedgekeurd door het zogenoemde tripartite overleg, aldus chef jeugd- en zedenpolitie J. Heesters. Minderjarige weglopers krijgen een „rustperiode” van drie weken, waarin wordt geprobeerd met opvoeders tot overeenstemming te komen. Gebleken is dat de meeste wegloupegevallen binnen dit tijdsbestek zijn opgelost.

Hulporganisaties krijgen boete voor verbergen kind

AMSTERDAM (ANP) — Het Jongeren Advies Centrum (JAC) en de Jongeren Opvang Zelfhulp Organisatie (JOZO) in Amsterdam zijn veroordeeld tot 250 gulden boete. De rechtbank achtte bewezen dat deze organisaties de 15-jarige Bennie opzettelijk verborgen hebben gehouden voor het wettig over hem gestelde gezag. Dat is de kinderrechtter in Breda. De organisaties voor hulpverlening zouden de jongen verborgen hebben gehouden van 31 januari tot 4 februari vorig jaar.

Daarbij was volgens de rechtbank in Amsterdam geen sprake van zorgvuldige hulpverlening. De organisaties hadden hun straf kunnen ontlopen. Strafbaarheid voor het opzettelijk onttrekken van minderjarigen aan het gezag wordt namelijk uitgesloten, als de politie op de hoogte wordt gesteld van de verblijfplaats van het kind. De invulling van dit begrip stond twee weken geleden centraal tijdens de behandeling van de zaak rond Bennie.

De JOZO bracht de jongen vorig jaar onder op een onderduikadres. Dat gebeurde nadat de organisatie tijdens een gesprek met de kinderrechtter en de ouders, over de mogelijkheid Bennie een poosje bij de JOZO te laten, nul op het rekest had gekregen. De hulpverleners wisten dat de jongen absoluut niet terug wilde naar het tehuis waaruit hij al vaak was weggelopen. Daarom besloten ze hem onder te laten duiken. Ze wilden daarmee voorkomen dat hij zou vluchten in het illegale circuit.

De rechtbank heeft overwogen dat het onderbrengen van weggelopen minderjarigen op een onderduikadres, kan worden gezien als hulpverlening. Maar dan moet er wel sprake zijn van voortdurende begeleiding en van pogingen om tot een oplossing te komen. In het geval van Bennie is daar volgens de rechtbank niets van gebleken. Daardoor zou van hulpverlening, „laat staan van zorgvuldige hulpverlening”, geen sprake zijn.

Enige dagen nadat Bennie op het onderduikadres was achtergelaten verdween hij daar, nadat hij er eerst had ingebroken. Volgens de rechtbank hadden de hulpverleners moeten voorzien dat het plaatsen van de jongen op een onderduikadres, gelet op zijn voorgeschiedenis, op een mislukking moest uitlopen.

Dit mislopen is behalve aan de jongen zelf, ook aan het JAC en de JOZO te wijten, aldus de rechtbank. De rechtbank zegt er tegelijkertijd rekening mee te houden dat het JAC en het JOZO geen uitweg meer zagen, na het mislukte overleg met de kinderrechtter.

De rechtbank sprak de hulpverleningsorganisaties vrij van het opzettelijk onttrekken van het kind aan het gezag gedurende twee andere periodes.

Toen wisten de ouders en het gezag waar Bennie was, of hadden dat makkelijk te weten kunnen komen. Van verbergen in de zin der wet was in die gevallen geen sprake, aldus de rechtbank.

Rechter moet bepalen wat zorgvuldig hulpverleners is

AMSTERDAM — Het begrip „zorgvuldige hulpverlening” zou niet in de strafwetgeving voor mogen komen. Het is een moeilijk in te vullen en vage term. De wetgever geeft er geen nadere uitleg aan en daarom is het begrip ook moeilijk hanteerbaar voor de hulpverleners zelf. Die kritische noot uitte de Tilburgse hoogleraar jeugd- en familierecht H. de Wild gisteren tijdens de behandeling van een strafzaak in Amsterdam tegen enkele medewerkers van het Jongeren Advies Centrum (JAC) en Jongeren Opvang Zelfhulp Organisatie (JOZO). Hen wordt verweten dat ze in de periode van december 1984 tot en met februari 1985 enkele keren opzettelijk de 15-jarige Bennie verborgen hebben gehouden voor het wettig over hem gestelde gezag, de kinderrechtter in Breda.

Het gaat hier om een jongen die al in diverse tehuizen heeft gezeten en daaruit ook tientallen malen is weggelopen. Het JAC en de JOZO hebben dagelijks met dit soort gevallen te maken. De voorzitter van de meervoudige kamer, mr. S. Slagter, wees er dan ook op dat de behandeling van de zaak niet zozeer om dit specifieke geval draait, maar om het principe: wat heeft de wetgever met het begrip „zorgvuldige hulpverlening” bedoeld. Het wetsartikel over het opzettelijk onttrekken van minderjarigen aan het gezag, sluit strafbaarheid namelijk uit als aan de politie wordt gemeld waar het kind zich bevindt en als er sprake is van zorgvuldige hulpverlening.

Officier van justitie mr. P.W. Asser vindt dat het JOZO en het JAC weliswaar aan de meldingsplicht hebben voldaan, maar niet aan het punt van de zorgvuldige hulpverlening. Hoewel de bedoelingen goed waren, hebben de hulpverleners zich volgens hem niet tijdig op de hoogte gesteld van de toestand van Bennie. En dat was naar zijn mening juist erg belangrijk, omdat hij een zeer problematische jongen is. Hij eiste drieduizend gulden boete, waarvan tweeduizend voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaar tegen het JAC en het JOZO. Bovendien vroeg hij de rechtter ieder van de betrokkenen nog eens vijfhonderd gulden boete op te leggen.

De raadsman van de hulpverleners, mr. P.G. Wiewel, waarschuwde dat een veroordeling van het JAC en het JOZO tot gevolg kan hebben dat zij geen hulp meer (kunnen) verlenen aan weglopers die onder toezicht van de kinderrechtter staan. En dat betekent volgens hem dat ze in het illegale circuit terecht dreigen te komen, met alle nadelige gevolgen van dien. De rechtbank doet op 18 november uitspraak.

JAC VEROORDEELD Boete voor verbergen

Amsterdamse rechtbank heeft gisteren het Jongeren Advies Centrum (JAC) en de Jongeren Opvang Zelfhulp Organisatie (JOZO) elk veroordeeld tot een boete van 250 gulden. Die boete hebben ze gekregen omdat ze begin februari een paar dagen een vijftienjarige jongen, Bennie, verborgen hebben gehouden. De ouders van die jongen en de kinderrechtter konden niet te weten komen waar hij was. Bennie was voor de zoveelste keer weggelopen uit een tehuis. Daar was hij dit keer geplaatst door de kinderrechtter in Breda. Hij kwam terecht in Amsterdam, waar het JAC en de JOZO hem aan een onderduikadres hielpen.

Tot zover is er niets bijzonders aan de hand. Het komt wel vaker voor dat het JAC of de JOZO kinderen een tijdje onderdak geven. Zolang het onderduikadres mar bij de politie bekend is, is dat niet strafbaar. Dat is een afspraak die is gemaakt tussen de hulpverleners, kinderrechtters en de politie.

Maar toen het JAC en de JOZO overlegden met de kinderrechtter in Breda en de ouders van Bennie, bleek dat die per se wilden dat Bennie terugging naar het tehuis. Daarom heeft het JAC dit keer het onderduikadres van Bennie niet aan politie of kinderrechtter verteld. En dat is wel

strafbaar. „Onzorgvuldige hulpverlening” noemde de rechtter het 1steren.

Het komt wel een heel enkel keetje voor dat alleen de hulpverleners weten waar een wegloper zit. Maar dan had Bennie wel cristant moeten worden begeleid. En dat was nu niet gebeurd. Bennie was zelfs van zijn onderduikadres weer weggelopen, nadat hij er ook nog had ingebroken.

Een woordvoerder van het JAC, die Bennie had geholpen bij het onderduiken: „Toen Bennie naar ons toe kwam, hebben we geprobeerd te praten met de kinderrechtter en met zijn ouders. We vroegen of hij niet een tijdje bij ons kon komen. Maar dat mocht niet. We wisten dat Bennie absoluut niet terug wilde naar het tehuis waar hij vandaan kwam en dat hij weg zou lopen als we hem geen onderdak zouden geven.” Het JAC liet aan de rechtbank weten dat ze wilden voorkomen dat Bennie dan in het ‘illegale circuit’ terecht zou komen.

De officier van justitie had eigenlijk een grotere boete tegen het JAC en het JOZO geëist, omdat ze Bennie nog twee keer hadden laten onderduiken. Maar volgens de rechtbank was toen het adres wel gemeld bij de politie, zodat de ouders hadden kunnen weten dat hij in goede handen was.

BELANGENORGANISATIES GEVEN MINISTRIJKE
Nota-homobeleid laat oorzaak discriminatie onbesproken

Vk Van onze verslaggever **17**
DEN HAAG — De Tweede Kamer bereidt zich voor op een bijzondere commissievergadering. Vandaag staat de positie van homoseksuelen op de agenda. Dat is een novum in de parlementaire geschiedenis. Het zal nu eens niet alleen gaan om een onderdeel van de zedelijkheidswetgeving. Heel wat facetten van het „zo-zijn” kunnen aan de orde komen.
 Aanleiding tot de discussie is de in april van dit jaar verschenen regeringsnota „Overheidsbeleid en homoseksualiteit”. Een stuk dat niet zonder slag of stoot tot stand kwam. Al weer drie jaar geleden drong de belangenvereniging van homoseksuelen COC aan op een standpunt van de regering.
 De vereniging had zelf een uitvoerige nota geschreven, nadat ze was geschrokken van de gewelddadige reacties op de homo-demonstratie in Amersfoort in juni 1982.
 Pas in de zomer van 1984 kreeg het COC een verbijsterend briefje van staatssecretaris Kappelijne van de Copello van Emancipatiezaken. Het had allemaal wat langer geduurd schreef Kappelijne omdat de ambtenaren „nog wat onwen-

nig” tegenover de problemen stonden. Er werden drie velletjes meegestuurd waarin de vruchten van het ruim jaar lang nadenken werden weergegeven. Er stond niets concreets in.
 De nota die op de agenda staat werd aandrang van de Kamer samengesmeed. Nadat het kabinet in oktober 1985 laten weten dat er geen overeenstemming kon worden bereikt over een Gelijke Behandeling wenste het V-Kamerlid Rempt een overzicht van er de afgelopen tijd zoal was gebeurd te verschillen departementen. Homobeleid bleek opeens geen zaak door Emancipatie te worden gecorend. Met het argument dat er in wat wetgeving in voorbereiding werd de hete aardappel doorgeschoven naar minister Korthals Altes van Justitie.
Gezinsdenken
 Inmiddels is de verantwoordelijkheid nog eens doorgeschoven. Het accent nu kennelijk op het welzijn. Min. Brinkman van WVC heeft de coördinerende taak moeten overnemen.
 De belangenorganisaties reageren aanvankelijk wat geschrokken. „Het kan er worden verwacht van „kampioenen van het gezinsdenken”? Beter iets dan niets, dus heeft min-

Brinkman vooralsnog het voordeel van de twijfel gekregen.
 Het COC heeft een uitvoerige reactie op de overheidsnota geschreven. Het uitgangspunt in de regeringsnota dat burgers niet mogen worden gediscrimineerd op grond van sekse, seksuele geaardheid of burgerlijke staat wordt uiteraard omarmd. Maar de regeringsnota hinkt op twee gedachten, meent het COC. Alleen al omdat er een onderscheid wordt gemaakt tussen discriminatie op grond van sekse en huidskleur enerzijds en homoseksualiteit anderzijds.
 Het COC is teleurgesteld dat in de nota geen poging is gemaakt de oorzaken van homo-discriminatie te beschrijven. Het COC kant zich tegen het blijven verbijzonderen van homoseksualiteit. Het huwelijk staat bij de beoordeling van rechten en plichten van niet-huwelijke relaties nog steeds centraal.
 De overheid stelt volgens het COC ook te snel vast dat haar invloed op bepaalde terreinen maar gering kan zijn. Bijvoorbeeld in het onderwijs, terwijl daar nu juist pogingen kunnen worden gemaakt om af te rekenen met vooroordelen.
 De Algemene Bond van Onderwijzend Personeel (ABOP) onderschrijft dit standpunt volkomen. Er kan volgens deze bond wel degelijk een emancipatie-

beleid worden gevoerd in het onderwijs. In de Wet op het Basisonderwijs staat bijvoorbeeld dat het onderwijs recht moet doen aan het multiculturele karakter van de Nederlandse samenleving. Met het COC meent de bond dat hieronder ook de leefstijl en de culturen van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moet worden verstaan.
 Interessant is ook de bijval die het COC krijgt van de Katholieke Onderwijsvakorganisatie KOV. Het enige juiste en meest afdoende middel om discriminatie uit te bannen is een brede Wet Gelijke Behandeling. Het kabinet moet zich volgens de KOV nog maar eens goed verdiepen in de proeve tot wet die het COC heeft geproduceerd.
 De noodzaak van een actief overheidsbeleid is volgens het COC nog toegenomen door de ziekte Aids. Het gegeven dat homoseksuele mannen tot de risicogroep behoren, kan zijn weerslag hebben op het emancipatieproces.
 Er is een aanpak uit verschillende invalshoeken noodzakelijk, schrijft COC-stafmedewerker Willemien Ruygrok in het blad Sek. Zij meent dat in het gevoerde beleid inzake Aids de aandacht te veel uitgaat naar het puur medische. Emancipatoire, psycho-sociale en juridische aspecten dreigen uit het oog te worden verloren.
JOOP VAN SCHIE

Stichting: kabinet toont geen visie over beleid voor homo's

Door onze redacteur **MRC**
GERDA TELGENHOF **15**
AMSTERDAM, 15 nov. — In homoseksuele kringen bestaat forse kritiek op de regeringsnota Overheidsbeleid en homoseksualiteit, die maandag in de Tweede Kamer wordt behandeld door de Vaste commissie voor justitie. Volgens de homoseksuelen ontbreekt het in de nota aan een actief beleid om de veiligheid van homoseksuelen te waarborgen en een gelijkwaardige positie in de maatschappij te bevorderen door vooroordelen te voorkomen en te bestrijden. „Men heeft alleen een aantal bekende knelpunten gesignaleerd en op grond daarvan aanbevelingen gedaan. Het ontbreekt de nota aan een integrale visie”, zegt Frits Conijn van de Amsterdamse stichting Op je flikker gehad, een telefonisch meldpunt voor mannen die als gevolg van hun homoseksualiteit met agressief gedrag zijn geconfronteerd.
 De stichting heeft de Kamercommissie een reactie op de nota gestuurd, waarin zij vooral het beleid van de regering ten aanzien van politie en justitie kritiseert. „Op je flikker gehad” houdt zich sinds 1984 bezig met het inventariseren van de ernst en de omvang van geweld tegen homoseksuele mannen. Naar een schatting van de politie doet ongeveer 95 procent van de mannen die met geweld zijn geconfronteerd daarvan geen aangifte. Angst voor represailles of voor ontdekking van hun geaardheid speelt daarbij vaak een rol, maar ook de houding van de politie. „Mannen die ons bellen, vertellen verhalen dat ze bij de politie komen en opmerkingen te horen krijgen als 'o, daar heb je weer zo'n mietje'. Er is wel het een en ander veranderd bij sommige bureaus en korpsen, met bureau IJtunnel in Amsterdam hebben wij bijvoorbeeld heel goede

ervaringen, maar uit het hele land blijven we klachten krijgen”, zegt Erik Hagoort van de stichting.
 Volgens de stichting had in de nota moeten worden erkend dat bij de politie door de jaren heen een sfeer van stoer mannengedrag is ontstaan, die heeft geleid tot buitensluiting en discriminatie van seksuele en andere minderheden. Het gevolg daarvan is dat homoseksuelen die aangifte komen doen vaak niet serieus worden genomen en dat aan de andere kant veel homoseksuele politiemensen moeite hebben voor hun geaardheid uit te komen.
 De stichting wil dat er onafhankelijke klachtencommissies worden opgericht waar mensen met klachten over het politie-optreden terecht kunnen. De interne klachtenprocedure die nu bestaat, blijkt in de praktijk mensen af te schrikken, zo is de ervaring van Op je flikker gehad. Ook wil zij dat nog bestaande plaatselijke politieverordeningen over repressief optreden van de politie bij openbare ontmoetingsplaatsen van homoseksuele mannen (urinoirs, parken) worden geschrapt.
Potenrammen
 „De nota gaat ook niet in op de reorganisatie van de politie waarbij de zedenpolitie zal worden opgeheven”, zegt Hagoort. „Wij vinden dat de ervaring en kennis van deze dienst op het gebied van potenrammen en seksueel geweld niet verloren mag gaan. Juist over de zedenpolitie zijn wij zeer goed te spreken”. Dat het zogenoemde potenrammen, een activiteit van jongeren die er een hobby van maken homoseksuelen in elkaar te slaan, niet met zoveel woorden in de nota staat vermeld, is de homo's eveneens een doorn in het oog. „Wij vinden dat het moet worden erkend als een ernstig misdrijf”, aldus Hagoort. „Wij adviseren dat potenrammen als

zonde door de politie wordt gepercipieerd, zodat er een beter inzicht in de omvang van het probleem. Daarnaast moet volkomen duidelijk zijn dat de slachtoffers van het slachtoffer zo mogelijk gewaarborgd blijven. Amsterdam kunnen sinds maandag slachtoffers van pomeerij anoniem aangifte doen van mishandeling. Juridisch achter heel moeilijk de anoniem van het slachtoffer tijdens procesgang te waarborgen. Het beseffen ook de medewerkers van de stichting, meer wensen zijn niet in a gehonoreerd. Zo wordt de passage van de Wet op het geweldsmisdrijven d. Hagoort: „Het is heel moeilijk om via het schadefonds te krijgen, omdat homoseksuele mannen worden verklaard, als begeven in situaties waarvoor geconfronteerd kunnen worden geweld, zoals op ontmoetingsplaatsen in het park. Maar de manier om aan hun seksuele contacten te komen niet genoemd probleem is de stichting ook de hoortitutie door jongens. „Uit het Amsterdamse politierapport lat een groot percentage ord en doodslag in de sfeer n homoseksuele prostitutus Frits Conijn. Het gaat k om jongeren die met een e naar huis gaan waar ze rustig mishandelen, soms ale gevolgen, en er al dan t zijn geld vandoor gaan. usen van Op je flikker geiten voor een onderzoek e onveiligheid van deze an prostitutie. Bovendien ze veel leed te kunnen nen met een voorlichtingsne waarin mannen worden schuw geen vreemden ar huis te nemen.

Wetsvoorstel Korthals Altes
Strafbepalingen discriminatie worden scherper

Door een onzer redacteurs **MRC** **18**
DEN HAAG, 18 nov. — Minister Korthals Altes (justitie) heeft een wetsvoorstel met aangescherpte strafbepalingen inzake discriminatie naar de Raad van State gestuurd. De strafrechter mag volgens deze voorstellen plegers van discriminatie alleen ongestraft laten, als zij hun uitingen deden in het algemeen belang van bijvoorbeeld religie of kunst.
 Indiening van de politiek omstrede wet Gelijke behandeling is volgens Korthals Altes pas na jaar 1987 te verwachten. Dat bleek gisteren in de Tweede Kamer tijdens een debat over het homobeleid, waarvoor minister Brinkman (WVC) onlangs is benoemd tot coördinerend bewindspersoon. Korthals Altes, die tot voor kort het homobeleid coördineerde, prees de benoeming van Brinkman aan als een verbetering: „De minister van justitie is door zijn aard niet geschikt om als coördinerend minister homobeleid op te treden”, zo zei hij. De diverse fractievoerders bleken overigens vrede te hebben met deze gang van zaken. VVD, PvdA, D66, PPR en PSP riepen Brinkman op het homobeleid op te vatten als emancipatiebeleid, waaraan ook het onderwijs moet meedoen. Maar de regering vat het homobeleid vooral op als bestrijding van discriminatie, van een achterstand zoals vrouwen die in de maatschappij hebben is bij homo's geen sprake, aldus Korthals Altes.
 Vorige week, zo deelde Korthals Altes mee, is de ministerraad akkoord gegaan met zijn wetsvoorstel tot uitbreiding van de discriminatieverboden in het Wetboek van strafrecht. Discriminatie wegens geslacht en seksuele voorkeur wordt strafbaar op dezelfde voet als discriminatie naar ras, politieke of religieuze overtuiging. Korthals Altes zei dat anders dan eerder door de regering was aangekondigd, toch tot opname van het criterium „geslacht” is besloten. Vooral de vroegere staatssecretaris emancipatiezaken Kappelijne van de Copello was volgens Korthals Altes tegen opname van sekse-discriminatie.
 Verboden als misdrijf zijn beliedigende uitlatingen in het openbaar (artikel 137 c en verder) en verboden als overtreding is onder andere discriminatie in de uitoefening van beroep of bedrijf (artikel 429 quater). Het voorstel van Korthals Altes stelt tevens discriminatie in de uitoefening van een ambt bij rijk of lagere overheid strafbaar.
 Het voorstel is voorzien van een „ontsnappingsclausule” waardoor de strafrechter uitingen van bijvoorbeeld religie of kunst ongestraft kan laten. Korthals Altes: „Niet strafbaar is degene die in het algemeen belang handelt en daarin handelende niet verder gaat in zijn uitlating en niet grievender is dan strikt genomen voor het te bereiken doel noodzakelijk is”.
 CDA-woordvoerder Soutendijk bepleitte opname van een bijzondere strafuitsluitingsgrond voor discriminerende uitlatingen van kerkgenootschappen. Maar Korthals Altes is daar tegen met het oog op de gelijkheid van alle burgers voor de strafwet. „Er zijn in Nederland wel bijzondere scholen maar geen bijzondere strafuitsluitingsgronden”, zei hij.

AMSTERDAM - Amsterdam staat volgende week zondag in het teken van de historische strijd voor gelijkberechtiging van homoseksuele mannen en vrouwen. Op zondag zeven december viert de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit (NIVH-COC), 's werelds grootste homo-belangenvereniging, in het centrum De Meervaart haar veertigjarig bestaan. Compleet met burgemeester van Thijn en minister Brinkman, die zich sinds kort „coördinerend bewindsman voor het homobeleid“ mag noemen.

Bij het aanbreken van maandag 8 december, op slag van twaalfen middernacht, begint vervolgens in het Amsterdamse Concertgebouw De Nacht voor het Ochtendgloren, een groot opgezet benefietfeest dat de laatste gulden bijeen moet brengen voor een internationaal homomonument dat moet verrijzen onder de Westerkerk in de hoofdstad. Dit vervolg op de „homozonidag“ is nog maar een onderdeel van een groot nationaal programma waarmee het trotse COC zijn verjaardag wil vieren. Alle uit- hoeken van het land nemen deel aan een homofilmfestival. Na tot medio december in Amsterdam te hebben gedraaid gaan de dertig films, die alle als thema homoseksualiteit hebben „de provincie“ in tot in de maand januari. Ook volgend voorjaar staat nog in het teken van het jarige COC. Dan verschijnt een boek over de historie van de Nederlandse homobeweging en wordt een conferentie opgetuigd over homoseksualiteit, politiek en maatschappij.

Dan zal nog eens de balans kunnen worden opgemaakt van veertig jaar COC en een blik geworpen kunnen worden op de toekomst. Want niemand binnen de Nederlandse homobeweging meent dat, nu de veertig dienstjaren zijn bereikt, er wel gemakkelijk achterover kan worden geleund. Integendeel. „Er is voldoende reden om feest te vieren en onszelf te feliciteren met wat de afgelopen veertig jaar op het gebied van de homo-emancipatie is bereikt“, zegt het landelijk bestuur. „Maar het is nog te vroeg om ook de samenleving te feliciteren met wat zij in dat kader heeft gedaan. Immers, wat er tot op heden is bereikt, is tot stand gekomen door de inspanningen van homoseksuele mannen en vrouwen zelf. De komende veertig jaar mogen overheid en samenleving laten zien wat zij waard zijn. Wij zullen duidelijk maken wat er volgens ons gedaan moet worden“, aldus het COC-bestuur aan de vooravond van zijn jubileum.

TWEDE KAMER

Er is inderdaad veel bereikt. Het feit dat er dezer dagen in de Tweede Kamer avondvullende debatten plaatsvinden over het homo-beleid, waarin kamerleden van CDA tot PSP de coördinerend homo-minister het vuur aan de schenen leggen, is daar wellicht het mooiste bewijs van. „Dat is niet niks“, zegt Aaf Thiems van het landelijk bestuur. „Als wij niet aan de bel waren gaan hangen was het nooit zover gekomen“. Ze doet op de nota overheidsbeleid en homoseksualiteit die het COC bij de start van het eerste kabinet-Lubbers op tafel van de premier en de toenmalige staatssecretaris voor het emancipatiebeleid, Annelien Kappeijne van de Coppello, legden. Lubbers beloofde bij die gelegenheid actie om het overheidsbeleid en alle departementen door te lichten op discriminatie van homoseksuelen. In de vier jaren die volgden gebeurde er weinig of niets, vooral door de politieke controverse rond de wet gelijke behandeling, die homo-discriminatie zou moeten uitbannen. Pas bij de start van het tweede kabinet-Lubbers konden afspraken worden gemaakt over een concreet op te zetten homobeleid en de kamerdebatten van nu zijn daar een eerste uitloeiing van. „We vinden dat de nota die de regering zelf op basis van onze actie heeft uitgebracht nog veel te mager is, maar het feit dat de zaak nu op de politieke agenda staat is al heel wat“, zegt COC-bestuurder Tjeerd van Rij.

COC

Veertig jaar strijd voor gelijke rechten homofielen

Bh 29

Aan deze kroon op het werk van het COC is veertig jaar strijd voorafgegaan. Niet alleen met de homo-vijandige maatschappij, maar ook binnen de homobeweging zelf is er in die jaren heel wat afgevochten. Het begon allemaal op 7 december 1946 met de oprichting door 150 belangstellenden van het „Wetenschappelijk cultureel en ontspanningscentrum, de Shakespeare Club“. Het was de tijd dat homo's hun minderwaardigheidsgevoelens nog compenseerden door zich te refereren aan beroemde „gevoelsgenoten“ uit het verleden. De club werd het middelpunt voor een groeiend aantal leden en richtte zich puur op cultuur en ontspanning. Een poging om ook de buitenwacht wat positiever over homo's te laten denken strandde al gauw op de Amsterdamse zedenpolitie en officier van justitie Wassenberg. Die zochten koortsachtig naar mogelijkheden de club op te rollen, maar kwamen niet verder dan het verbieden van het verenigingsblad „Levensrecht“. Ze zaaiden echter wel angst en paniek onder de leden van de club die al gauw tot opheffing leek te doemden.

In februari 1949 werd de koers verlegd en de schuilnaam veranderd in Cultuur en Ontspannings Centrum (COC). Het optreden naar buiten werd uiterst doordacht en voorzichtig. Geen aanstoot geven en de eigen leden ontspanningsmogelijkheden bieden waren de kernen van het beleid. Het COC voorzag vooral in de grote behoefte van zijn leden tot geborgenheid. Binnen het COC kon men „gewoon zichzelf zijn“, iets wat haast niemand daarbuiten durfde. Er was een echt gezellig verenigingsleven met een therapeutische inslag; het verbeteren van de privé-leefomstandigheden van de homoseksueel wiens leven buiten de muren van het COC zo onmenselijk hard kon zijn. Twintig jaar lang opereerde het COC langs deze lijnen en met betrekkelijk succes. Overal in den lande werden afdelingen gesticht volgens het zelfde model. Het zou tot in de roerige jaren zestig duren voor homoseksuelen in Nederland echt uit hun schulp durfden te kruipen.

OPROER

Dat het COC in 1964 aan zijn naam toevoegt „Nederlandse Vereniging van homofielen“ is al een signaal dat er verandering op til is. Van het studentenoproer dat in deze tijd door Europa waart en de min of meer annexe seksuele revolutie krijgt ook het COC een flinke tik mee.

Er komt een federatie van Studenten Werkgroepen Homoseksualiteit die een drastische koerswijziging voorstaat; geen zoete broodjes bakken, maar „integratie door confrontatie“. Waar Nieuw Links in de PvdA opereert laat Nieuw Lila zich binnen het COC niet ontbetuigd. Het COC wordt actievereniging en houdt op een schuilplaats te zijn voor homoseksuelen die „er niet voor willen uitkomen“.

Er vindt een ware omwenteling plaats. Op 21 maart 1969 gaan homo's voor het eerst de straat op om te demonstreren voor de afschaffing van artikel 248bis van het Wetboek van Strafrecht, het artikel dat homoseksueel contact met iemand van onder de achttien strafbaar stelt. Het waren de studenten die de aanzet tot deze demonstratie gaven. De strijd wordt in 1971 gewonnen en in dat jaar komt voor de letters COC te staan „Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit“ en wordt koninklijke goedkeuring verkregen. De eerste slag is gewonnen. Leden die wars zijn van politiek en actie keren inmiddels het COC massaal de rug toe. Over blijft een harde kern van activisten, die zich sieren met roze driehoeken en namen die tot dan toe alleen als scheldwoorden werden gebruikt. De „dansnichten“ maken plaats voor „actieflikkers- en potten“.

Dolle Mina laat ook haar sporen binnen het COC achter. De vereniging had altijd al vrouwelijke leden gehad, maar zij worden ineens zo strijdbaar dat ze ook de mannen in de eigen club de wacht aanzeggen. Het vrouwelijk deel van het COC meent in ijtempo een dubbele achterstand te moeten inhalen en een aantal strijdmakkers van het mannelijk geslacht kan dat niet bijbenen: opnieuw houdt een aantal COC'ers het voor gezien.

Hoewel in 1979 formeel wordt vastgelegd dat recreatie en emancipatie gelijkwaardig zijn binnen het COC (over integratie wordt dan al niet meer gesproken), blijft vooral strijdbaarheid de vereniging kenmerken. In 1977 vindt in Amsterdam de eerste landelijke Gay Pride Day plaats, een homo-demonstratie die tot steun dient van de Amerikaanse broeders en zusters die op dat moment het slachtoffer zijn van een ware heksenjacht en in verzet zijn gekomen. Deze homo-trots wordt sindsdien jaarlijks gevierd, in telkens een andere stad. Dit jaar was het Utrecht, volgend jaar is het Enschede.

PvdA en VVD vragen Brinkman bijdrage voor homo-monument

Vk 21 Van onze verslaggever

DEN HAAG - Minister Brinkman van WVC moet 150 duizend gulden uitgeven voor een homo-monument in Amsterdam. De fracties van PvdA en VVD in de Tweede Kamer willen hiervoor een wijziging aanbrengen in de begroting van Brinkman, die sinds een paar maanden voor het kabinet de homozaken coördineert.

De fracties vinden dat een einde moet komen aan de jarenlange discussie over de financiering van het monument op de Westermarkt in Amsterdam. De anderhalve ton voor het monument, waarvoor een ontwerp van Karin Daan gereed ligt, moet komen uit het WVC-potje voor ad hoc-subsidies voor beeldende kunsten en bouwkunst. De totale kosten van het gedenkteken bedragen vier ton.

Feest moet twee ton bijeenbrengen voor een homomonument

Door onze kunstredactie NRC 6

AMSTERDAM, 6 nov. - In de nacht van 7 op 8 december wordt in alle zalen en foyers van het Amsterdamse Concertgebouw een benefietfeest gegeven waarvan de opbrengst ten goede komt aan een homo-monument in de hoofdstad. Ruim tweehonderd artiesten uit binnen- en buitenland hebben al toegezegd aan de manifestatie mee te werken.

De organisatoren hopen drieduizend kaarten à 75 gulden per stuk te kunnen verkopen. Als dit aantal wordt gehaald zijn de twee ton binnen die nu nog ontbreken voor het oprichten, aan de voet van de Westertoren, van een monument dat de herinnering levend moet houden aan de duizenden homo's die op grond van hun geaardheid in de Duitse concentratiekampen werden opgesloten en daar omkwamen. Het monument, dat het eerste van zijn soort ter

Naar de overheid toe is het COC inmiddels spreekbuis van de Nederlandse homo's en lesbiennes geworden. Zowel op landelijk als plaatselijk niveau wordt regelmatig met het COC overlegd. Niet voor niets is het COC (met 6800 leden) 's werelds grootste homo-belangenvereniging. Toch vertegenwoordigt het COC

daarmee bepaald niet alle Nederlandse homo's. Dat zijn er veel meer, zoals moge blijken uit de vele tienduizenden lezers van De GAY Krant, een onafhankelijk nieuws- en informatieblad voor homoseksuelen dat in 1979 startte en dat in tegenstelling tot het COC nog maandelijks in omvang en lezersaantal groeit.

Het COC-bestuur erkent ook volmondig niet alle Nederlandse homo's te vertegenwoordigen. Sterker nog, het wil dat niet eens. In een interview ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van het COC dat vorige maand werd afgedrukt in genoemde GAY Krant, zeggen de bestuursleden Thiems en Koopmans: „Het COC is er niet voor iedereen. Er is binnen het COC veel veranderd door de invloed vanuit de studentenbeweging en later door een grote toename van het aantal vrouwelijke leden. Mede daardoor is het COC een vereniging geworden die niet langer iedereen zal aanspreken. Wij zijn er voor diegene die zich herkent in onze inhoudelijke opstelling“.

SPREEKBUIS

Bij gebrek aan een alternatief houdt het jubilerende COC voorlopig zijn spreekbuisfunctie en is daarmee gesprekspartner van de overheid. Dat is zonder twi- fel het belangrijkste dat de afgelopen veertig jaar is bereikt. „Bij vorige jubilea hadden we niet kunnen dromen dat homoseksualiteit zo uitdrukkelijk op de politieke agenda zou staan. Wij vinden daarom dat we onszelf best kunnen feliciteren“, zegt Mart Simonse van het landelijk hoofdbestuur. Het COC blijft echter strijdbaar en wil van de samenleving „een cadeau“. Niet zo'n gelukkig gekozen woord als je zegt alleen maar je eigen rechten op te eisen, maar wat het COC bedoelt te zeggen is dat tolerantie nog te vaak alleen maar met de mond wordt beleden. „Dat zullen we vanaf nu niet langer accepteren. Wij eisen nu een cadeau in de vorm van werkelijke aandacht voor de homo-emancipatie. Als de overheid vindt dat homoseksuelen niet gediscrimineerd mogen worden, dan zal die overheid het mogelijk moeten maken dat homoseksuelen kinderen adopteren. Dan zal ook de Nederlandse Gezinsraad de daad bij het woord moeten voegen en zich voor dat standpunt moeten inzetten. Als vakbonden tegen discriminatie zijn en tegelijk erkennen dat er nog steeds homoseksuele werknemers worden gediscrimineerd, dan zullen ze er voor moeten zorgen dat daar een einde aan komt. Als gemeentebesturen tegen discriminatie zeggen te zijn dan mogen ze geen subsidies meer geven aan instellingen die homo's negatief benaderen of achterstellen“, zegt Simonse.

Het COC vraagt bovendien een cadeautje van homoseksuele politici. „Er zijn ook in de politiek, zelfs in het kabinet, homoseksuele mannen en lesbische vrouwen actief voor wie het wel degelijk mogelijk moet zijn voor hun geaardheid uit te komen. Maar ze zijn - om het onparlementair te zeggen - te laf of zien er het belang niet van in. Door hun opstelling wordt de emancipatie van homoseksuelen vertraagd. Als zij ook mee zouden doen aan de strijd, dan zouden we heel wat stappen verder zijn“.

ARJEN BROEKHUIZEN

werden in 1981 geraamd op anderhalve ton. Vandaag is er meer dan het dubbele nodig drie- en een-half à vier ton. Aan inmiddel- ingezameld geld en toegeregde subsidies van het Rijk, de provin- cie Noord-Holland en de gemeen- te Amsterdam is er 2,2 ton bin- nen. De rest moet uiterlijk dit jaar beschikbaar komen. Lukt dat niet dan vervallen per 1 januari de toezeggingen voor de subsidies. Lukt het wel dan kan het monu- ment, waaraan volgens de aanne- mer ongeveer twee maanden ge- werkt moet worden, er in de zi- mer van 1987 zijn.

Het feest, waar het nog ontbre- kende geld moet binnenkomen, begint nog net op 7 december, de datum dat de homofiele emanci- patiebeweging COC veertig jaar bestaat. De kaartverkoop begint op 7 november via alle VVV's, het Amsterdamse Luitburo en het Concertgebouw.

zie ook
6/12/12

De kosten van het gedenkteken

Houding Vaticaan

tegenover

Bh 3

homosexualiteit verhard

Homosexuelen moeten hun kruis dragen' en 'de leugd beoefenen in plaats van de zonde'. Daden van homosexualiteit zijn 'moreel onaanvaardbaar' en kunnen 'in geen geval geaccepteerd worden'. Homosexualiteit is een afwijking' en 'zonde'.

In een gepantserde brief aan alle bisschoppen heeft kardinaal Joseph Ratzinger, prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer, nog eens de traditionele houding van de kerk ten opzichte van de homosexualiteit beklemtoond. Het schrijven dat uiteraard de volledige instemming van de paus heeft, bevat weinig nieuws. Maar dat is ook niet de bedoeling. Ratzinger heeft zijn brief doen uitgaan om er nog eens aan te herinneren dat het standpunt van de kerk nog steeds is zoals het was: onwrikbaar in zijn afwijzing van daden van homosexualiteit. Rome wijkt niet voor de steeds luidere roep van soepeler houding aan te nemen. Ratzinger schrijft: "Een voortdurend groeiend aantal mensen, ook vanuit de kerk, oefent een steeds sterker druk uit op de kerk om homoseksueel gedrag te accepteren." Maar dat is ondenkbaar, verzekert Ratzinger. De kerk van Rome op dit punt is gebaseerd op de Heilige Schrift "en een voortdurende overlevering." Ja, zelfs is er sprake van een verharding van de houding van Rome. "Het geweld tegen homoseksuelen wordt afgewezen, maar dat is sinds 1986 ook wel het minste dat verwacht mocht worden. Met kracht moet van de hand worden gewezen dat homoseksuelen voorwerp waren en zijn van kwaadaardige uitdrukkingen en geweld", aldus Ratzinger.

De brief van de vroegere kardinaal van München is vooral bedoeld voor de Amerikaanse kerk, maar ook voor West-Europa, waaron-

kardinaal Ratzinger

der zeker Nederland. Daar hebben groepen homoseksuelen zekere posities in de kerk opgebouwd. De veroordeling van de Amerikaanse theoloog Charles Curran, die pleit voor een veel soepeler houding, was al een aanwijzing dat Rome niet bereid is op dit punt ook maar een duimbreed te wijken. Curran vindt dat wanneer twee homoseksuelen een duurzame relatie met elkaar hebben, de kerk dat zou moeten tolereren. Maar doelend op Curran en anderen schrijft Ratzinger dat "de opvatting dat homoseksuele activiteiten gelijkwaardig zouden zijn aan de seksualiteit binnen een huwelijk, strikt afgewezen moet worden."

Het schrijven is ook bedoeld om een in de ogen van Rome al te vrije interpretatie van de brief 'Persona Humana' van paus Paulus VI uit 1976 te corrigeren. In 'Persona Humana' volstond de voorganger van paus Wojtyla met een simpele herhaling van het traditionele standpunt over de homosexualiteit. Progressieve theologen en homoseksuele groepen zagen in de brief een aanwijzing dat er heel langzaam iets aan het veranderen was. Zij putten er de moed uit de opening die het Vaticaan leek te bieden, te benutten.

Johannes Paulus II en zijn theologische rechterhand Ratzinger beperken zich niet tot het nog eens duidelijk uiteenzetten en verdedigen van de traditionele opvatting. Ze gaan nog een stap verder en eisen maatregelen. De regeringen wordt gevraagd geen wetten te maken "die een gedrag beschermen waar niemand recht op heeft." Hoewel de fatale ziekte niet met naam genoemd wordt, doet Ratzinger duidelijk op AIDS wanneer hij strenge maatregelen rechtvaardigt "tegen een praktijk die het leven en de gezondheid van een groot aantal mensen bedreigt."

Maar niet alleen de regeringen, vooral ook de adressanten van Ratzingers brief, de bisschoppen, moeten in actie komen. Homoseksuele groepen mogen niet onder dat etiket aan de erediensten deelnemen. Homo's mogen zich niet aanduiden als 'katholiek'. Bisschoppen en priesters moeten wat dat betreft 'buitengewoon oplettend' zijn, schrijft Ratzinger.

De brief zal zeker ook gevolgen hebben voor de Nederlandse kerkprovincie. De groepen van homo's en lesbiennes die toch al in de marge van het kerkgebeuren opereerden, zullen zeker nog verder naar de rand gedrukt worden. Want de brief van Rome aan de bisschoppen is op de eerste plaats een oproep om hard en onbuigzaam te zijn.

GERARD KESSELS

Other Comment 147 5

Homosexuality Is Not a Choice

An unacceptable document: That is the first, spontaneous conclusion in reading the "Letter on Homosexuality" that Cardinal Joseph Ratzinger has sent to the Roman Catholic Bishops. Rather than the specific content of the letter, the thing that is striking is the censure of any legislation willing to adopt reforms that recognize the right of homosexuals to be themselves. This is an explicit appeal to intolerance on the social level, regarding both the homosexual condition and practice.

The homosexual condition is a biological and psychological condition and therefore beyond all personal choice. It is 10 years

since the Church has recognized this, changing a position it had held for almost 1,000 years. The social and public discrimination of the homosexual has only one historic precedent: the discrimination of the Jew, which was at its strongest under the Nazi regime in Germany.

Cardinal Ratzinger, because of the very country he comes from, has a duty, more than anyone else, to be careful on this delicate issue in which the crime is not a matter of free choice. To be homosexual is as little a choice as to be a Jew: it is a state that can be ratified, but it is not the fruit of a free and meditated decision. The Church itself has admitted as much.

— La Repubblica (Rome).

Catalaanse homofielen klagen Vaticaan aan

Bh 5

Een groep homofielen uit Catalonië heeft besloten het Vaticaan aan te klagen bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg wegens het document, dat de congregatie voor de Geloofsleer met toestemming van de paus op 30 oktober aan de bisschoppen heeft doen uitgaan over zielzorg aan homofielen. In dat document wordt de homofiele aanleg van mensen niet veroordeeld, doch worden homofiele praktijken als onchristelijk en een zware zonde gezien. Volgens de leider van de Catalaanse Bevrijdingsbeweging voor Homofielen, Jordi Petit, vormt het Vaticaanse document een ernstige bedreiging voor de democratische rechten van homoseksuelen, zoals neergelegd in burgerlijke wetten.

Veel pastores nemen het op voor homo's

(Van onze verslaggever)

DEN BOSCH - Een groot aantal basispastores uit het dekenaat 's-Hertogenbosch verzet zich tegen de officiële opvattingen van de rooms-katholieke kerk over homoseksualiteit. Zij hebben daarvan blijk gegeven in een brief aan bisschop J. ter Schure.

Kardinaal Ratzinger, prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer in Rome, heeft met instemming van paus Johannes Paulus II eind vorige maand de bisschoppen met klem de kerkelijke opvattingen over homoseksueel gedrag voorgehouden.

"Ofschoon wij geen inzage hadden in de brief van kardinaal Ratzinger aangaande onze homofiele medegelovigen, voor ons blijven het medegelovigen. Zij blijven dus horen bij onze plaatselijke kerkgemeenschap met alle consequenties van dien. In de geest van Jezus van Nazareth blijven zij dus van harte welkom bij het breken en delen van het eucharistisch brood", aldus de brief, die 18 handtekeningen telt.

Remonstranten erkennen ook andere relaties

ER IS al eens een enkele pastoor of predikant geweest die — de kerkelijke leer en de kerkorde ten spijt — de relatie van twee homofielen heeft ingezegend. Maar nog nooit heeft een officiële kerkelijke vergadering de vraag op de agenda gehad of relaties van niet-gehuwden en homoseksuelen mogen worden ingezegend. De Remonstrantse Broederschap schrijft daarom op 29 november geschiedenis.

De vraag komt niet uit de lucht vallen. Al in 1979 vroegen de remonstranten zich af of de traditionele bepalingen over het huwelijk niet moesten worden aangepast aan de maatschappelijke ontwikkelingen. En sinds de zomer van 1984 hebben de gemeenten gediscussieerd over de zin en over de vorm van levensverbintenissen en de betrokkenheid van de gemeenten daarbij.

Voorstel

Het dagelijkse bestuur van de Remonstrantse Broederschap stelt nu voor om het burgerlijk huwelijk niet langer als enige relatievorm te erkennen. Ook levensverbintenissen die niet op het stadhuis zijn gesloten, moeten als

gelijkwaardig worden geaccepteerd. Zo kan er ook over niet-huwelijkse en homoseksuele relaties in de kerk een zegenbede worden uitgesproken.

Het bestuur vindt discriminatie op grond van ras, huidskleur, sekse of seksuele voorkeur onaanvaardbaar. Die moet dan ook worden bestreden. En daarom mogen mensen — ongeacht hun levensstaat — volwaardig deelnemen aan het kerkelijke leven. Dat betekent niet dat het huwelijk in waarde daalt: "Het gaat er om dat su iedereen, die in een oprecht verlangen naar God zijn of haar leven in liefde wil delen, in staat wordt gesteld in het openbaar daar de zegen voor te vragen", zegt het bestuur.

Gezien de overwegend instemmende reacties uit de gemeenten vindt het bestuur de tijd rijp voor de remonstranten om de kerkorde zo te veranderen dat een niet-huwelijkse levensverbintenis dan ook kan worden ingezegend in de gemeente. Het is opmerkelijk dat de Algemene Vergadering van 29 november maar twee uur heeft uitgetrokken voor dit agenda-punt. Wat de uitkomst van dit debat zal zijn, staat niet vast. Zeker is wel, dat het een uniek debat is.

Politie kondigt aan boekje Vies is Lekker in beslag te nemen

Vk Van onze verslaggeefster 19

EINDHOVEN — De gemeentepolitie van Eindhoven zal boekjes van de actiegroep De Roze Driehoek in beslag nemen als ze worden uitgedeeld bij basisscholen. De actiegroep heeft gezegd vandaag met de boekjes langs scholen te zullen gaan om kinderen voor te lichten over homoseksualiteit.

De politie beschouwt het boekje, getiteld Vies is Lekker deel 2, niet als voorlichting maar als pornografisch materiaal. Het uitdelen daarvan aan minderjarigen is strafbaar. De politie zal wachten met actie tot ze constateert dat de boekjes inderdaad verspreid worden. Huiszoeking en inbeslagname voordat de boekjes worden verspreid is volgens de politie niet mogelijk.

Vies is weer lekker ^{par 19}

Als de homo-actiegroep De Roze Driehoek in Eindhoven weer boekjes gaat uitdelen bij scholen, zal de politie opnieuw optreden. Dat heeft een woordvoerder van de politie gisteren alvast gezegd.

Leden van de actiegroep deelden in september 'Vies is lekker' uit, volgens hen een 'voorlichtingsboekje'. Daarin stonden onder meer verhalen over sex met dieren en over vrijende jongens. Een aantal ouders diende toen een klacht in, waarna de politie een inval deed in het kantoor van De Roze Driehoek en de boekjes in beslag nam. Er werd proces-verbaal opgemaakt wegens het verspreiden van pornografie.

Nu is het tweede deel van dit 'vieze boekje' uit, en De Roze Driehoek wil dat ook weer gaan uitdelen. De inhoud van dit deel is niet veel anders dan het eerste boekje. De politie en de officier van justitie hebben daarom nu besloten om meteen op te treden zodra de actiegroep de boekjes gaat verspreiden. Het materiaal zal dan in beslag worden genomen en degenen die de boekjes uitdelen zullen worden aangehouden.

Tijdsein, de actualiteitenrubriek van de EO (22.00 uur, Nederland 1) gaat in op het boekje „Vies is lekker” dat de homogroep De roze driehoek uit Eindhoven heeft uitgedeeld op basisscholen in Eindhoven en dat in beslag is genomen door de politie. Volgens de groep is dit boekje, waarin sex met dieren wordt beschreven, een aanvulling op de seksuele opvoeding door ouders.

Politie blijft attent op ^{Nb 19} homoboekje

(Van onze verslaggever)

EINDHOVEN — De gemeentepolitie Eindhoven zal evenals in september optreden tegen de homo-actiegroep De Roze Driehoek als die haar boekje „Vies is lekker” verspreidt. Dit heeft de politie bekendgemaakt na overleg met de Bossche officier van justitie. De groep heeft aangekondigd dat zij vandaag bij scholen de publicatie zal uitdelen.

In september nam de Eindhovense politie de boekjes van de Roze Driehoek in beslag en werd proces-verbaal opgemaakt wegens het aanbieden van pornografie.

De Roze Driehoek is nu met het tweede deel van „Vies is lekker” gekomen en wil daarmee jongeren van 8 tot 12 jaar bereiken. In dit boekje zijn onder andere geïllustreerde verhaaltjes opgenomen over jongens die seksspelletjes doen met plussen en over homofiele relaties tussen jongeren en volwassenen.

De Roze Driehoek beschouwt de boekjes niet als pornografie, maar als voorlichtingsmateriaal voor kinderen en als discussiemateriaal voor volwassenen. Overigens is door de Officier van Justitie in Den Bosch nog niet vastgesteld of de eerste uitgave van „Vies is Lekker” tot de pornografie gerekend moet worden.

Spelletje knip-castratie: ongezonde bezigheid ^{Vk 22}

De echte waarden van homofielen worden zo nu en dan de grond in geboord door een of andere zogenaamde vooruitstrevende actiegroep. „De roze driehoek” in Eindhoven spant voorlopig de kroon met het ontwerp van een uiterst goor leesplankje (Dag in Dag uit van 18 november).

Wij vragen ons toch af wat ze heeft beziel dit plankje te ontwerpen. Wij denken dat het komt omdat zij nog niet de waarden hebben ontdekt wat het betekent om van iemand te houden en van daaruit seksualiteit te delen. Of je nu homo of hetero bent maakt niet uit.

Vanuit hun eigen gefrustreerdheid probeert de Eindhovense De roze driehoek anderen — volwassenen en kinderen — te provoceren en te choqueren. Dit onder de noemer: beter opvoeden. Wij distantiëren ons van dit soort seksuele voorlichting.

AMSTERDAM Marianne Langkemper
Erwin van der Zee
Ineke van Wanrooy
Willy Verhulsdonck

Seksuele spelletjes

De recente publiciteit rond het onderwerp seksuele contacten van volwassenen met kinderen heeft duidelijk gemaakt dat kinderen daar bepaald niet beter van worden. Het spelletje knip-castratie (zie de tekening in de rubriek Dag In Dag Uit van 18 november) lijkt mij een ongezonde bezigheid en van neuken met dieren kun je ziekten krijgen.

Over seksuele spelletjes van kinderen maak ik mij over het algemeen geen zorgen. Waar ik mij wel zorgen over maak is dat godsdienstfanaten, legerleiders, politici, drugdealers en anderen die seksueel door de draaideur geslagen zijn, proberen op straat en op het schoolplein kinderen naar hun eigen waarden op te voeden. En wel omdat ze menen

dat „normale” opvoeders hen niet voldoende voorlichten omtrent de diverse extremeiteiten, waarin kleine groepen zich gelukkig voelen.

Ik heb niets tegen mensen die op hun eigen wijze plezier willen beleven. Maar ik denk dat kinderen zich beter kunnen ontwikkelen zonder de drang zich aan god, kanonnen, dope of vieze mannen te moeten geven.

EPE Miriam Smits, moeder van vier kinderen

Viezigheid

In de rubriek Dag In Dag Uit las ik deze week vol afgrijzen dat de actiegroep De Roze Driehoek in Eindhoven het boekje „Vies is lekker” deel II gaat uitdelen aan de schooljeugd. Het zou tegen mijn geweten ingaan als ik daar niet op zou reageren.

Als opvoedster van de jeugd — ik ben onderwijzeres aan een basisschool — voel ik me tot in de ziel geraakt als ik er aan denk dat kinderen — pril en onschuldig — met deze walgelijke viezigheid worden geïnfecteerd en bedorven. Denken deze homofielen op zo'n manier begrip te krijgen voor hun eigen situatie?

LEIDEN

C. Stuifzand

Juist Korthals Altes moet zijn gevoelens in bedwang houden

Minder openheid in voorfase van strafvervolgning bepleit

Door een onzer redacteurs

UTRECHT, 10 nov. — „Openheid in de voorfase van de strafvervolgning is niet nodig”. Zo verdedigde de Haarlemse rechter mr. P. Kalbfleisch zaterdag het rapport van de Commissie publiciteit in strafzaken op de najaarsvergadering van de Nederlandse vereniging voor rechtspraak in Utrecht.

De commissie, waarvan Kalbfleisch voorzitter is, presenteerde begin vorige maand haar eindrapport. Daarbij werd aangedrongen op een grotere terughoudendheid bij politie en Openbaar ministerie bij het informeren van de pers in individuele strafzaken. Onder meer in deze krant is de commissie daarop „betutteling” verweeten. De kritiek veronderstelt dat bijvoorbeeld het verzwijgen van de personalia, zoals de commissie wil, bij de pers zou leiden tot

„hardere nieuwsgaring”. De Haarlemse rechter noemde dit „een zaak van de pers. Dat mag voor ons geen reden zijn om toch maar door de knieën te gaan”.

De commissie werd ingesteld nadat de balie vorig jaar forse kritiek had geuit op de openhartige voorlichting van het OM over onder meer de Slavenburg-zaak en de Heineken-ontvoering. Pers en publiek zouden daardoor de verdachten al voor de rechtzitting schuldig hebben verklaard.

Geringe armslag

De Rotterdamse persofficier mr. R.A.F. Gerding pleitte zaterdag voor een minder beperkt voorlichtingsbeleid. „De praesumptio innocentiae” wil nog niet zeggen dat je een slot op je mond moet houden”. Hij waarschuwde voor de geringe armslag die het OM heeft bij het beïnvloeden van de pers. Het gaat hooguit om „reageren en kanaliseren”, aldus Gerding. De persofficier vroeg zich ook af of het OM wel in hoofdzaak schuldig was aan de publiciteit in de zaken die aanleiding waren voor het rapport.

Hij wees erop dat het publiek ook opgevoed zou kunnen worden te geloven dat wat in de krant staat niet de mening van de rechter is. De Haagse advocaat mr. M. Wladimiroff, lid van de commissie, wees de kritiek van Gerding van de hand. „Je voert geen discussie met het publiek als de rechter nog niet heeft gesproken”. Hij verklaarde „geen enkel vertrouwen” in het publiek te hebben en „opvoeding” dan ook tijdsverspilling te vinden. Justitie dient zich gereserveerd op te stellen: „Justitie en balie zijn er niet om de pers te bedienen”. De ont-

wikkeling van de laatste jaren noemde hij „hoogst ongelukkig”.

Op de najaarsvergadering bleek dat het rapport op weinig instemming van de politie kan rekenen. Een vertegenwoordiger van het Coördinerend politieberaad noemde het in het belang van de verdachte en de vervolging als op het „juiste moment de geschikte informatie” naar buiten wordt gebracht. Al was het alleen maar om eigen recherchepogingen van de pers de wind uit de zeilen te nemen.

De commissie wil de pers in de fase van het gerechtelijk vooronderzoek alleen informeren als „de noodzaak tot het dempen van maatschappelijk onrust” aanwezig is. Ook stelt de commissie voor dat de officier en de advocaat elkaar op de hoogte stellen van hun contacten met de pers. Mr. Kalbfleisch karakteriseerde de voorfase als een „zoeken en tasten” met onvoorspelbaar resultaat. Voor een „coherent beeld” van het Openbaar ministerie zou openheid in deze fase averechts kunnen werken. Controle door „artikelen in de pers” is volgens hem ongewenst. „Dat kan alleen door de wetgever”.

In zijn traditionele rede constateerde de voorzitter van de vereniging, mr. F.C. Fliet, dat het ambt van kantonrechter en raadsheer niet meer aantrekkelijk is voor buitenstaanders. Om de vacatures op te vullen, worden daarom „voortijdig begaafde rechters aan de rechtbanken onttrokken”. Fliet drong aan op versterking van de rechtspositie van de rechters. Hij toonde zich pessimistisch over de toekomst waar „verdere werklastverzwaring” hand in hand gaat met „bevriezing van het personeelsbeleid”.

Jurist noemt nieuwe regeling voor klachten over politie gebrekkig

AMSTERDAM (ANP) — De voorgestelde landelijke regeling voor klachten over de politie vertoont tal van gebreken. Onafhankelijk onderzoek is niet mogelijk. De kans bestaat dat hogere politie-ambtenaren buiten schot blijven. Het gevaar is groot dat gedragingen die niet direct strafbaar zijn, niet worden onderzocht. En over de marechaussee kan kennelijk niet worden geklaagd.

Dit schrijft professor C.F. Rüter, hoogleraar straf- en strafprocesrecht aan de Universiteit van Amsterdam en tevens voorzitter van de Amsterdamse Commissie voor de Politieklachten, in het novembernummer van het blad Delikt en Delinkwent. Rüter levert stevige kritiek op het concept-wetsvoorstel voor de behandeling van klachten over de politie.

Klachten over de politie zijn nuttig, meent Rüter. Het geeft de politie de mogelijkheid kennis te nemen van gebreken in de taakvervulling van individuele ambtenaren en in de structuur van de eigen organisatie. Bovendien kunnen klachten gevoelens van onmacht, onvrede, irritatie of onveiligheid bij de burger wegnemen.

„Burgers zoeken de bevestiging van de korpsleiding dat deze, met de klager, van oordeel is dat het gedrag in kwestie geen behoorlijk politie-optreden was”, zo concludeert Rüter uit de tweehonderd klachten die hij de laatste acht maanden over het Amsterdamse politiekorps binnenkreeg. „Wanneer de burger geen vertrouwen heeft dat op zijn aangifte of klacht passend gereageerd wordt, zal de bereidheid te klagen echter afnemen”, aldus Rüter.

Meer dan de helft van de Nederlandse

bevolking twijfelt aan het nut van een klacht over de politie omdat er toch geen werk van gemaakt zou worden. Dat komt volgens Rüter mede door de wetenschap dat bij de meeste korpsen veel klachten door de politie zelf worden onderzocht en afgedaan.

Aan de andere kant moet volgens Rüter ook worden erkend dat soms zelfs ernstige klachten om een reeks van uiteenlopende redenen niet de behandeling krijgen waarop de klager recht heeft en verdient.

Gevaar

Het gevaar dat de nieuwe klachtenregeling, die nu nog maar een wetsvoorstel is, op dezelfde manier zal werken is volgens Rüter niet denkbeeldig. De voorgestelde klachtenregeling geeft de centrale rol bij de klachtenbehandeling aan de korpsbeheerder (de burgemeester bij de gemeentepolitie en de minister van Justitie bij de rijkspolitie). Daar moeten de klachten worden ingediend, hij laat het onderzoek instellen en beslist uiteindelijk op de klacht. Het onderzoek blijft bij de politie maar moet worden uitgevoerd door ambtenaren „die voldoende onafhankelijk staan tegenover de politieman over wie geklaagd wordt”.

Ter begeleiding van het onderzoek moeten onafhankelijke klachtencommissies worden ingesteld met een vooral toezichthoudende taak. „Dat klinkt wel fraai, maar de bevoegdheden van die commissies zijn te krap. De commissie kan namelijk niet zelf een onderzoek verrichten. Het onderzoek blijft in handen van het orgaan waarover wordt geklaagd. Juist als men kiest voor het in de ogen van de burgerij toch niet geheel

onomstreden onderzoek door de politie zelf, is het van eminent belang dat daarnaast de mogelijkheid van onderzoek door de onafhankelijke commissie wordt geschapen”, aldus Rüter.

Ook op de werkingssfeer van de regeling heeft Rüter kritiek. De regeling omvat de hele politie-organisatie in Nederland, maar niet de Koninklijke Marechaussee. Rüter noemt dat — geleid op de bijvoorbeeld in Amsterdam verleende bijstand door de marechaussee — weinig bevredigend.

Gevaaren ziet hij ook bij de afhandeling van klachten. Volgens de regeling worden strafbare feiten door het Openbaar Ministerie behandeld en andere gedragingen door de korpsbeheerder. „Veel klachten echter gaan over deze twee feiten samen. Het gevaar dreigt van verdraging, van dubbel onderzoek en voor het niet onderzocht blijven van de niet-strafbare gedragingen”, aldus Rüter.

Als „klap op de vuurpijl” besluit Rüter zijn verhaal met de opmerking dat de makers van de nieuwe regeling zich onvoldoende lijken te realiseren dat bepaald optreden weliswaar onjuist kan zijn, maar niettemin in harmonie met een beleid dat door de korpsleiding of districtschef wordt gevoerd. Het beleid kan naar aanleiding van klachten wel aan de orde komen.

„Maar betekent dit ook dat de klacht in zo'n geval op zijn minst wordt geacht mede betrekking te hebben op het doen of nalaten van de voor dat beleid verantwoordelijke chef of chefs? Dat de hoger gezetenen niet achter de lagere ambtenaar verborgen en aldus buiten schot mogen blijven, zou buiten twijfel gesteld moeten worden”, aldus Rüter.

vervolg 6/2.9

COC wil tolerantie nu wel eens waargemaakt zien in praktijk

Vk Van onze verslaggever 21

DEN HAAG — De belangenvereniging van homoseksuelen COC vindt dat andere organisaties hun met de mond beleden tolerantie maar eens moeten waarmaken. „Dat zouden we een aardig cadeau voor ons jubileum vinden”, aldus Tj. van Rij van het landelijk bestuur van het COC donderdag bij de presentatie van het jubileumprogramma ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van het COC.

Het COC meent dat het de afgelopen veertig jaar door andere organisaties en de overheid alleen met mooie woorden is gesteund. „Wat we bereikt hebben is het resultaat van ons eigen werk. Tolerantie wordt veelal slechts met de mond beleden. Het COC zal die houding vanaf nu echter niet meer accepteren.”

Van Rij noemde onder meer de Raad voor het Jeugdbeleid, vakbonden, gemeentebesturen en de Nederlandse Gezinsraad. „Als de Nederlandse Gezinsraad een rapport publiceert waarin aangetoond wordt dat kinderen die door homoseksuele ouders worden opgevoed net zo goed of slecht opgroeien als kinderen van heteroseksuele ouders, dan zal diezelfde Gezinsraad zich hard moeten maken voor de mogelijkheden voor adoptie van kinderen door homoseksuelen.”

Het COC vindt ook dat meer homoseksuelen moeten uitkomen voor hun geaardheid. „Ze zien niet in dat door hun opstelling de emancipatie van homoseksualiteit wordt vertraagd.” Van Rij vindt het ten onrechte dat politici („ook in het kabinet”) voor stommetje spelen. „Juist mensen op vooruitgeschoven posities moeten het goede voorbeeld geven.”

Lesbisch festival

Het COC is nog niet van plan lijsten met vooraanstaande homoseksuelen te publiceren. Van Rij: „We willen daar niet mee gaan dreigen. We zijn heel geduldig, maar als ze helemaal niets doen, dan gaan wij wat roepen.” Het gaat het COC vooral om homoseksuelen voor wie het wel degelijk mogelijk is om eerlijk voor hun geaardheid uit te komen, maar die het belang ervan niet inzien.

Minister Brinkman van WVC, die voor het kabinet de homozaken coördineert, spreekt zondag 7 december bij de officiële viering van het COC-jubileum in Amsterdam. Andere activiteiten ter gelegenheid van het jubileum van het COC zijn onder meer een twee weken durend filmfestival; de uitzending van de film „The Times of Harvey Milk” door de VARA-televisie op maandag 1 december; een lesbisch festival op vrijdag 5 en 6 december en — in de nacht van 7 op 8 december — een benefietfeest („De Nacht van het Ochtendgloren”) in het Concertgebouw met onder anderen de Engelse schrijver Quentin Crisp.

Metamorphosis of Morals Is Needed to Fight AIDS

By William F. Buckley Jr. *IHT 5*

NEW YORK — When Dr. Everett C. Koop, who is the surgeon general of the United States, issues a report on sex education, taking the position normally associated with the permissivists, one draws back from the conventional position and reflects. Is there something to recommend "sex education?"

It pays to remember that Dr. Koop is not merely an M.D. He is very much the moralist. Before he became the surgeon general, he teamed up with the Reverend Francis Schaeffer, the late theologian, and produced a six-hour documentary on the subject of abortion, which in Dr. Koop's judgment is out-and-out murder. He is a practicing Christian and an evangelical, and now he comes out for sex education of the kind generally opposed by moralists like himself.

The 34-page report issued by the surgeon general's office is the first that addresses directly the problem of AIDS, or Acquired Immune Deficiency Syndrome. It begins by telling us something every newspaper reader knows, namely that the disease continues to spread, and that the figures are very discouraging. Fifteen thousand people are dead of the disease already, and 12 times that number will be dead of it within five years.

Dr. Koop did not need to tell any informed person how to slow the spread of the disease. That's easy: Don't use a needle for drugs, and don't have sex except with uncontaminated people. But

the trouble with advice that simple, Dr. Koop is saying now, is that we are not talking about counsels of angelism, but about how the world works.

On the matter of intravenous infection, protection is as simple as using a needle that isn't infected, and that isn't all that difficult to do provided the needle-user breaks out of the hypnotic allure of needle-sharing, and insists on using a hygienic vehicle for his poison. In the matter of sex, "the best protection against infection right now, barring abstinence," writes Dr. Koop, "is use of a condom." So therefore? Teach children to use condoms.

We got that right? No. Teach children NOT to have sex, Dr. Koop the moralist would say; but then teach them that should they fall into the temptation of doing so, they should use a condom. What Dr. Koop opposes is "silence" on the subject. "This silence must end. We can no longer afford to sidestep frank, open discussion about sexual practices — homosexual and heterosexual. Education about AIDS should start at an early age so that children can grow up knowing the behaviors to avoid to protect themselves from the AIDS virus."

One greets such advice with residual reservations. We know there seems to be a negative correlation between sex education and pregnancies. The great Scandinavian experiment, which is now over

a generation old, has brought to that part of the world not only sex education, but an increase in pregnancies among children. It might be argued that there would be still more pregnancies but for the sex education, but Dr. Koop does not appear to be saying the equivalent thing in respect of AIDS. He says that if the sex education he favors started, one might save 14,000 lives by 1991.

Surely there is something to be said for the stimulation of a national habit. I can think of one that is gradually taking hold, namely the use of the seat belt. If we were taught that, all other considerations to one side, the condom should always be associated with sex even as the safety belt should always be associated with driving, some progress of the kind Dr. Koop seeks could be expected. There is abundant evidence that the mature homosexual community is, so to speak, seat-belt oriented nowadays in a sense that it was not even a year ago.

But to teach children about the condom, and to go the logical step further of supplying them for those who forgot one, is arguably to induce an atmosphere in which the Scandinavian analogy becomes directly relevant. If the utilitarian emphasis is stressed, it may well be at the expense of the ethical emphasis — which returns us to the question of which of the two should take precedence, among teachers and parents.

Universal Press Syndicate.

'Kinderen informeren over aids'

Kinderen moeten zo jong mogelijk informatie krijgen over aids: wat het is, en hoe je kunt voorkomen die ziekte op te lopen. Dat staat in een rapport van de generaal-majoor van de Amerikaanse geneeskundige dienst, Everett Koop. "Deze epidemie heeft al bijna 15.000 Amerikanen het leven gekost. Dat aantal zal naar verwachting in 1991 54.000 zijn. Met de juiste informatie en opvoeding kunnen twaalf- tot veertienduizend mensen worden gered van de dood door aids," zei hij op een persconferentie.

Volgens Koop moet er zo open en eerlijk mogelijk over aids worden gesproken, ook met jonge kinderen. Nu er nog geen enkele medicijn tegen de ziekte is, en het ook niet mogelijk is mensen ertegen in te enten, is het enige wat je kunt doen mensen er op te wijzen hoe ze infectie met aids kunnen voorkomen, zei hij.

Er zijn verscheidene nogal radicale plannen naar voren gekomen om de verspreiding van aids te stoppen: mensen dwingen hun bloed te laten onderzoeken, of zelfs mensen die besmet zijn met aids-virus te laten tatoeëren of ze in quarantaine te houden. Die middelen keurt Koop af.

Het rapport van Koop heeft in de Verenigde Staten nogal wat aandacht getrokken. De laatste tijd is er juist een steeds sterkere stroming die zich verzet tegen alles wat met seksuele voorlichting te maken heeft. Zelfs in het dagboek van Anne Frank weten deze mensen nog aanstootgevende passages te vinden.

Vrouwen en Aids wil nadruk voorlichting op riskante sex

Van onze verslaggever *Bh 21*

AMSTERDAM — Het grote publiek moet beter worden voorgelicht over Aids. Het voorlichtingsbeleid is te veel gericht op de zogeheten risicogroepen: homoseksuele mannen en mensen die drugs spuiten. De nadruk moet worden gelegd op voorlichting over riskante seksuele handelingen. Dit vindt het platform Vrouwen en Aids uit Amsterdam.

De groep werd vorig jaar opgericht door vrouwen die door hun werk te maken hebben met Aids. In het platform zitten vrouwen uit organisaties als de Rode Draad (prostituees), het Academisch Medisch Centrum, gezondheidsorganisaties en het COC, de vereniging ter integratie van homoseksualiteit. Het doel van het platform is om door middel van een uitgebreide verspreiding van folders de voorlichting over Aids te verbeteren.

In de Verenigde Staten is aangetoond dat er geen verschil is in Aids-besmetting tussen prostituees en niet-prostituees, tenzij er drugs worden gespoten. Alle vrouwen die niet aan „safe-sex" doen, lopen gevaar besmet te kunnen worden, aldus het platform donderdag.

In de voorlichtingsfolders wordt gesteld dat het Aids-virus kan worden overgedragen als besmet zaad of bloed in contact komt met bloed van een ander, bijvoorbeeld door wondjes of door het gezamenlijk gebruik van injectienaalden. Om veilig te vrijen raadt het platform het gebruik van een condoom aan. Ook daarover moet een betere voorlichting komen.

Veel mannen hebben, aldus het platform, nogal wat weerstanden tegen het gebruik van een condoom. Daarom moet een reclamecampagne vooral op mannen worden gericht. Volgens huisarts Marjo Meijer van het platform moeten er ook condooms worden vervaardigd voor mannen die minder groot zijn geschapen. De condoommaten large, extra-large en king-size zijn voor deze categorie mannen alleen maar lastig in het gebruik, aldus Meijer.

Alarm in VS: miljoenen tienermeisjes zwanger

(Van onze correspondent *Bh 21*
Jo Wijnen)

WASHINGTON — Onder het motto „Waarom miljoenen tieners dit jaar in verwachting zullen raken" is de Amerikaanse Federatie voor Gepland Ouderschap deze week een grote advertentiecampagne gestart. De campagne moet worden gezien als een wanhopige poging de „tienerzwangerschap" te stoppen en de autoriteiten en ouders

ertoe te bewegen goede seksuele voorlichting op scholen toe te staan.

De tienerzwangerschap begint in de VS enorme proporties aan te nemen. Alleen al dit jaar zullen een miljoen kinderen worden geboren uit ongehuwde Amerikaanse tienermeisjes. Het aantal „onwettige" of „vaderloze" kinderen dat in de VS wordt geboren nadert in de gekleurde bevolkingsgroepen de 60 procent en in de blanke bevolkingsgroepen de 20 procent. In getto's in de grote steden

is 90 procent van alle jonge kinderen „vaderloos". In de advertenties van de Federatie wordt de ouders verweten dat ze hun kinderen geen of onvoldoende voorlichting geven en niet over sex durven praten. Als gevolg daarvan wordt in de gezinnen ook niet gesproken over geboorteregelingen en het gebruik van voorbehoedsmiddelen. Toch schijnt 85 procent van de Amerikaanse ouders voor goede seksuele voorlichting op de scholen te zijn. Maar de pogingen de seksuele voorlichting in het onderwijs de

integreren, stuiten op grote bezwaren van de streng religieuze groeperingen en de neo-conservatieven die zich de laatste jaren in tal van functies hebben ingegraven. Deze groeperingen vinden dat voorlichting op school de seksuele activiteit van de kinderen alleen nog maar zal stimuleren. Nu krijgt dan ook slechts 10 procent van de Amerikaanse schoolkinderen voldoende seksuele voorlichting. Vast is komen te staan dat 60 procent van de seksueel actieve kinderen in de VS geen voorbehoedsmiddelen ge-

bruikt. En in geval van zwangerschap is er, als gevolg van valse schaamte en angst, onvoldoende medische begeleiding. Bovendien signaleert de Federatie tal van door slechte voorlichting veroorzaakte misverstanden. Tal van tienermeisjes geloven dat ze niet in verwachting kunnen raken bij hun eerste seksuele contact. Sommigen denken zelfs dat zwangerschap uitgesloten is zolang ze niet getrouwd zijn. Weer andere meisjes zeggen dat springen of veel bewegen na seksueel contact een zwangerschap voorkomt.

Aids-voorlichting aan jonge kinderen

Van onze correspondent

LONDEN — De regering Thatcher houdt rekening met controverses, nu besloten is om kinderen vanaf elf jaar op school grondig seksueel voor te lichten. Die voorlichting houdt ook uitleg in over de gevaren van het dodelijke aids-virus. Aangenomen wordt dat veel ouders er bezwaar tegen zullen maken. Maar de autoriteiten zijn van mening dat de reële dreiging van aids deze ingrijpende maatregel rechtvaardigt.

Niet alleen van vele ouders, ook binnen de eigen Conservatieve Partij zullen heftige reacties komen. Want in die kringen is juist een intensieve campagne gevoerd

voor het recht van ouders om hun kinderen buiten de seksuele voorlichting in de klas te houden. Het initiatief om ook al in lagere schoolklassen over sex en aids te praten is een onderdeel van de grootscheepse campagne, waarmee de regering het Engelse publiek wil waarschuwen voor de consequenties van de gevreesde ziekte, die — zo heeft men de natie al uitgebreid voorgelicht — ook in Engeland epidemische vormen zal aannemen. Tot nu toe zijn in Engeland 565 gevallen van aids geregistreerd, 284 met dodelijke afloop. Aangenomen wordt dat in Engeland 30.000 mensen met het aids-virus rondlopen.

Als een bijdrage aan de inten-

sieve waarschuwingcampagne heeft het populaire popstation van de BBC op Radio 1 besloten om beginnend in december een telefoonlijn open te stellen als verbinding tussen bezorgde tieners en de verschillende aids-adviesorganisaties. Radio 1 zal ook een speciale documentaire, genaamd: 'Play Safe, aids and You' uitzenden. Daarin zal onder meer de bekende discjockey Janice Long uitleggen hoe de luisteraars zichzelf en anderen het beste tegen de dreiging van aids kunnen beschermen.

De bedoeling is om nog deze week te beginnen met een gerichte campagne in bedrijven en fabrieken. In kantoren en werk-

NN 25

plaatsen zal een boekje worden verspreid met allerlei informatie over aids.

Het geheel maakt deel uit van een grootscheepse waarschuwingcampagne, waarvoor de regering-Thatcher voorlopig meer dan 60 miljoen gulden heeft uitgetrokken en waarin zij van plan is om in woord en beeld aan duidelijkheid niets te wensen over te laten. Ook al zal dat sommige mensen zeker shockeren.

Tussen zoen en sex zit nog jaren bedenktijd

AMSTERDAM, maandag

Sex als twistpunt binnen een relatie is beslist geen uitzondering. Hij die altijd zin heeft, zij die met een vaag smoesje als 'hoofdpijn' onder de *huwelijkse verplichting* probeert uit te komen. Het is vaak moeilijk op één golfengte te komen. Een souvenirje uit je jeugd, zo blijkt uit een onderzoek van het Nederlands Instituut voor Sociaal en Sexuologisch Onderzoek (NIS-SO). Leren zeggen wat je voelt, denkt en wilt, moet je je al tijdens de puberteit eigen maken.

In het boekje 'Van fascinatie naar relatie' hebben onderzoekers Jany Rademakers en Cees Straver gepoogd het ontwikkelingsproces dat pubers doormaken op het gebied van relaties en seksualiteit weer te geven aan de hand van diverse interviews met jongeren. De alom heersende opvatting dat de jeugd op steeds vroegere leeftijd met elkaar in bed kruipt, is volgens Jany en Cees ongegrond.

„Meteen na één avondje disco samen onder de wol gebeurt weleens, maar dat bliken toch uitzonderingen. Meestal zit er zo'n drie jaar tussen de eerste zoen en de eerste gemeenschap," vertelt Straver, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij het

NISSO in Zeist. Maar wanneer die eerste zoen? „Met 12 en 13 jaar zijn de relaties meer kameraadschappelijk. Plezier hebben, lachen met elkaar, maar verder komt het niet. Pas als ze een jaar of vijftien zijn komt er meer behoefte aan persoonlijk contact.”

Enquête

Dit persoonlijke contact wordt door jongens anders uitgelegd dan door meisjes. Dat bleek enige jaren geleden al uit een enquête die gehouden werd onder Amerikaanse en Scandinavische jongeren. In het boek van Cees en Jany worden de resultaten nog eens aangestipt. Vooral in Amerika blijkt de uitleg die jongens en meisjes geven aan een relatie totaal verschillend. Meisjes hangen meer

*Jeugd is niet
zo losbandig
als
ouders denken*

door
EDITH
VERHOEF

aan romantische ideeën: een arm om je heen, een wandeling door het bos, meer niet. Terwijl jongens veel meer gefixeerd zijn op, in vaktermen: *the performance*. Het dus. Als bewijs van hun mannelijkheid, vooral tegenover hun vriendjes.

In het hoge noorden blijken pubers meer op één golfengte te zitten. Jongens zien in dat 'verkering' niet alleen het bed betekent en de meisjes zijn iets ruimer in hun opvattingen. Nederlandse jongeren neigen meer naar het Amerikaanse voorbeeld. En dat moet veranderen, vinden de onderzoekers. Jongens minder op de daad gericht en meisjes minder angstig als het gaat om het leggen van contacten.

Flirtpartijen

Psychologe Jany: „Die burchtheid bij meisjes neemt pas af als hun zelfvertrouwen

toeneemt. Je kunt er van uit gaan dat tieners voortdurend bezig zijn met het kweken van zelfvertrouwen. Eerst zoveel mogelijk vrienden om je heen verzamelen, weten dat ze je 'leuk' vinden. Dan de flirtpartijen met de knullen op school. Bevalt mijn uiterlijk? Later het contact met één vriend. Is mijn gezelschap de moeite waard? Met die ervaringen verdwijnen de onzekerheden over zichzelf. En die ervaringen zijn ook nodig om te kunnen onderhandelen. Ieder nieuw contact geeft een beter inzicht van wat je wel en niet wilt binnen een relatie. Je leert 'nee' te zeggen als je het ergens niet mee eens bent. Dat is heel belangrijk voor je latere leven.”

Dus maar zoveel mogelijk contacten met Jan en Alleman hebben, om door schade en schande wijs te worden? „Kijk, de fout die de meeste mensen maken is 'contacten'

meteen associëren met sex. Onzin, je kunt op zoveel manieren contact hebben met iemand. Door te praten, bijvoorbeeld.”

Klinkt mooi, maar welke ouder gelooft het wanneer dochterlief met Jan, Piet of Klaas naar haar kamer verdwijnt voor een goed gesprek? Cees: „Dat ze daar moeite mee hebben, begrijp ik best. Iedere ouder probeert zijn of haar dochter zoveel mogelijk te beschermen. Maar dat kun je ook overdrijven.”

Middenweg

De gulden middenweg zoeken is het beste. En zie die als ouder maar eens te vinden.

Het is niet goed je kinderen volgens de 'zoek-het-zelf-maar-uit'-methode op te voeden. Dat maakt kinderen juist extra onzeker; ze kennen het leven nog te weinig om zich allerlei verantwoordelijkheden op de hals te halen. Maar het is óók niet goed om zo autoritair op te treden dat niets mag en iedere jongen als een potentiële bedreiging voor de maagdelijkheid van je dochter gezien wordt. Dan werk je weer stiekem gedrag in de hand; op de achterbank van de auto, de portiek, in het struikgewas.

De serieuze Cees Straver (58) begint ineens te lachen. Met een strenge katholieke opvoeding achter de rug en opgegroeid in een tijd dat sex een smerig woord was, zegt hij: „Ook dat stiekeme vroeger had z'n charme. Maar ik had toch liever gewild dat mijn ouders iets minder streng waren geweest. Ik denk dat het 't beste is dat je als ouder wel je mening geeft over dergelijke zaken, maar deze nooit opdringt. Laat je kind maar zelfstandig beslissingen nemen en tevens het gevoel hebben dat hij of zij altijd op thuis kan terugvallen. Ook als het gaat om seksuele vraagstukken.”

SEKS, VAN LUST TOT LAST

Hostel voor
aids-
patiënten

Van een onzer
verslaggevers
AMSTERDAM
Schorerstichting in
dam begint 1 janu-
gend jaar bij wil-
-riment met
-zien-

*Pedagoge: De nadruk in de publiciteit ligt te
veel op de gevaren die aan seks zijn verbonden,*

Seksschandaal schokt E

Thatcher tracht
de schade door
seksschandaal
te beperken

door SJAK JANSEN

AMSTERDAM — Door-
tje Braeken-Van Schaik
(34), pedagoge bij de Rut-
geraastichting in Den
Haag, houdt haar hart

AD 8

soms vast als ze ziet hoe
het onderwerp seks in de
media aan de orde komt.
Dat is maar al te dikwijls
in negatieve zin.

Betreft het geen bericht
over kinderporno, dan is het

wel een artikel over incest of
een tv-uitzending over aids.
Seks wordt met zoveel narig-
heid in verband gebracht dat
volgens mevrouw Braeken
het gevoel begint te ontstaan
dat je er meer last van hebt
dan plezier.

• SEKS KOMT
altijd in nega-
tieve zin in de
publiciteit,
vindt Doortje
Braeken.

FN (Reuter, AP) —
Premier mevrouw

→ Symposium

Op een symposium over seksuologie in Noordwijkerhout zei ze het zo: „Het in verhouding tot vele andere landen betrekkelijk gunstige en zonnige seksuele klimaat in Nederland dreigt om te slaan in een druilerige regenbui. Seks wordt weer als vies en voos afgeschilderd.”

De pedagoge is bang voor een ommekeer in de houding van het Nederlandse volk ten opzichte van seksualiteit. Het valt haar op dat in kranten en boeken en op radio en tv seks niet meer zozeer met plezierige spanning, avontuur en genot wordt geassocieerd, maar met angst, pijn en kwetsbaarheid. „De gevaren die aan seks zijn verbonden, krijgen in de publiciteit te veel nadruk”, aldus Doortje Braeken.

Vooraf jongeren boezemt dat angst in, denkt ze. „Op zich is het een zegen geweest dat in de jaren zestig en zeventig een informatiestroom op gang is gekomen over alles wat met seks te maken heeft. De keerzijde is alleen dat het onderwijs er geen antwoord op heeft.”

Incest

„Incest, bijvoorbeeld, staat al enige tijd in het brandpunt van de belangstelling. Docenten krijgen daar van hun leerlingen allerlei vragen over, dikwijls in de trant van: is seks werkelijk zo afschuwelijk? Die docenten bellen dan ons op met de vraag: hoe moet ik zo'n teer onderwerp aanpakken?”

De informatie over seks die jongeren via de media bereikt,

schept volgens Doortje Braeken een verkeerd beeld. „Seksueel geweld wordt in de krant alleen maar in verband gebracht met verkrachtingen. Zo krijg je dat jonge meisjes achter elk bosje een enge vent gaan vermoeden en op een gegeven moment de straat niet meer op durven.”

„Laatst, in een tv-uitzending over seksueel geweld, zei een psycholoog dat ook. Meisjes deden er beter aan 's avonds niet alleen op straat te lopen. Maar dan kun je ook wel zeggen: meisjes moeten geen korte rokken meer dragen, want dan lokken ze het uit. Zo los je het probleem van seksueel geweld natuurlijk niet op. Dat probleem moeten we met ons allen oplossen.”

Voorlichting

„Bovendien hoeft seksueel geweld niet per se een verkrachting te zijn. Seksueel geweld is ook een jongen die een klagenootje in haar billen knijpt. Als ik op scholen seksuele voorlichting geef, vertel ik dat er altijd bij.”

Ook in andere landen signaleert Doortje Braeken een ommekeer in de houding ten opzichte van seks. In Engeland heeft een psychologe een boek geschreven over de verrijpende werking van een seksloos huwelijk. In Californië zijn klinieken voor impotente mannen en hebben tientallen studenten zich verenigd in de Anti-Seksliga die ervan uitgaat dat je je tijd en energie beter kunt besteden aan een goed boek dan aan het spel der liefde.

Bij abortusklinieken in de Verenigde Staten worden bommen op de stoep gelegd. Maar de seksuele revolutie is er dan ook niet zo ver doorgevoerd als in ons land. De pil is in Amerika voor jonge meisjes niet zo vanzelfsprekend als voor hun leeftijdgenoten hier te lande.

Dat is volgens Doortje Braeken duidelijk af te lezen aan een recent onderzoek van het Newyorkse Allen Guttmacher-instituut naar het aantal ongewenste zwangerschappen bij meisjes tot negentien jaar. Amerika spande daarbij de kroon met 58 ongewenste zwangerschappen per duizend meisjes. Tweede was Frankrijk met 30, derde Zweden met 29, vierde Canada (25), vijfde Groot-Brittannië (22) en zesde Nederland met 8. Het onderzoek gold zes landen.

De hoge score van Zweden is volgens de pedagoge te wijten aan het feit dat de morning afterpil daar verboden is. Het seksuele klimaat is er zeker even zonnig als in ons land.

Losgekoppeld

De seksuele revolutie heeft hier veel goeds gedaan, aldus Doortje Braeken. De voortplanting werd losgekoppeld van de seksuele lustbeleving, de pil kwam in het ziektefonds pakket en seks kon, in allerlei variaties, zelfs vanuit hele

moelijke posities, niet mooi genoeg zijn. Wie in de jaren zestig en zeventig niet aan partnerruil of groepssex deed, hoorde er niet bij. Daarbij liet de vrouwenbeweging niet na erop te wijzen dat de vrouw, wat betreft de seksuele lustbeleving, voor zichzelf diende op te komen.

„Toen ik twaalf, dertien was”, vertelt Doortje Braeken, „wist ik niet eens hoe ik mijn geslachtsdeel moest noemen. Zelfbevredigen, dat deed je niet. Ik durfde mezelf niet eens aan te raken. En seks, los van liefde, dat kon voor mij niet. Kortom, een hele preutse tijd.”

„Er is hier gelukkig veel veranderd, maar in Amerika zeggen veel mensen tegenwoordig dat je niet te openlijk over seks moet praten. Dat is volgens hen de kat op het spek binden. Terwijl in ons land bevesten is dat hoe meer voorlichting je geeft, des te minder ongewenste zwangerschappen er ontstaan.”

Normen

Die voorlichting moet echter wel positief zijn, vindt de pedagoge. „Als je voorlichting geeft over geslachtsziekten moet je er geen plaatjes bij vertonen van zweren, want dan krijgen kinderen het idee dat seks vies is. Die kant moeten we niet op. Niet dat ik de monogamie niet wil propageren. Maar onze normen over seks kun je niet aan kinderen gaan opleggen. Alsof ons seksuele leven nu zoveel fijner is dan toen we jong waren. Je moet het hen zelf laten ontdekken.”

De ommekeer in de houding ten opzichte van seks ziet Doortje Braeken deels als een onderdeel van de verrechtiging in de maatschappij. „De oude waarden komen weer terug. Jongelui gaan weer trouwen in plaats van samenwonen. De romantiek, het huisje-boompje-beestje-gevoel, dat komt allemaal weer terug.”

OPZÿ NOV

'Sekstelefoons, prima!'

Hoogleraar seksuologie
Gerda van Dijk ziet nog veel
misstanden in en buiten het bed

Onlangs werd Gerda van Dijk tot bijzonder hoogleraar in de seksuologie benoemd aan de Universiteit van Amsterdam. Het ideaal van haar voorganger Van Emde Boas was eigenlijk zijn eigen vak op den duur overbodig te maken. Volgens Gerda van Dijk is die tijd nog lang niet in zicht. 'Medicijnstudenten weten nog steeds van niks, te veel vrouwen vrijen nog tegen hun zin. Maar het is zeker een verdienste dat voor mannen dromen aan diggelen zijn gevallen'.

ANKE MANSCHOT

Onlangs was professor Gerda van Dijk op het NOS-journaal te zien. Ze gaf haar mening over de opmars van de sekstelefoons. Een prima instelling, volgens haar. Het zou de gewone telefonische hulpdiensten die regelmatig worden gesignaleerd door hulpbehoevende masturbanten, kunnen ontlasten. Evenals alleenstaande vrouwen die ook de kans lopen te worden opgebeld door seksuele noodlijders.

Maar wijst het niet op een grote emotionele armoede in ons land, vraag ik aan Gerda van Dijk, dat miljoenen mensen tot hun gerief willen komen met een anoniem? Ze drukt zich voorzichtig uit: 'Die golf van telefoontjes kan ook op nieuwsgierigheid wijzen. Over langere tijd kun je er pas zinnige uitspraken over doen. Misschien blijkt inderdaad dat veel mensen moeite hebben zich in een persoonlijk contact bloot te geven'.

Gerda van Dijk is de opvolgster van de legendarische Coen van Emde Boas, de seksprof van de NVSH, zoals hij in de

volksmond werd genoemd. De onvermoeibare strijder tegen seksuele onderdrukking die het vak seksuologie op den duur overbodig wilde maken. 'Niet dat Coen zijn werk slecht heeft gedaan, maar het blijft nodig studenten in de seksuologie te onderwijzen', zegt Gerda. 'Medicijnstudenten denken vaak dat ze er al alles van af weten, maar neem je ze een toets af aan het begin van de colleges, dan haalt niemand meer dan een twee of een drie. En helaas is het ook nog niet zo dat seksualiteit onproblematisch is. Integendeel, er wordt in Nederland nogal wat afgetobt op dit gebied. Mijn collega Jos Frenken heeft aangetoond dat van de 600 door hem ondervraagde gehuwden, 40% van de vrouwen en een kwart van de mannen ontevreden is over hun seksuele relatie. Meer dan de helft van de artsen voelt zich onmachtig en ondeskundig om in de spreekkamer over seksualiteit te praten. Van Emde Boas zei altijd dat de echte seksuologische deskundigen in Nederland de priesters zijn, want die leren in de biecht school door te vragen.'

Sinds dertien jaar is Gerda van Dijk als medisch-wetenschappelijk medewerkster verbonden aan de vrouwenkliniek van het Academisch Ziekenhuis in Leiden, waar ze ruime ervaring opdeed in dit nog steeds ietwat beladen vak. 'Men kijkt nog altijd een beetje vreemd aan tegen docenten in de seksuologie. Wie is er nou zo gek om daarover te willen onderrichten?' De sigaartjes rokende hoogleraar met haar sluike grijze manen die al jarenlang onberoerd lijken door een coiffeur, is zeker geen alledaagse verschijning, ondanks de rok of jurk die ze tijdens de colleges pleegt te dragen. 'Mijn ervaring is dat er beter naar me wordt geluisterd als ik me traditioneel kleeft'.

De conventionele kledij voorkomt echter niet dat docenten in de seksuologie nogal eens moeten opboksen tegen publiek dat gekwetst kan reageren als vastgeroeste mythen worden ontmanteld. 'Leidse studenten werden eind jaren zeventig furieus als ik vertelde dat de coitus voor vrouwen een inefficiënte

manier is om klaar te komen. Het tastte aan wat ze altijd hebben gedacht. Of als ik uitlegde dat oro-genitaal contact niet vies is. Dat er in de mond meer bacteriën zitten dan rondom de genitaliën, waardoor uit hygiënisch oogpunt tongzoenen een intensievere uitwisseling van bacillen is. En als je uit een gezin komt, waarin seks met mensen van hetzelfde geslacht abnormaal en ziekelijk wordt gevonden, kan het ook shockeren als de docent homoseksualiteit als normaal bestempelt. Mijn oud-collega Verveen en ik hebben weleens brieven gehad met de tekst: 'Jullie weten natuurlijk wel dat we jullie een geweldig stel viezerikken vinden.' Dan lazen we zo'n brief voor in de collegezaal en bespraken dat. Nu is er minder weerstand, maar over is het zeker niet.'

Ze vertelt dat ze enkele weken geleden nog werd geattaqueerd toen ze tijdens een congres in Helsinki een lezing hield over de vrouwelijke seksualiteit. Na afloop kwam een apotheker uit de Derde Wereld verontwaardigd naar haar toe. 'Mevrouw, hoe durt u zich te verdiepen in zo'n onderwerp?' Gerda antwoordde kalm: 'Hoe bedoelt u dat? Vindt u het slecht of dapper van me?' De man grijnsde opeens: 'Eigenlijk vind ik het moedig', antwoordde hij. In de jaren veertig werden de autobanden van Coen van Emde Boas regelmatig doorgesneden, als hij in zijn lezingen pleitte voor de loskoppeling van seks en voortplanting. 'Ik ben ook wel eens bedreigd', vertelt Gerda. 'In de jaren zeventig ben ik gevraagd om mee te werken aan een aantal uitzendingen van Ot en Siën over seksualiteit. Over de eerste menstruatie, de eerste seksuele ervaring, zwangerschap, abortus, maar ook over seksueel geweld binnen en buiten het gezin. En ik zweer je dat de verhalen authentiek waren. Na die uitzending kreeg ik dreigbrieven en telefoontjes: 'We komen je kapotmaken, we komen je pakken! Wat leer je daarvan? Dat het doodeng is om bedreigd te worden en dat het je ook woedend maakt, omdat je vrijheid wordt afgepakt. Het heeft mij bewust gemaakt van de keuze al dan niet te zwijgen. Ik heb mensen leren respecteren die hun nek niet durven uit te steken. Ik begrijp nu waarom vrouwen niet uit afschuwelijke situaties stappen, als de terreur die op hen wordt uitgeoefend te angstaanjagend is.'

Gerda van Dijk wordt door een oud-studente getypeerd als een excentrieke vrouw die nooit een blad voor de mond nam. Zowel een chique dame als een

'Seks kan net zo verfijnd zijn als de muziek van Bach'

Tekening Lian Ong

gichelende puber kon zijn. Vrijmoedig het woord neuken uitsprak in de universiteitskantine in een tijd dat zo iets *not done* was. Ondanks afkeuring uit psychoanalytische kringen onverstoort door de doorgang het begrip 'baarmoedernijd' in Nederland te introduceren. Hoe komt het dat ze als vrouw in het medisch bolwerk nooit haar eigen stem liet smoren?

'Ik ben een combinatie van gelukkige factoren. In de oorlog heb ik vanwege politieke activiteiten van mijn ouders ondergedoken gezeten in een studenten-huis. In mijn eerste zat ik tussen jonge volwassenen die mijn eigenwijsheid positief waardeerden. Ze hebben me praten geleerd, waardoor ik mensen van repliek kan dienen. Ook in mijn latere leven zijn er steeds mensen geweest die me bevestigden. Mijn moeder bijvoorbeeld vindt alles prachtig wat ik doe. Ze is me nog nooit afgevalen. Tegelijk zijn er in mijn jeugd ook familieleden geweest die negatief over me oordeelden. Ik was een

'Je kunt nooit een ander verantwoordelijk stellen voor jouw seksueel genot'

kat, ik was een rotkreng, ik was dit en ik was dat. Dus ik ben eraan gewend om niet alleen medestanders in het leven te hebben. Ik heb altijd bekakt gepraat. Daar ben ik ook mee gepest. Mijn reactie is niet om het te veranderen, maar het juist te blijven doen. Ik heb ook geleerd dat je nooit een hele collegezaal tevreden kunt stemmen. Natuurlijk moet je altijd kritisch ten opzichte van jezelf blijven en je afvragen of je het goed hebt gedaan. Maar als je vooroordelen aantast, weet je dat dat agressie en angst kan uitlokken. Dat leg ik ook aan mijn studenten uit.' Gerda van Dijk is zelf een leerling van Coen van Emde Boas, over wie ze zich bewonderend uitlaat. Hij heeft haar gescherpt in haar denken, hoewel ze het lang niet altijd met elkaar eens waren. Hij bezag de vrouw vooral vanuit Freudiaanse optiek, zij vanuit de vrouwenbeweging. Hij leerde haar normen en waarden aanschouwelijk te maken aan de hand van literatuur en beeldende kunst. Een manier die weinig weerstand opwekt. Gerda van Dijk: 'Ik zal bij voorbeeld op Jan Wolkers teruggrijpen als ik porno behandel. Of op de Tristan en Isolde', wanneer het over de grote liefde gaat. Ze heeft van Van Emde Boas de hobby overgenomen kunst te verzamelen wat haar zoals ze zegt 'iedere keer opnieuw aan de rand van een faillissement brengt.' In haar Leidse eengezinswoning staat een grillig gevormd beeld van John Lely: Bloemen na de bom. Twee verkoelde handjes in het centrum. Gerda wijst ernaar: 'Voor mij is het ook een vagina-symbool'. Recht daartegenover twee innig verstrengelde figuren. Een plastiek van Maja van Hall.

Streamer

Haar leermeester Van Emde Boas leefde in een tijd waarin het urgent was te prediken dat masturbatie geen zonde was, homoseksualiteit geen ziekte of misdaad en dat kinderen en bejaarden ook seksuele gevoelens hebben. Welke slogans wil zijn opvolgster de komende jaren voeren?

'Ik wil duidelijk maken dat ieder individu verantwoordelijk is voor zijn eigen seksualiteit. Dat je een ander nooit verantwoordelijk kunt stellen voor jouw seksueel genot of het verlies van je controle. Een man die verkracht of incest pleegt, kan nooit de schuld afwentelen op het meisje dat hem opwond.'

Maar dat is toch allang gemeengoed?

'Was dat maar waar! Tijdens gesprekken met slachtoffers van incest en verkrachting treft mij iedere keer weer de medeverantwoordelijkheid die de slachtoffers voelen. Had ik maar een lange broek aan gehad. Was ik maar niet met hem meegegaan. Had ik maar niet in het park gelopen. Verder wil ik het seksuele lijfeigenschap afschaffen, daarmee bedoel ik vrijen tegen je zin. Vrouwen vertellen me vaak dat ze geen nee durven zeggen tegen hun man. 'Hij wil zo graag en ik houd van hem, dan kun je dat toch niet doen?' Ik leg altijd uit dat iets voor een ander doen prima is, maar dat je eigen lijf uit handen geven iets totaal anders is. Ik zou ook de tweedeling tussen lichaam en geest willen doorbreken. Seksualiteit niet hoger of lager te waarderen dan het geestelijke in het leven. Vanuit christelijke traditie wordt seks gerekend tot de lagere regionen. In NVSH-kringen is er een tijdlang een overwaardering geweest van het seksuele. Ik zou die twee krachten willen gelijkgeschakelen. Seks kan net zo verfijnd zijn als de muziek van Bach.'

Op vierjarige leeftijd wilde ze al dokter worden. Ze was stapeigek op de Ierse setter van een bevriend medicus en dacht dat je alleen in het bezit van zo'n prachthond kon komen door het artsdiploma te halen. Die fictie werd ontmaskerd, maar de beroepskeuze bleef overeind. Hoewel ze in het begin van haar opleiding nog even twijfelde tussen Nederlands en medicijnen. 'Maar ik vond dat je beter een medicus kon zijn met literaire belangstelling dan een neerlandicus met een hypochondrische interesse in het lichaam. Na haar afstuderen in 1969 promoveerde ze in 1973 op een celbiologisch onderwerp. Daarna bekwaamde ze zich tot seksuologe. Tot 1 januari 1985 behandelde ze ook mensen met vruchtbaarheidsproblemen en leidde ze een zaadbank. Ze hanteerde meer liberale regels dan bij voorbeeld professor Kremer in Groningen die van zijn donoren eist dat ze gelovig en getrouwd zijn. Wel stelt ook zij voorwaarden bij het toepassen van kunstmatige inseminatie.

'Mensen die mijn hulp inroepen, maken mij medeverantwoordelijk en krijgen dus te maken met mijn normen en waarden. Het mag niet zo zijn: u vraagt en wij geven. Ik heb er moeite mee als een vrouw zegt: 'Ik heb recht op een kind'. Ik vind het geen recht, maar een voorrecht. Een kind neem je niet, je krijgt het. En iets wat je krijgt, is altijd een voorrecht.' Welke vrouwen mogen van jou dat voorrecht niet genieten?

Zucht. 'Leuke vraag. Ik weiger vrouwen wanneer wegens de leeftijd of erfelijke belasting de kans op geboortemismvormingen te groot is. Persoonlijk heb ik er moeite mee als een vrouw een baby wil om haar eigen eenzaamheid te doorbreken. Dat is een geweldige belasting voor

'Mannen hebben seks lang als kookrecept gezien: vijf minuten borsten, vijf minuten clitoris en dan verder'

Tekening Lian Ong

zo'n kind. Niet dat ik een dergelijke vrouw een kind weiger. Waar ik nog steeds spijt van heb is dat ik een kind heb laten geboren worden bij een echtpaar, waar de kou van afsloeg. Moeten deze twee afschuwelijke mensen een kind krijgen, dacht ik.'

Is het niet gevaarlijk en subjectief zo te denken? 'Natuurlijk zal ik moeten worstelen met mijn vooroordelen, of ik de grens niet kan opschuiven. Maar als dat niet lukt, dan kan ik het niet.' Gerda van Dijk heeft zelf geen kinderen. Ik vraag haar hoe het is om alsmat met naar kinderen hunkerende vrouwen om te gaan. Ze vertelt dat ze vrijwillig kinderloos is. De twee kinderen in haar leven zijn van haar vriend Constant Kool, de weduwnaar van Joke Smit met wie ze een LAT-relatie heeft. 'In de loop der jaren zijn het mijn kinderen geworden. Ik geniet dus ook het voorrecht moeder te zijn. Het verlangen van mijn cliënten is mij absoluut niet vreemd.'

'Ik heb er grote moeite mee als een vrouw een kind wil om haar eigen eenzaamheid te doorbreken'

In 1969 werd Gerda van Dijk lid van Man Vrouw Maatschappij, de actiegroep die haar denken over relaties, seksualiteit en vrouwen beïnvloedde. Ze zegt dat de vrouwenbeweging haar mild heeft gemaakt. Tijdens haar studie kwam vooral haar mannelijke, intellectuele kant aan bod. Nu kwam er ruimte voor haar emotionele ontwikkeling. 'Als ik niet in contact met de vrouwenbeweging was gekomen, was ik een harde carrièrevrouw geworden. Dan had ik geen begrip kunnen opbrengen voor mensen die machteloos zijn, zich niet verzetten omdat ze zich identificeren met hun machthebbers.'

Zie jij een positieve invloed van de vrouwenbeweging op de seksualiteitsbeleving?

'Om deze vraag te beantwoorden, moeten we teruggaan naar de jaren zestig, de eerste fase van de seksuele revolutie. Het taboe op seksualiteit viel weg, seks werd bespreekbaar. Maar deze fase kenmerkt zich door een grote prestatiedwang en was sterk coïtaal gericht. In de tweede fase van de seksuele revolutie, in de jaren zeventig, is onder invloed van de vrouwenbeweging een verschuiving opgetreden van puur coïtale seks naar meer genieten. En dat is zeker een verdienste. Voor mannen zijn dromen aan diggelen gevallen. Ze hebben seks lang als een kookrecept gezien, vijf minuten borsten, vijf minuten clitoris en dan verder. De seksualiteit is nu een onderhandelingsgebied geworden. Uitwisselen, al dan niet verbaal, wat je prettig vindt, is de weg naar seksuele vrijheid, maar het betekent ook dat het script niet meer vaststaat en dat kan tijdelijk onzekerheid geven. Uiteindelijk is het voor beiden inspirerend.'

Seksuologe Gerda van Dijk:

We zijn teveel van seks gaan verwachten

Het vieren van macht is voor een aantal mannen een belangrijk onderdeel van hun seksualiteit, zegt Gerda van Dijk, benoemd tot bijzonder hoogleraar in de seksuologie aan de Universiteit van Amsterdam, in gesprek met Cees Veltman.

HN 22

'Ik ben al in het begin van mijn studie geboeid geweest door de wisselwerking tussen lichaam en geest. Via de neurochirurgie - waarin men indertijd niet zo geneigd was vrouwen in de opleiding te nemen - ben ik bij de cel-biologie terechtgekomen. En via de vrouwenbeweging ging ik me interesseren voor de voortplanting en voor seksualiteit. Op dat terrein was er nog geen opleiding, maar ik kon co-therapeut van prof. Van Emden Boas worden en hij heeft me het vak geleerd.

Tot 1985 heb ik me beziggehouden met vruchtbaarheidsproblemen en sinds die tijd doe ik alleen nog seksuologische problemen. Waarom juist dit vakgebied weet ik ook niet. Misschien heeft het ermee te maken dat in mijn opleiding tot medicus werd gedaan of je lichaam en geest kunt scheiden. Lichamelijke en psychische problemen houden verband met elkaar. In de seksuologie komen ze beide aan de orde, evenals maatschappelijke invloeden.

Er bestaat geen enkele maatschappij die geen regels opstelt voor het seksuele gedrag, maar dat is een continu veranderend proces. Die maatschappelijke invloeden voelen we echter vaak niet, omdat we in een bepaalde maatschappij opgroeien en de normen en waarden daarvan overnemen van ouders en woonomgeving. Daardoor doet het ons natuurlijk aan.

Mensen zeggen vaak: seksualiteit hoort iets spontaans, iets natuurlijk te zijn. Dat betekent, dat ze zich niet bewust zijn van de voorwaarden die voor hen aan seksualiteit verbonden zijn. Het bewust maken van die voorwaarden is een van de belangrijkste taken van de seksuele hulpverlening. De seksualiteit heeft wel invloed op de maatschappij, maar omgekeerd is die invloed groter.

Die voorwaarden zijn voor iedereen verschillend. Waarom valt iemand op een bepaalde partner? De een vindt dat vrijen in de keuken wel kan, de ander vindt dat dat specifiek in de slaapkamer thuis hoort. De een zal het niet erg vinden als kinderen daar iets van meekrijgen, de ander zal alles doen om dat te voorkomen.

« Seksualiteit is nog een geïsoleerd terrein »

Niet alleen op het gebied van seksualiteit weten we vaak niet welke voorwaarden er voor ons zijn om er werkelijk van te genieten, ook onze lichamelijke heeft haar voorwaarden. Je zult je op het strand beter op je gemak voelen in een bikini dan in de eetzaal van het Kurhaus.

Er zit veel creativiteit en spontaniteit in seksueel gedrag, maar we zijn vaak geremd om dat erin naar voren te brengen. Daarvoor moeten we loslaten dat een bepaalde manier goed zou zijn, want dan wordt het een bloedernstige zaak. Ik denk juist dat de speelsheid een van de prettige dingen van seksualiteit is, zonder

dat je speelt met de belangen van de ander.

Het christendom heeft op dit punt zeker geen positieve invloed uitgeoefend. We moeten hier verschil maken tussen kerk en geloof. Uit het Hooglied spreekt een heel andere beleving van seksualiteit dan in de kerken vaak naar voren is gebracht. De scheiding die is aangebracht tussen lichaam en geest vind je niet terug in het oude testament, maar komt, denk ik, voort uit de Nieuwgriekse invloed.

Als ik de bijbel lees, vind ik daar helemaal niet zoveel negatiefs over seksualiteit. Als je je naaste moet liefhebben als jezelf, kan ik me niet voorstellen dat dat niet zou gelden voor het lichaam. Maar de praktijk van de kerken was anders, omdat er politieke belangen mee waren gemoeid.

« Zonder schaamte ben je een robot »

Er is altijd een groot verschil gemaakt tussen de lichamelijke van mannen en de lichamelijke van vrouwen. Vrouwen zijn dan een gevaarlijke verleidende kracht, waartegen de deugdzaamheid van mannen niet bestand is. En een deugdzaam vrouw wordt afgeschilderd als een vrouw zonder seksuele gevoelens, die alleen maar glorieert in haar moederrol en als echtgenote. Ik ben er niet op tegen dat er regels worden opgesteld voor seksueel gedrag, maar dan wel met een gelijkwaardige positie voor mannen en vrouwen.

Er zijn nog veel mensen die in gewetensnood komen door conflicten die ze in zichzelf voelen omdat kerkelijke uitspraken strijdig zijn met hun seksueel beleven. Onze benadering in de vrouwenkliniek is dan natuurlijk niet hen in een geloofscrisis te brengen, maar wel om hun keuzemogelijkheden te vergroten. Je kunt alleen met mensen werken als je hun waardensysteem intact laat.

Echte intimiteit is niet mogelijk bij een ongelijke machtsverhouding tussen man en vrouw, zoals die nog vaak bestaat. In principe - zegt men - is daarom een homoseksuele relatie ethisch superieur, omdat het gaat om een relatie zonder ongelijke machtsverhoudingen. Het is niet waar dat er in elke homoseksuele relatie gelijkwaardigheid bestaat, maar de kans dat een gelijkwaardige relatie wordt opgebouwd, is wel groter dan bij heteroseksuelen, omdat men niet vanuit een ongelijkwaardige machtsrelatie begint.

Het is natuurlijk onzin dat mensen gelijke macht zouden kunnen hebben. De een is intelligenter, de ander emotioneler, de een is uit op macht, de ander wil zich graag onderwerpen aan macht. Maar het feit dat je van twee verschillende seksen bent, maakt de kans groter - als je er niet bewust mee omgaat - dat de machtsongelijkheid in de hand wordt gewerkt. Dat hangt samen met het verwachtings-

patroon van vroeger over de aard van de relatie tussen vrouw en man.

Ook daarom is seksuologie een vak dat niet snel overbodig zal worden, zoals prof. Van Emden Boas hoopte. De wetenschappelijke kant ervan mag niet overbodig worden net zomin als andere wetenschappen, maar wat wel overbodig kan worden, is de isolatie van seksualiteit. Het zou ideaal zijn als elke arts en psycholoog ook de kennis op dit vakgebied betrok bij de behandeling van patiënten, maar zover zijn we nog niet.

Seksualiteit is nog een geïsoleerd terrein. Het staat niet ter discussie en is omringd door het gevoel: je doet het goed of je doet het fout, je bent normaal of abnormaal. Het is een gebied waarin angsten en sterke verlangens een grote rol spelen. Het is niet gek dat seksualiteit voor veel mensen een conflictgebied is. Wie kan er gemakkelijk over seks praten? Wie leert dat?

Als mensen er wel gemakkelijk over praten, wordt er vreemd tegenaan gekeken, alsof ze geobsedeerd zouden zijn door seks. Ook artsen hebben er problemen mee. Alle andere functies van het lichaam worden bekeken, maar vragen over seks vinden ze indiscreet en onplezierig.

Mijn ideaal is niet een maatschappij zonder schaamte. Schaamte is een heel menselijk gevoel, net als liefde of jaloezie. Die schaamte zal altijd wel blijven. Het is een kwetsbaarheid, maar zonder kwetsbaarheid ben je een robot. Schaamte leert waar je grenzen liggen. Het is geen prettig gevoel als je niet voldoet aan je verwachtingen of aan de verwachtingen van een ander of als je in conflict bent met maatschappelijke taboes. Niemand is onbegrensd, maar door een groeiproces kun je het gevecht met die grenzen wel aangaan.

We denken in Nederland nu anders over seksualiteit dan dertig jaar geleden, maar dat is niet alleen een gunstige ontwikkeling. Heel positief is dat we loskomen van: zo moet het en zo hoort het. Uiteindelijk is seksualiteit heel individueel anders en dat maakt juist het spannende en leuke ervan uit.

Maar de tegenkant van deze ontwikkeling is, dat er soms een loskoppeling is van het instrumentele beleven van seksualiteit en het emotionele beleven ervan. Die loskoppeling mag van mij, maar ik denk dat de kwaliteit van de beleving er toch minder door wordt.

Bovendien geef je je bij seks bloot aan elkaar en de kwetsbaarheid die je dan voelt, kan onaangenaam zijn. Het kan ook een eenzaam proces zijn. Je kunt seksualiteit zo beleven, dat je heel sterk verbonden bent met de ander - of zoals in de hindoeicultuur ook met je omgeving, een soort kosmische beleving - maar je kunt ook erg op jezelf worden teruggevoerd.

Het kan als een heel sterk gevoel overkomen, dat je een uniek individu bent, maar het kan ook beangstigend zijn: ik ben essentieel alleen. Als seksualiteit voor jou een middel is om de afstand tot de ander juist te overbruggen is het isolement een teleurstellende ervaring. Het denken over seksualiteit is ten goede veranderd, →

→ maar we zijn er te veel van gaan verwachten. Er is nu een overwaardering van seksualiteit.

Op seksueel gebied mag er nu meer dan dertig jaar geleden, bijvoorbeeld seks vóór het huwelijk, maar de grootste vrijheid is om je eigen beperkingen te mogen kiezen. Lichamelijk genot kan verslavend werken, maar het is pas een verslaving als het buiten proporties groeit. Je kunt ook verslaafd zijn aan je werk, aan eten, aan televisiekijken of aan de kerk. Je moet een evenwicht vinden.

Ik ben niet zo bang dat lichamelijk genot erg verslavend kan gaan werken, als een soort drug. Als dat zo is, is er iets heel anders aan de hand. Dan is er op een ander gebied een probleem.

Iedereen heeft seksuele behoeften, net als behoefte aan koestering en aan erkenning. Ik zie niet zoveel mensen die verslaafd zijn aan seks. Mensen die geobsedeerd zijn door seks, hebben problemen seks te integreren in hun leven.

In Ierland bijvoorbeeld is pornografie verboden. Je ziet er geen 'Penthouse', je ziet er geen 'Playboy', niets, niets, niets. Maar je ziet wel dubieuze advertenties die een seksuele kontekst hebben 'Did you already push your tongue to our ice-cream?'

Het vindt toch een weg. Seksualiteit is zoiets menselijks, en als zodanig ook een gave, dat je het niet kunt wegstoppen. Hoe harder je dat ontkent, hoe groter je problemen worden. In kerken die het negatiefst staan tegenover seksualiteit zie je de mensen met de grootste seksuele problemen. Maar je kunt niet alleen een goede relatie met God hebben als je je seksualiteit afzweert. Het is een stuk van je menszijn en ook een stuk van je godsbeeld.

Nee, Van Emden Boas en de andere seksuologen hadden vroeger niet te maken met zoveel andere seksuele problemen dan nu. Wel komen mensen nu eerder naar hulpverleners toe, vaker met ongenoegen, ook zonder dat er echt problemen zijn, maar dat zal wel samenhangen met de overwaardering van seksualiteit. Vroeger hadden mensen meer moeite met anticonceptie en met seks vóór het huwelijk, maar de echte dysfuncties zijn nog steeds het grootste deel van het werk: de onmacht om met de eigen lijfelijkheid

Ik zie niet veel aan seks verslaafden

en met elkaar om te gaan. Het lichamelijke genieten, ook als het om eten of plezier maken gaat, draagt nog steeds een negatief stempel.

De mens is niet gebouwd op overspel, las ik laatst, maar helaas ook niet op monogamie. Ik geloof dat dat waar is en dat het geldt voor mannen en vrouwen. De functie van seksualiteit in een relatie verandert naargelang de levensfase waar je

in zit. Verliefdheid loopt uit op liefde, maar het kan altijd weer gebeuren dat je opeens verliefd wordt op een ander. Bovendien is de huidige monogame relatie veel langduriger dan vroeger, omdat de mensen langer leven. Onderbelicht is ook de seksualiteit van het eigen lichaam. Die duurt van de wieg tot het graf. Veel mensen hebben het idee dat spelen met jezelf een tweederangs zaak is en eigenlijk slecht. Iets wat je alleen doet als je geen partner hebt.

Lichamelijk genot draagt negatief stempel

Dat is een idee dat we van de negentiende eeuw hebben overgehouden. Ook hierin zullen we een evenwicht moeten zien te vinden, want je kunt van de seksualiteit van het eigen lichaam een cultus maken en dat lijkt me niet goed.

Mensen zien een monogame relatie vaak als een seksueel monogame relatie, maar als je het verschijnsel huwelijk historisch bekijkt, is het toch vooral een juridische overeenkomst waarbij bezitsoverdracht wordt geregeld. Pas aan het begin van deze eeuw heeft het idee veld gewonnen, dat in een huwelijk aan alle behoeftes moet worden voldaan: je lichamelijke verzorging, het krijgen van kinderen, het gevoel van veiligheid en alle emotionele behoeftes. Dat is een overspannen verwachting. In ieder geval zul je daar je hele leven aan moeten werken.

Naarmate de mensen meer uit het familieverband zijn losgekomen en de individualisering in de samenleving is doorgegaan, is de emotionele waarde van het huwelijk enorm toegenomen en de belasting van het huwelijk dus ook. Het is niet reëel om te verwachten dat één mens in het leven je alles kan geven waaraan je behoefte hebt. En naarmate we meer voor onze behoeftes zijn gaan opkomen, is die verwachting gegroeid.

Kijk maar eens naar de huwelijken van onze ouders en grootouders. Die hadden lang niet diezelfde emotionele inhoud. Ik bedoel dit niet denigrerend, maar dat waren relaties waarin de man in de eerste plaats het financiële aspect inbracht en de vrouw het verzorgende aspect. Daarin heeft seksualiteit een heel andere functie. Ik zeg niet dat dat slecht is, maar in onze samenleving wordt die huwelijksvorm steeds minder geaccepteerd, omdat de emotionele verwachtingen zo zijn toegenomen.

De echtscheidingscijfers geven wel aan dat die verwachtingen vaak irreëel zijn. Als je lang met iemand optrekt, is dat spannend en leuk, maar ook moeilijk en naarmate voor een relatie minder vaste regels bestaan en de machtsverhoudingen minder duidelijk vastliggen – denk ook eens aan de verhouding tussen ouders en kinderen – worden relaties ingewikkelder. Je bent veel minder zeker of je het wel goed doet als partner. En met

onzekerheid leven is niet onze sterkste kant.

Misschien ben ik wel overgevoelig voor machtsystemen. Dat komt omdat ik de oorlog als kind heb meegemaakt, in Rotterdam: honger, huiszoekingen en mijn vader opgepakt door de Duitsers. Ik groeide als enig kind op tussen volwassenen en dat heeft me enorm assertief gemaakt. Zo wil ik het, dacht ik al vroeg en het maakte me niet uit of daar goedkeuring of afkeuring op kwam.

Die sfeer van angst en bedreiging die ik in de oorlog heb gevoeld, is ook in de seksualiteit nog belangrijk. Het lijkt erop of angst een andere rol speelt in de seksualiteit van mannen dan in de seksualiteit van vrouwen. Angst kan een sterke seksuele prikkeling zijn voor mannen. Bij vrouwen zijn angst en seksuele opwindings juist tegengesteld.

In de fascistische ideologie is er een groot machtsverschil tussen man en vrouw. De vrouw wordt terugverwezen naar de kinderen en de keuken. We zijn nog niet zover af van die maatschappij waarin niemand aandacht had voor de seksuele gevoelens van vrouwen.

Als vrouwen die gevoelens wel zeiden te hebben, werd dat gezien als een bedreiging. Dan werden vrouwen afgeschilderd als onverzadigbaar. De vrouw was óf een heilige óf een hoer. Dat was een belangrijk waardensysteem binnen het fascisme, en dat idee bestaat nog steeds.

Ik hoop dat de ontwikkeling naar een grotere persoonlijke vrijheid zich zal voortzetten en dat we mensen zullen worden in plaats van mannen en vrouwen. Daarmee wil ik het verschil tussen mannen en vrouwen absoluut niet ontkenen, want het blijft spannend en leuk.

Sfeer van angst in seksualiteit is belangrijk

Ik denk dat het vieren van macht, het diep ervaren van macht voor een aantal mannen een belangrijk onderdeel is van hun seksualiteit. Dat is altijd zo geweest. Dat gebeurt in elke cultuur. Hoe vierden de Noormannen de verovering van een stad? Door plundering en door wegvoering van de vrouwen als slavinnen. Dat is altijd de meest gebruikte manier geweest om andere mannen te vernederen.

Lees maar de rapporten van Amnesty International over de 'omgang met onderdrukte bevolkingsgroepen. Seksuele martelingen spelen een grote rol in martelingen in het algemeen. Men vernedert mannen door hun vrouwen voor hun neus te verkrachten, zonder zich af te vragen wat dat voor die vrouwen betekent.

Dat is een vorm van machtsuitoefening die altijd bestaan heeft: zowel het vieren van hun eigen macht als het treffen van andere mannen in hun macht. Het is heel lang zo geweest dat verkrachting alleen een misdaad was als een maagd werd verkracht. Het ging het er niet om wat haar werd aangedaan, maar wat haar vader en haar familie werd aangedaan. Haar waarde werd weggenomen en waarde had ze alleen als maagdelijke vrouw. Ik denk, dat het principe dat mannen hun macht vieren over de lijven van vrouwen heen, een principe is dat ze uit de tijd van de Neanderthalers hebben meegenomen. Als je praat met gemartelde vluchtelingen, zoals ik doe als ik als arts voor Amnesty werk, staat je hart stil. Hoe kunnen mensen dit elkaar aandoen? Maar in feite is dit hetzelfde principe als van zakenmensen die het sluiten van een contract in een bordeel vieren, het is alleen geciviliseerder'.

Cees Veltman

Incest kwam aan het licht door brief aan koningin

Eis van vijf jaar voor vader van tien kinderen

(Van een onzer verslaggeefsters)

AMSTERDAM - Een incestzaak waarbij vader, moeder en tien kinderen waren betrokken, is aan het rollen gekomen doordat een van de kinderen een brief schreef aan de koningin. Daarin vroeg de 17-jarige zoon haar of er alsjeblieft een onderzoek kon worden ingesteld naar de toestanden bij hem thuis.

Zo kwam de zaak drie jaar geleden bij de politie terecht. De vader, de 56-jarige B. B., is intussen veroordeeld door de Amsterdamse rechtbank tot drie jaar gevangenisstraf wegens seksuele spelletjes met al zijn minderjarige kinderen, acht uit zijn eerste huwelijk en twee uit zijn tweede huwelijk. Ook zou hij twee jongens uit zijn eerste huwelijk hebben aangezet om met hun stiefmoeder naar bed te gaan. Hij werd vrijgesproken van de beschuldiging dat hij zijn nu 25-jarige dochter, die hij sinds haar negende jaar seksueel misbruikt zou hebben, had verkracht.

Gisteren behandelde het Amsterdamse hof de zaak in hoger beroep. "Een afschuwelijke zaak," zei procureur-generaal mr B. Koers, "het hele gezin is eraan te gronde gegaan. Slechts één van de kinderen is er ongeschonden uit gekomen." Ze eiste, evenals de officier van justitie bij de rechtbank had gedaan, vijf jaar gevangenisstraf. "Als je je probeert in te leven in de slachtoffers en hun verknoede levens, dan vind ik dat eigenlijk nog te weinig. Bij feiten als deze vind ik dat vergeiding een heel essentiële rol speelt. Dit is gruwelijk en nooit meer goed te maken."

Ze schetste de jeugd van de kinderen die volgens haar slaag kregen, mishandeld werden en steeds seksuele spelletjes moesten doen; vader bedreigde hen en dronk te veel, moeder kon de kinderen absoluut niet aan. Een van de kinderen zou eens opzettelijk met hete thee of koffie overgo-

In Engeland *NN1* Opa pleegde incest met hele familie

Van onze redactie buitenland
LONDEN - Twee à drie keer sexueel verkeer per week met zijn vrouw bleek een 65-jarige grootvader in Engeland niet genoeg. Hij heeft bekend gedurende 25 jaar sexuele omgang te hebben gehad met alle leden van zijn gezin: twee dochters, een zoon, twee kleindochters en een inwonend meisje van 11 jaar.

De grootvader, die gisteren door de rechtbank van Chelmsford tot 10 jaar gevangenisstraf werd veroordeeld, gaf ook toe dat hij enkele van zijn kleinkinderen tot seksuele handelingen had aangezet.

De man is tenslotte door een dochter van 38 jaar bij de politie aangegeven, nadat haar eigen dochttertje door hem was misbruikt. Hij vertelde voor de rechtbank dat hij zelf van zijn veertiende tot zijn vierentwintigste jaar door zijn eigen vader sexueel was gebruikt.

ten zijn. De eerder genoemde dochter, die regelmatig opgenomen moet worden in instellingen, zou later

zelfs door de vader bedreigd zijn met een pistool. Ook zou hij haar met de kinderbescherming hebben bedreigd, die haar eigen kinderen zou komen weghalen. "Een heel bekend patroon in incestzaken," zei de procureur-generaal.

B. ontkent dat hij geslagen zou hebben. Seksuele spelletjes gaf hij toe maar zonder dat hij de kinderen had gedwongen. Ook erkende hij wel dat hij met de dochter seksueel verkeer

Eis drie maanden

Groepsleider pleegt ontucht met pupillen

Van een onzer verslaggevers *NN13*
ASSEN - Een 31-jarige ex-groepsleider van het jongensinternaat Het Witte Zand in Zweeloo stond gisteren terecht voor de rechtbank in Assen omdat hij over een aantal jaren drie van zijn minderjarige pupillen dwong om ontuchtige handelingen bij hen toe te staan. De officier van Justitie, mr. I.A. Vermeulen, eiste een gevangenisstraf van acht maanden, waarvan vijf maanden voorwaardelijk, tegen de verdachte. "Dit is een heel kwalijke zaak, die groot leed met zich mee heeft gebracht voor de slachtoffers."

De verdachte, J.T.M. van der C., heeft zich inmiddels onder psychiatrische behandeling laten stellen. Hij is zelf in zijn jeugd het slachtoffer geweest van ontuchtige handelingen. Hij verkeert nog steeds in een sexuele identiteitscrisis, aldus zijn raadsman mr. P.L.G. Buisman. Hij wees erop dat men in de werkomgeving van Van der C. al in een vroeg stadium onregelmatigheden heeft opgemerkt in zijn verhouding met enkele van de jongens.

De raadsman pleitte voor een geheel voorwaardelijke straf om de inmiddels gestarte behandeling van zijn cliënt niet te doorkruisen. Hij zou het onvoorwaardelijke deel van de straf graag omgezet zien in dienstverlening. De officier verzette zich niet tegen deze laatste suggestie. Uitspraak over twee weken.

had gehad, maar pas nadat zij meerderjarig was geworden; bovendien ging volgens hem het initiatief van haar uit. Dat de kinderen hem hadden aangegeven, kwam voort uit 'kwaadaardige rancuneuze gevoelens'.

Leugendetector

B.'s advocaat, mr J. Knap, vroeg het hof de zaak aan te houden en de twee jongste kinderen te laten horen en B. aan de leugendetector of een hypnosezitting te onderwerpen. Mr Koers zag daar helemaal geen heil in. Ze vond het onjuist de kinderen weer met alles te confronteren daar ze het al moeilijk genoeg hebben met het te verwerken. Verklaringen via een leugendetector of hypnose hebben geen enkele waarde, vond ze.

Het hof gaf haar daarin gelijk. Als bewijsmiddel zijn verklaringen die zo tot stand komen, niet te gebruiken, zei de president, mr H.J. Sluyter.

Mr Knap twijfelde er sterk aan dat alle verklaringen die waren afgelegd door de kinderen, juist waren. Hij vond de eis buitensporig hoog, zeker in vergelijking met andere incestzaken. B. heeft tien maanden in voorarrest gezeten en hij is zijn gezin kwijt, hij heeft genoeg straf gehad, vond Knap. "Met een zware gevangenisstraf schiet niemand iets op."

"Heb ik jou ooit een klap gegeven of de kinderen?" vroeg B. aan het eind van de zitting aan zijn vrouw. Die mompelde ergens in de zaal, voor de rechters onhoorbaar. "Nooit." B.: "Van wie ging het initiatief uit? In de papieren word ik voorgesteld als een sadist, maar dat ben ik helemaal niet." Maar mr Sluyter stond niet toe dat de vrouw op deze vragen nog antwoord gaf.

Het hof doet over twee weken uitspraak.

PETITIE LEEFTIJDGRENZEN ZEDELIJKHEIDSWETGEVING

DR J NOV

Binnenkort zal bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel worden ingediend tot herziening van de zedelijkheidswetgeving. Er komt in verband daarmee spoedig een politieke discussie over de leeftijdsgrenzen voor seksuele contacten. De uitkomst van die discussie zal voor lange tijd de wetgeving en het vervolgingsbeleid bepalen. Sinds de jaren '60 hebben politie en justitie meer oog gekregen voor de eigen seksualiteit en zelfbepaling van jongeren. Maar wanneer de wetgever het absolute verbod op seksuele contacten beneden 16 jaar onverkort zou handhaven zal er in de toekomst minder ruimte zijn voor een terughoudend vervolgingsbeleid. Op grond daarvan doet de Nederlandse Vereniging tot integratie van homoseksualiteit N.V.I.H. C.O.C. in de hierna afgedrukte petitie een concreet voorstel om van een dergelijk ongelukkig verloop van zaken te doen afzien. De inhoud van die petitie spreekt voor zichzelf.

Het landelijk bestuur van de N.V.I.H. C.O.C. beoogt deze petitie, met de handtekeningen van al diegenen die daaraan haar steun willen verlenen, in het najaar aan te bieden aan de Minister van Justitie en de Tweede Kamer. Adhesiebetuigingen kunnen worden toegezonden aan de N.V.I.H. C.O.C., Rozenstraat 8, 1016 NX Amsterdam.

AAN DE MINISTER VAN JUSTITIE

AAN DE TWEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL ENZ.

Na schandaal met Archer

Schrik zit er goed in NN
4
bij Britse conservatieven

"Als je wat op je kerfstok hebt, kom er dan gauw mee voor de dag. Want nieuwe schandalen kunnen kort voor de verkiezingen onze zaak ernstige schade toebrengen." Met deze dramatische oproep doet partijvoorzitter Norman Tebbit thans de ronde in de conservatieve gelederen. Het is duidelijk dat de schrik over het onverwachte aftreden van zijn plaatsvervanger Jeffrey Archer, als gevolg van

Door Hays Thomas, correspondent in Londen

pijnlijke onthullingen over diens contacten met een prostituee, er goed in zit.

Het is ook duidelijk dat de kans op tenminste één nieuw schandaal aanzienlijk is. Want al lang niet meer in politieke kringen wordt met grote Victoriaanse bedrevenheid achter de hand gefluisterd over het extreem-rechtse lagerhuislid, de 39-jarige vrijgezel Harvey Proctor. Hij wordt steeds openlijker beschuldigd van oneerbare handelingen met minderjarige jongens. De politie stelt al geruime tijd een onderzoek in, maar tot een officiële beschuldiging is het nog steeds niet gekomen.

Niettemin gaat de naam van Harvey Proctor voortdurend over de tong in allerlei geruchten en verdachtmakingen. In het hoofdkwartier van de conservatieven groeit het gevoel van onbehagen over mogelijk nieuwe onthullingen die het gunstige politieke momentum na het recente partijcongres wel degelijk schade kunnen toebrengen. Het staat al vast dat het Lagerhuislid Proctor nu van verschillende kanten sterk wordt aangeraden om in het belang van de partij à la Jeffrey Archer af te treden. Proctor moet

maar gauw 'een Archer doen' wordt hier gesteld.

Maar tot nu toe is hij onder deze druk niet bezweken. Trouwens, ook de nu ex-voorzitter van de partij, Jeffrey Archer, lijkt niet van plan te zijn om geruisloos in de vergetelheid te verdwijnen. Hij heeft laten doorschemeren actie te willen ondernemen tegen 's lands meest gelezen zondagsblad News of the World, dat het verhaal over zijn betalingen aan een prostituee in grote opmaak publiceerde. Het vervolg van deze onthullingen was uiterst mager. Zo langzamerhand groeit de indruk dat de romancier-politicus Jeffrey Archer inderdaad het slachtoffer is geworden van een complot en nimmer gebruik heeft gemaakt van de diensten van de 35-jarige prostituee Monica Coghlan. Al blijft het een raadsel waarom hij toch zo ver is gegaan om op haar chantage in te gaan en haar geld aanbood om het land te verlaten.

In kringen van de conservatieve partijbestuur wil men zo snel mogelijk af van het ongewenste rumoer en de aanhoudende geruchtenstroom. De oproep van partijvoorzitter Tebbit houdt daarmee ten nauwste verband. Want zij stelt hem in staat om strengen figuren tijdig te verwijderen van gevoelige posities. In 1973 deed premier Edward Heath hetzelfde, nadat Lord Lambton, een onder-minister van Defensie, grote opschudding veroorzaakte toen hij bekende een relatie te hebben met de call-girl Norma Levy. Enkele dagen later waren er opnieuw rode konen, toen Lord Jellicoe, de leider van het Lagerhuis, aftrad, nadat premier Heath hem in een pijnlijk onderhoud confronteerde met de wetenschap dat ook hij, Lord Jellicoe, een relatie met de call-girl had.

Terre des hommes Schweiz
distanziert sich von Edmond Kaiser N2 2

Keine Beziehungen mehr zum Gründer der Organisation

Basel, 31. Okt. (sda) Das Hilfswerk Terre des hommes Schweiz distanziert sich vom Appell Edmond Kaisers zur Ermordung des südafrikanischen Präsidenten Pieter W. Botha. Die Organisation verurteilt zwar das Apartheidsystem zutiefst; die Tötung von politischen Gegnern widerspreche aber den Grundsätzen von Terre des hommes, heisst es in einer am Freitag in Basel verbreiteten Erklärung. Auch wird darauf hingewiesen, dass zwischen Terre des hommes Schweiz und seinem Gründer Edmond Kaiser heute keine Verbindungen mehr bestehen.

Edmond Kaiser, Gründer von Terre des hommes und der Organisation Sentinelles, hatte vor einer Woche einen öffentlichen Aufruf an den französischen Regierungschef Jacques Chirac gerichtet, Botha erschossen zu lassen, wenn dieser Mitte November nach Frankreich kommt. Botha will dort Gräber südafrikanischer Soldaten besuchen, die im Ersten Welt-

krieg auf seiten der Alliierten fielen; Kontakte mit der französischen Regierung sind nicht vorgesehen.

Terre des hommes Schweiz stellt dazu in ihrem Communiqué fest, die Organisation arbeite seit 1972 unabhängig von Edmond Kaiser. Damals traten Kaiser und Terre des hommes (Kinderhilfe) in Lausanne aus der internationalen Föderation der Terre-des-hommes-Hilfswerke aus.

Terre des hommes Schweiz distanzieren sich von Kaisers Appell zur Ermordung Bothas. Die Tötung politischer Gegner sei keine Lösung politischer Konflikte und widerspreche den Grundsätzen von Terre des hommes. Terre des hommes Schweiz verurteilt das Apartheidsystem in Südafrika schärfstens und fordere den schweizerischen Bundesrat und andere europäische Regierungen auf, sich endlich für einschneidende Boykottmassnahmen zu entscheiden, heisst es in der Erklärung.

VS-commissie: 'Gezin hoeksteen'

Geen bijstand voor
ongehuwde moeders

Van onze redactie buitenland NN 14

WASHINGTON — Bijstand voor ongehuwde moeders afschaffen. Abortus verbieden, want dat bevordert sex onder tieners. Belastingverlaging voor niet-werkende moeders.

Aldus enkele voorstellen uit een rapport van een Amerikaanse regeringscommissie onder leiding van onderminister van Onderwijs, Gary Bauer. De commissie is voor „herstel van het gezin als hoeksteen van de samenleving.

President Reagan die de commissie heeft ingesteld, kreeg het rapport gisteren aangeboden. Door strengere wetten wil de commissie „van de middenweg afwijkend gedrag tegengaan“, zo staat in het 70 pagina's tellende rapport: Het gezin; bescherming van de toekomst van Amerika. Gemakkelijke echtscheiding, de seksuele revolutie en sociale voorzieningen worden aangewezen als de belangrijkste oorzaken voor wat conservatief Amerika ziet als het moreel verval van de samenleving. Armen en minderheden hebben vooral geleden onder de liberale opvattingen van de afgelopen tientallen jaren, want zij kregen te maken met gebroken gezinnen, diepe armoede en verslaving

aan verdovende middelen, aldus een redenering uit het rapport.

De Democratische afgevaardigde Hawkins uit Californië zei in een eerste reactie dat de commissie geen enkele wetenschappelijke basis heeft voor de conservatieve stokpaardjes die worden bereid in het rapport. „Het is niet meer dan een bevestiging van de conservatieve principes van de Heritage Foundation“, zei hij. Deze stichting is een particuliere Amerikaanse persiegroep met zeer conservatieve opvattingen.

Ständeratskommission N22
für Schutzalter 15 12

Bern, 10. Nov. (sda) Die Kommission des Ständerats, die sich mit der Revision des Sexualstrafrechts befasst, zeigt sich fortschrittlicher als der Bundesrat. An ihrer jüngsten Sitzung vom Montag in Bern beschloss sie mit 8:4 Stimmen, das Schutzalter auf 15 Jahre zu senken. Der Bundesrat wollte beim Schutzalter von 16 Jahren bleiben.

Angesichts des widersprüchlichen Echos aus der Bevölkerung auf die Vorschläge einer Expertenkommission, das Schutzalter auf 14 Jahre zu senken, hatte der Bundesrat seinerzeit beschlossen, am geltenden Schutzalter von 16 Jahren festzuhalten und damit dem sittlichen Empfinden weiter Bevölkerungskreise Rechnung zu tragen, wie die Landesregierung ihren Entschcheid begründete. Die vom Neuenburger Liberalen Jean-François Aubert präsierte Ständeratskommission hatte nun aber weniger Bedenken: Sie wird dem Plenum vorschlagen, das Schutzalter auf 15 Jahre zu senken.

Freizügig zeigten sich die Ständeräte auch bezüglich des Problems der „Jugendliebe“. Um die Kriminalisierung geschlechtlicher Handlungen zwischen fast gleichaltrigen Jugendlichen zu verhindern, sollen künftig „Täter“, die das 15. Altersjahr noch nicht vollendet haben, von der Strafe befreit werden. Hingegen will die Ständeratskommission die Strafen für Erwachsene, die Kinder zu geschlechtlichen Handlungen missbrauchen, drastisch heraufsetzen: Statt Zucht- bis zu fünf Jahren schlagen die Ständeräte Zuchthaus bis zu 10 Jahren vor.

Kinderen willen graag wat beeld bij de hulptelefoon

Par 6

'Als ik helemaal niemand zou hebben om tegen te praten, echt helemaal niemand, zou ik in een moedig moment misschien naar de kindertelefoon grijpen. Maar dat komt bijna nooit voor, want ik praat veel met m'n vriendinnen en met een vriend van me en mijn moeder en m'n zus. Als ik problemen heb dan ga ik naar hen toe. Ik vind dat een kindertelefoon vaak niet goed kan oordelen over mijn probleem, omdat zij mij niet kennen. Bovendien

ben ik niet zo goed in praten met vreemden die mij met een vreemde stem allemaal vragen stellen. En daar komt bij dat als je een probleem hebt, je daar al genoeg mee zit en dan moet je ook nog jezelf overwinnen door het nummer van de telefoon te draaien.'
(meisje van zeventien)

Psycholoog Zef Roebroek, zelf werkzaam bij de kindertelefoon, deed een onderzoek onder 662 kinderen van 10 tot en met 17 jaar uit Amsterdam om er achter te komen hoe zij over de kindertelefoon dachten. De kinderen bestonden uit tien vierde en vijfde klassen van de basisschool en tien vierde en vijfde klassen van het voortgezet onderwijs. Ze kregen in de klas een uitgebreid vragenformulier dat ze moesten invullen.

Vandaag houdt Roebroek op de universiteit van Groningen een lezing ('Voor een kwartje uit de problemen') over de resultaten van zijn onderzoek.

Tien procent van de 662 ondervraagde kinderen heeft net zoals het geciteerde meisje wel eens naar de kindertelefoon gebeld, 71 procent van de 662 kinderen denkt de kindertelefoon misschien wel eens te zullen bellen.

Een meisje van elf zegt waarom: *'Omdat ik verriet heb, mijn moeder is gescheiden en mijn vader belt steeds op. Ik had een vriendje (Marcel) en hij schrijft me niet meer. En ik prop me altijd vol met dingen'.* Bijna driekwart van de ondervraagde kinderen sluit dus niet uit dat ze de kindertelefoon ooit eens zullen bellen. Dat zijn er veel, vindt Roebroek. "Veel kinderen hebben niemand om mee te praten. Waar ik heel erg van schrok is dat 21 procent van de kinderen zegt dat ze een probleem alleen voor zichzelf houden en dat 31 pro-

cent zegt dat ze met een probleem over sex naar niemand toe zouden gaan."

Roebroek krijgt als hij voor de kindertelefoon werkt veel telefoontjes die over sex gaan. Voor zijn onderzoek vroeg hij de kinderen te zeggen met wat voor problemen zij dachten dat andere kinderen beldden. Slechts 3,1 procent noemde problemen die met sex te maken hebben.

Roebroek: "Er is nog veel schaamte. Toen ik een meisje achter haar vragenformulier rood zag worden, wist ik dat ze bij de vraag over sex was."

Ruzie met een familielid werd als meest voorkomende probleem genoemd. In de praktijk van de kindertelefoon komt dit probleem op de derde plaats (11 procent), na sex (30 procent) en verliefdheid (18 procent).

Elf procent van de ondervraagde kinderen zegt het niet leuk te vinden dat ze degene aan de andere kant van de telefoon niet te zien krijgen als ze dat zouden willen. Met die conclusie moet iets gedaan worden, vindt Roebroek. "Het zou misschien fijn zijn als er een bureau komt, waar kinderen naar doorverwezen kunnen worden en waar ze de hulpverleners kunnen zien."

Ook bleek uit het onderzoek dat kinderen graag wilden dat de kindertelefoon vaker bereikbaar was zodat ze beter een moment konden vinden om op te bellen. Van deze zeventienjarige LTS'er hoeft de kindertelefoon niet zo nodig: *'Om eerlijk te zijn vind ik het ronduit belachelijk dat ze op school deze vragenlijst ronddelen, omdat op deze school tenminste jongens van zestien jaar of ouder zitten en hun problemen toch wel aan kunnen!'*

(E.E.)

Vertrouwensarts kindermishandeling R'dam sluit bureau

Door een onzer redacteurs

NRC 19

ROTTERDAM, 19 nov. — Het in Rotterdam gevestigde bureau Vertrouwensarts kindermishandeling voor Zuid-Holland en Zeeland is gesloten, omdat de medewerkers vinden dat ze door de slechte huisvesting en het krappe personeelsbestand hun werk niet meer naar behoren kunnen doen. Een antwoordapparaat verwijst voor zeer ernstige gevallen door naar de artsentelefoon.

Het personeel eist dat het ministerie van welzijn, volksgezondheid en cultuur (wvc) snel maatregelen neemt om de huisvesting te verbeteren en de werkdruk, die de laatste jaren sterk zou zijn toegenomen, te verbeteren. Het bureau heeft vorige week een verzoek bij het ministerie ingediend om te mogen verhuizen naar een lokatie aan de Rotterdamse Glashaven. Volksgezondheid echter vond deze huisvesting te duur.

Het ministerie vindt het onaanvaardbaar dat het bureau de deuren sluit voor hulpaanvragen en alleen zware gevallen wil helpen. "Wij vinden dat je daarin geen gradaties kunt aanbrengen", zegt een woordvoerder van het ministerie. "Er zijn procedures om in aanmerking te komen voor andere huisvesting. We hebben wat problemen gehad, omdat de bureaus eerst voor de ene helft onder het

ministerie van justitie vielen en voor de andere helft onder volksgezondheid. Per 1 januari 1986 is alles naar wvc verhuisd. De bureaus van de vertrouwensartsen zijn in een landelijke stichting ondergebracht".

Er zijn in totaal tien bureaus voor kindermishandeling in Nederland. Volgens de woordvoerder van wvc is Rotterdam niet het enige bureau dat problemen heeft. "Daarom is er een werkgroep in het leven geroepen die de knelpunten inventariseert. Die moet nog advies uitbrengen. Inmiddels heeft wel het bureau in Maastricht een ruimere huisvesting gekregen", zegt de woordvoerder. Het landelijk bureau vertrouwensartsen in Utrecht zou vanmiddag in een bestuursvergadering over de staking op het Rotterdamse bureau praten.

Kind moet zonnodig de jeugdrechter kunnen inschakelen

DEN HAAG — Kinderen behoren meer zeggenschap te krijgen bij veranderingen in het ouderlijk gezag. Zonnodig moet een kind de jeugdrechter kunnen inschakelen. Dit zegt de Raad voor het Jeugdbeleid in een advies aan minister Korthals Altes van justitie. De raad geeft daarbij commentaar op het nieuwe wetsvoorstel inzake ouderlijk gezag en omgang.

De raad is van mening dat de belangen van het kind in het wetsvoorstel nog onvoldoende tot uiting komen. Het kind moet niet alleen worden beschouwd als een (passieve) belanghebbende, maar ook als een (actieve) rechthebbende. Zo vindt de raad dat na een echtscheiding, waarbij het gezamenlijk ouderlijk gezag

wordt voortgezet, inspraak van minderjarigen niet mag ontbreken. Die inspraak zou er volgens de raad bij elke wijziging van het ouderlijk gezag moeten zijn. Dus ook als de ouders trouwen wanneer het kind al wat ouder is (waarbij zij thans automatische het gezag krijgen). De raad vindt verder dat elk verzoek tot wijziging of voortzetting van het ouderlijk gezag, dat door een ouder kan worden ingediend, evenzeer door een betrokken minderjarige moet kunnen worden ingediend. Dit zou ook moeten gelden voor omgangsregelingen: kinderen vanaf twaalf jaar zouden de rechter moeten kunnen vragen om verkrijging, wijziging of beëindiging van een omgangsregeling met een ouder.

Brinkman blijkt mening kinderen goed te kennen

Vk Van onze verslaggever 27

HUIZEN — Minister Brinkman van WVC heeft meer verstand van kinderen dan de vice-voorzitter van de Raad voor het Jeugdbeleid, Els Kuijper. Zo weet hij bijvoorbeeld hoeveel kinderen ongeveer vinden dat scheiden bij de wet verboden moet worden (30 procent), hoeveel kinderen toch naar school zouden gaan als de leerplicht werd afgeschaft (68 procent) en hoeveel kinderen vinden dat elke krant een kinderpagina moet hebben (69 procent).

Dat bleek woensdag op het symposium „1/2 was voor vol gezien", dat het Nederlands Comité voor Kinderpostzegels en de Raad voor het Jeugdbeleid in Huizen hadden georganiseerd. Het thema van de bijeenkomst was de leefwereld van (normale) kinderen. Het onderzoeksbureau InterView had een representatieve groep kinderen tussen elf en veertien jaar naar hun visie op de media, relatievormen en school gevraagd. InterView had de goede antwoorden; Brinkman en Kuijper mochten ernaar raden.

Op een punt vergiste Brinkman zich heerlijk, en dat betrof de media. Op de vraag of de ouders in de ogen van kinderen te veel televisie kijken, zei slechts zes procent ja. Brinkman schatte dat tachtig procent van de kinderen vindt dat de televisie te vaak aanstaat.

's Ochtends was het onderwerp kinderen en geweld op tv en in video-

films nog in de Kamer aan de orde gekomen. Brinkman pleitte voor meer informatie, bijvoorbeeld op de hoes van videobanden, opdat ouders weten wat hun kind te zien krijgt. Kuijper zei dat de Raad voor het Jeugdbeleid blij is met Brinkmans standpunt. "Op een potje pindakaas staat ook welke kleurstoffen erin zitten."

Onlangs heeft de raad in een advies gepleit voor het afschaffen van de filmkeuring. De raad vindt dat ouders in overleg met hun kinderen maar moeten uitmaken of een film geschikt voor hen is. Brinkman en de Kamer zijn zo ver nog niet. "Buitenshuis heb je kinderen niet aan een touwtje", zei hij.

Van de inleiders op het symposium pleitten schrijver Karel Eijkman en onderwijsdeskundige Maja Pâques ervoor dat volwassenen aansluiting zoeken bij de kindercultuur, in plaats van kinderen te dwingen zich aan te passen aan hun leefwereld. Volgens de psycholoog Marion Ploegmakers verkijkt men zich vaak op de volwassenheid van elf- tot veertienjarigen.

Dat bleek ook uit de antwoorden op de vraag op welke leeftijd kinderen zelfstandig moeten worden. Van de volwassenen in de zaal (veel beroepsoepvoeders) vond 88 procent dat dat voor het eenentwintigste jaar moet gebeuren, liefst met achttien jaar. Bij de ondervraagde kinderen was dat percentage maar 55. De meestgenoemde leeftijd was twintig jaar.

'CHILDLINE' IN ENGELAND IS GRATIS

Telefoon roodgloeiend

Par 6

De Britse kindertelefoon *Childline*, is vandaag precies een week oud. In de eerste vijf minuten ontving ze meer dan duizend telefoontjes, na twee dagen waren dat er al 50.000 geworden, bijna net zo veel als de Nederlandse kindertelefoon er in een jaar krijgt. De kindertelefoon is opgezet door de BBC, de Britse televisie, maar de regering en de Engelse kinderbescherming geven ook geld voor de lijn. Dat betekent dat de kinderen gratis kunnen bellen, dag en nacht. De eerste week heeft uitgezonden dat de meeste kinderen bellen omdat ze thuis seksueel, of op een andere manier mishandeld worden. 38 Procent van de meisjes die bellen klaagt over seksuele mishandeling, 23 procent van de jongens ook. De jongste die belde was een meisje van 7 jaar. De meeste helpers werken bij de

kinderbescherming. In de eerste week zijn meer dan 500 kinderen naar hulpinstanties verwezen. Een Londense dokter die seksueel mishandelde kinderen behandelt, zegt dat er naar schatting 16.000 nieuwe gevallen per jaar in Groot Brittannië zijn. De *Childline*-helpers zeggen dat elk kind dat op wat voor manier dan ook mishandeld wordt, nooit bang moet zijn om dit aan volwassenen te vertellen. Het is geen kwestie van 'verklikken', zeggen ze, 'het gaat om jouw veiligheid'. Het seksueel mishandelen van kinderen, vaak door een vader, een oom of vriend van de familie, is een van de laatste taboes: een onderwerp waar mensen niet over durven of willen praten. Een op de vijf kinderen die in Groot Brittannië seksueel mishandeld werden, probeerde dat te stoppen

door een zelfmoordpoging te doen, zo schrijft het Britse zondagsblad *The Observer*. Het is duidelijk dat *Childline* in Engeland heel noodzakelijk is. De meeste kinderen die bellen, zeggen de *Childline*-helpers, zijn 'heel, heel erg bang'. Maar de *Childline*-helpers zeggen met nadruk dat ze de kinderen die bellen niet aan hun ouders zullen 'verraden'. Het probleem blijft natuurlijk bestaan dat als een mishandeld kind op advies van *Childline* naar de kinderbescherming gaat, er al gauw een sociaal werker op de stoep staat, en het uitkomt dat het kind alarm geslagen heeft. Toch is het vaak de enige manier om een einde aan seksuele mishandeling te maken. Want volwassenen die kinderen mishandelen rekenen er op dat de kinderen uit angst of schaamtegevoel, daar niets over zullen zeg-

gen. De *Childline* noemt het voorbeeld van een meisje die door haar oom seksueel mishandeld werd, dat aan een schoolvriendin vertelde, en samen met de vriendin naar de oom ging om hem te zeggen dat ze naar de politie zou gaan als het weer gebeurde. Het is nooit meer gebeurd. Hoe lang seksueel misbruik van kinderen door kan gaan bleek de afgelopen week uit twee rechtszaken in Engeland. Een man werd tot levenslang veroordeeld omdat hij zijn 14-jarige stiefdochter, nadat hij haar jaren lang seksueel misbruikt had, vermoord had. En een 65-jarige opa werd tot tien jaar gevangenisstraf veroordeeld omdat hij niet alleen twee van zijn kinderen, maar ook twee kleinkinderen en een pleegkind seksueel misbruikt had.

TINE VAN HOUTS

Voor de zevende *Vara*-langspeelplaat 'Kinderen voor Kinderen' zijn de onderwerpen zoals ook voor de andere platen bedacht door kinderen zelf. Volwassenen maken echter de selectie. Ze lieten een van de opmerkelijkste ideeën sneuvelen. Een meisje had geschreven of er een liedje kon worden gemaakt over haar lesbische moeder. Volgens Flory Anstadt, die de plaat voor de *Vara* produceerde, was dit onderwerp niet geschikt. "Er zijn grenzen. Je moet niet vergeten dat er ook kinderen van 4, 5 jaar naar de plaat luisteren. Die moeten het ook kunnen begrijpen. Ook commerciële overwegingen spelen mee want veel ouders kopen de plaat en zo zou je er zoveel duizenden minder verkopen," zegt ze. Bovendien vond ze het moeilijk beelden bij dit onderwerp voor de televisieuitzending te maken. Volgens mevrouw Anstadt houden kinderen trouwens niet van die moeilijke liedjes. "Op elke lp van Kinderen voor Kinderen staan liedjes die vooroordelen verwijderen of die gaan over een onderwerp dat taboe is. Deze keer zijn dat liedjes over de dood, over een kind met gescheiden ouders en over het lom-kind. Als we deze liedjes op scholen testen, vinden de kinderen ze eerst nooit mooi. Maar ze slaan ze later toch niet over op hun cassetrecorder."

Liedje over lesbische moeder

Par 15

mocht niet

Ook op deze lp wordt flink bekaakt gepraat en gezongen. Alle kinderen blijken inderdaad weer uit het Gooi te komen: Bussum, Baarn, Laren. Mevrouw Anstadt is het helemaal niet eens met deze kritiek: "Er wordt ook behoorlijk plat

Hilversums gezongen." Het is volgens haar niet mogelijk kinderen uit Rotterdam of Groningen mee te laten doen. Die moeten dan met een taxi naar Hilversum komen omdat ze van hun ouders niet in het donker per trein mogen reizen. "Die taxi's zouden heel duur worden waardoor er weinig geld overschiet voor de actie." Van het geld van deze lp wordt speelgoed gekocht voor kinderen in Nederlandse tehuisen. Ook gaat er geld naar een tehuis op de Kaapverdische Eilanden (bij Afrika). Niettemin is het toch een mooie lp geworden. Het liedje 'Make-up' van Lenny Kuhr is wat zoetsappig maar 'LOM-kind' van Robert Long, een vrolijk lied over een probleem, is prachtig. In 'Vier ouders' gaat een meisje 's nachts naar de wc. Ze denkt dat ze haar vader in het donker ziet staan, maar het is de nieuwe vriend van haar moeder. Ze zingt: 'Pap, ben je d'r weer? Maar het was Peter/ En opeens vond ik hem toen zo'n enge man/ Hij kon d'r eigenlijk niks aan doen/ Toch werd ik er erg treurig van'. Een ontroerend lied. JOOP VAN DE LEEMPUT *Kinderen voor kinderen wordt vanavond uitgezonden, om kwart voor 8 op Nederland 2. Geen lesbische moeder maar wel 'Spinnen'.*

Campagne in voorbereiding tegen uitbuiting kinderen

Van onze verslaggever Vlk 20

AMSTERDAM — De Nederlandse afdeling van de internationale organisatie voor de rechten van het kind, DCI, begint vandaag met de voorbereidingen van haar aandeel in een internationale campagne tegen de uitbuiting van kinderen. De campagne van Defence for Children begint in 1988. Volgens de organisatie bestaat er te weinig aandacht voor het vaststellen en naleven van de rechten van het kind.

Het begin van de campagne valt samen met de internationale dag van de rechten van het kind, die vandaag wordt gehouden. DCI neemt in de Verenigde Naties actief deel aan het tot stand brengen van een internationaal verdrag, waarin de rechten van het kind worden vastgelegd. Behalve in Nederland zijn er afdelingen in vijftien landen.

De verklaring van de Rechten van het Kind, die de Verenigde Naties in 1959 hebben aangenomen, biedt volgens DCI onvoldoende rechtszekerheid voor kinderen. De Nederlandse afdeling dringt er op aan bij de Nederlandse regering haar invloed te gebruiken, zodat het nieuwe verdrag zo snel mogelijk wordt aanvaard.

J. Doek, voorzitter van de Nederlandse afdeling en hoogleraar jeugdrecht aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, zegt dat de totstandkoming van het verdrag in een eindstadium is gekomen. Hij verwacht dat het verdrag in 1988 of uiterlijk 1989 zal worden aangenomen en in werking kan treden. "Het heeft dan wel dertig jaar geduurd voordat zo'n verdrag er eindelijk is."

Volgens Doek is de lange wordingsgeschiedenis van het verdrag te wijten aan het moeizame proces waarin de artikelen van het verdrag tot stand moesten komen. "Een werkgroep van de Verenigde Naties kwam maar een week per jaar bijeen. Ook de omschrijving van de wijze waarop de naleving van het verdrag moet worden gecontroleerd, was een moeilijk punt. Kinderrechten zijn politiek gevoelig."

"We zitten nu in een cruciaal stadium", aldus Doek. "Landen moeten zich nu over het verdrag uitspreken en dan zijn er altijd landen die de bepalingen van het verdrag willen uithollen. Welke landen dat kunnen zijn, weet ik niet. Elk land kan met onverwachte bezwaren komen. Amerika bijvoorbeeld blijkt vaak, als het op ondertekenen aankomt, erg lastig te zijn."

VERHUUR VIDEOBANDEN Par 20

'Ouders moeten beslissen waar kinderen naar kijken'

Er komt voorlopig geen wettelijke regeling voor de verhuur van voorbespeelde videobanden aan jeugdigen. Het CDA was voor zo'n regeling, maar PvdA, VVD en D66 voelen daar niets voor. Ze vinden dat de verantwoordelijkheid ligt bij de ouders en de videotheken. Er zal nu een commissie gevormd worden die een voorstel zal doen voor een 'labeling-systeem', zodat huurders goed kunnen zien wat ze in huis halen. Minister Brinkman van WVC vindt dat de videotheken goede voorlichting moeten geven en niet kunnen volstaan met een simpel plakkertje. Maar de rol van ouders en opvoeders blijft het belangrijkste volgens de minister, omdat voor vertoning van bepaalde videofilms op feestjes en partijtjes geen oplossing gevonden kan worden.

Je bent man, de pik, je moet presteren

VPRO 1

Vrijdag start de RVU de tv-serie 'Het kind van de rekening'. Vier uitzendingen rond kindermishandeling. Drie - aangrijpende - afleveringen zijn respectievelijk gewijd aan lichamelijk, geestelijk en seksueel geweld ten opzichte van meisjes. In de vierde draven de deskundigen op om hun zegje te doen. Peter Gielissen sprak met Hans Ee. Man, incestslachtoffer en behorend tot de minderheid der minderheden.

Ee woont aan de rand van een klein Fries plaatsje. Ver voorbij Bant, Luttelgeest en Snikwaag. Het is dat deel van Friesland waar het altijd waait. Onlangs is er een Telegraaf-verslaggever gesignaleerd speurend naar de eerste tekenen van Elfstedenkoorts. Ronnie Griens, die samen met Peter Swart 'Het kind van de rekening' maakte, en via wie het contact met Ee tot stand kwam, waarschuwde: 'Hij is allergisch voor vierkante gezette mannen.' Ze keek zuinig schattend naar de verslaggever.

Vereniging

Ee is actief in de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling binnen het gezin (VSK). Hij geeft voorlichting, is telefonisch contactpersoon voor mannelijke incestslachtoffers en neemt deel aan de activiteiten van een zevenkop-pige praatgroep van mannen die een incestervaring achter de rug hebben. Ee

meldde zich - op zoek naar hulp - twee jaar geleden als eerste man bij de VSK. Een nieuwe fenomeen, omdat seksueel misbruik tot dan toe exclusief aan vrouwen voorbehouden leek. Sedertdien melden zich zesentwintig mannen bij de vereniging. Schattingen gaan uit van de veronderstelling dat in Nederland tien procent van de vrouwen incest hebben ondergaan. Voor mannen zou dat getal rond de een procent liggen. Maar, aldus Ee, 'mijn gevoel zegt me dat het er veel meer moeten zijn.' Enige voorzichtige aanwijzingen daarvoor: naar aanleiding van de juni-herhaling van het incestprogramma van Karel van der Graaf kreeg Korrelatie negenenvierzig telefoontjes, waarvan elf van mannen. In de anderhalf jaar dat Ee's telefoonnummer openstaat voor vragen of wijze raad werd hij door naar schatting zestig mannen benaderd. En dan gelijk na deze saai opsomming van cijfers ook nog maar even Ee's definitie van incest seksueel misbruik door volwassene van kind, onder dwang, terwijl de dader binnen de economische eenheid van het slachtoffer groot vertrouwen geniet.

Ee: 'Ik ben van mijn negende tot mijn dertiende misbruikt door een man uit mijn directe omgeving. Geen mens was ervan op de hoogte. Thuis, op school, in de familie; niemand. Ze zagen me wel in hoog tempo veranderen.

Stiller worden, me afsluiten, zelfstandiger worden; maar dat werd gezien als een positieve ontwikkeling. Ik kwam niet meer bij m'n vriendjes, ging zoveel mogelijk mijn eigen gang, wilde niet opvallen, bleef het liefste thuis. Ik isoleerde me. Ik voelde me volwassen omdat ik gedwongen dingen deed die volwassenen doen. Ik voelde me geen kind meer. "Die redt zich uitstekend," zeiden ze thuis. Hans Ee. Verpleegkundige. Zevenendertig, lang, sterk, kalend, en een verbazingwekkende gelijkenis vertonend met Raymond van het Groenewoud. Hij is gespannen, kijkt voortdurend weg, en af en toe vallen er pauzes, tijdens welke in de keuken luidruchtig vaat gewassen en koffie of thee gezet wordt. En dan, even later, Ee weer: 'Ik heb na drieëntwintig jaar het zwijgen verbroken. Ik ontlofte letterlijk.

Kerels

Na die gebeurtenissen in mijn jeugd was ik geen kind meer. Wat me was overkomen was te groot om te kunnen beseffen. Maar goed ook, anders word je gek. Maar intussen moet je wel verder, en dus blijft er niets anders over dan je gevoel uit te schakelen. Ik heb dat jarenlang volgehouden. In vriendschappen, in relaties, in vrijwel alle contacten met mensen. Ik voelde me slecht, zwart, negatief. Jeugd als in een concentratiekamp, overlevingsstrategie, afstoten, beschermen; het zijn trefwoorden die onophoudelijk terugkomen. 'Ik werd volwassen. Ik wilde iemand zijn. Maar ik had zo lang alles weggestopt dat ik zelf niet meer wist wie ik was. Ik raakte langzaam in de versukkeling. Slaapstoornissen, hartkloppingen, angsten. Ik ging 's nachts het dorp in om te zien of iedereen wel naar bed was, want anders kon ik niet slapen. Op een dag begon ik plotseling aan iemand te vertellen wat er vroeger met me gebeurd was, en ik ontdekte voor het eerst wat me al die tijd dwars had gezeten. Daarna verliep m'n ontwikkeling in duidelijk zichtbare fasen. Depressie, suicide, wraak, verwerking, therapie. Verschrikkelijke pijn aan m'n testikels, om alsnog de pijn te beleven die me vroeger was aangedaan. Niet meer kunnen eten omdat ik het gevoel had dat ik m'n kloften zou uitkotsen. Ik was bang voor alles wat een kerel was. M'n vader, m'n zwager, de buurman, m'n beste vriend. Er één zien betekende trillen, flauwvallen, op m'n benen schudden, alle angst uit m'n lijf

kotsen. Pas in die periode drong tot me door op welke leeftijd ik gestopt was met voelen. Ondanks dat ik altijd geweten heb dat ik incompleet was. Tot een jaar geleden heb ik nooit seksuele prikkels ervaren.'

Macht

Ee ging in therapie, voerde gesprekken met een ervaringsdeskundige van de vereniging, en binnenkort volgt opname voor een periode van vier maanden. 'En daarna moet ik echt de laatste hobbels opgeruimd hebben. Een stereotiepe vraag die men aan incestslachtoffers - en regelmatig aan mij persoonlijk - stelt is: Waarom ben je er zelf niet mee opgehouden? Het antwoord luidt: Omdat je toch altijd de schuld krijgt. Dat besef heeft de dader er wel ingeramd. Mensen met een incestverleden hebben gemeen dat zij bang zijn om afgewezen te worden. Ze richten hun leven er helemaal op in om dat te voorkomen. Ze leven voortdurend met een idee van schuld. Je bent een gevangene geweest. Degeen die je misbruikte bepaalde

alles voor je, ook hoe je je moest voelen. Erover praten zou betekenen dat de hel in je gezin zou losbreken. En de ervaring leert dat klopt wat mishandelde kinderen instinctief begrijpen - namelijk dat partners vrijwel altijd primair voor elkaar kiezen, ondanks wat de ander heeft uitgevreten. Om je een idee te geven van hoe bijvoorbeeld justitie op incest reageert: ik had contact met een jongetje dat door zijn vader werd misbruikt. Zijn ouders gingen om die reden uit elkaar. Tijdens de procedure wisten advocaten en rechter van de aanleiding tot de scheiding. Toch werd buiten dat jongetje om tot een omgangsregeling met de vader besloten. En inmiddels zijn pa en ma weer samen. Incest heeft met macht te maken, en macht is een mannenaangelegenheid. Mannen hebben zichzelf de macht toegedacht. Ze vulden die naar eigen inzicht in. Ook als dat ten koste van hun eigen kinderen gaat, en als het even kan met de bijbel in de hand. Praten over incest met mannen die macht hebben is moeilijk. Hoe komt het dat de media - die in handen van mannen zijn - niets aan seksuele mishandeling van mannen willen doen? Men voelt zich bedreigd. Er zijn contacten geweest met VARA, VPRO en NCRV. Maar men vond het niet interessant. Vrouwenverkrachting is kennelijk veel boeiender om vanuit een machtspositie naar te kijken.'

Stempel

Volgens Ee is het taboe onder mannen groter dan bij vrouwen. 'Een man moet om mee te tellen op zijn veertiende al geneukt hebben. Dat geeft status. Als incestslachtoffer heb je 't allemaal al eens meegemaakt. 't Hoef niet meer. Terwijl je als man toch geacht wordt om het initiatief te nemen in het zoeken van contacten en relaties. Je bent man, de pik, je moet presteren, potent zijn. En als je dat niet kunt blijven verschrikkelijk alleen. Bovendien leven veel mannen die incest hebben meegemaakt met het idee dat ze geen vrijwillige keuze hebben kunnen maken voor een bepaalde seksuele geaardheid. Ze krijgen - zodra hun verhaal bekend wordt - automatisch het stempel homo opgedrukt. En ze durven de andere kant van hun seksualiteit niet meer te onderzoeken.'

P.G.

Machtsverschillen: wortel van incest

Nb 11

Kortgeleden besteedde Het Nieuwsblad aandacht aan de incestproblematiek. Dit deed het in het artikel "Incest zal de komende jaren nog toenemen" van Tom van Meerten op 23 oktober 1986.

Het is heel belangrijk dat er aandacht besteed wordt aan incest en incestslachtoffers (voornamelijk vrouwen en meisjes). Maar tegen de wijze waarop dit gebeurt in het interview met de heer Roelofs willen wij ten eerste protest aantekenen. Ons grootste bezwaar is dat in het artikel geen aandacht besteed wordt aan een analyse van de maatschappelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen. Deze worden buiten beschouwing gelaten, terwijl de verregaande machtspositie die mannen over vrouwen/meisjes hebben, ook op seksueel gebied, tot uitdrukking komt.

Deze ligt ten grondslag aan de hele incestproblematiek. Verder worden in het artikel verschillende verzachtende omstandigheden aangevoerd, waardoor een man "zover" komt. Op deze manier wordt de uiteindelijke schuld buiten de dader geplaatst. Want de indruk wordt gewekt dat mannen een onbedwingbare seksuele lust hebben, waardoor zijzelf niet verantwoordelijk gesteld kunnen worden. En zeker

niet op de laatste plaats worden vrouwen weer verantwoordelijk gesteld (de moeder weet het wel maar zwijgt, de moeder is te vaak van huis, etc.)

De heer Roelofs geeft als oorzaken van een toename van incest aan een grotere seksuele vrijheid en echtscheidingen. Dit staat in tegenstelling tot onderzoeken die aangetoond hebben dat incest in verhouding juist vaak voorkomt in traditioneel "goede" gezinnen met een strenge moraal, ook op het gebied van seksualiteit.

Door de oorzaken die de heer Roelofs aangeeft wordt weer gesuggereerd dat de vrouw verantwoordelijk is voor het voorkomen en tegengaan van incest. Incest is jarenlang door traditionele hulpverleningscentra doodgewezen. Door toedoen van met name de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling en de Vrouwenhulpverlening is incest in de openbaarheid gekomen. Zij hebben incest uit de onzichtbaarheid gehaald, en het is ook van het allergrootste belang dat zij aan het woord gelaten worden als het om incest gaat.

ELLY VAN BAVEL

Het vrouwenwerk van de Vuurdoop
TILBURG

Vrijdag 7 november
14.00 uur Ned 1:
Het kind van de rekening

J. Soetenhorst-de Savornin Lohman en U. Jansz, *Seksueel geweld zal de wetgever een zorg zijn*, Gouda Quint BV, Arnhem 1986, 234 blz., f 51,—.

Het moeizame proces van wijziging van de strafbepalingen die in de titel 'Misdrijven tegen de zeden' zijn ondergebracht is vanuit strikt juridisch oogpunt al enige malen in kaart gebracht. Dit boek met zijn intrigerende titel zorgt voor een nieuwe dimensie in het onderzoek naar de beweging op het terrein van de zedelijkheidswetgeving door zich niet zozeer op de inhoud van de (voorgestelde) wijzigingen te richten, als wel op het proces van meningsvorming dat tot wetwijziging leidt. Bij de bestudering van dit proces staan voor de auteurs de witte stukken centraal: 'De hier aan de orde zijnde thematiek leent zich bij uitstek voor het in kaart brengen van de ethiek of moraal die in het parlementaire debat tot uitdrukking komt in de gebezigde argumentaties.' (Blz. 1.)

Na een historisch overzicht wordt ingegaan op de ontwikkelingen die zich de laatste jaren ten aanzien van pornografie, verkrachting en aanranding en seksuele handelingen met jeugdigen hebben voltrokken. Daarbij wordt tevens aandacht geschonken aan belangrijke beleidswijzigingen die in Denemarken en Zweden hebben plaatsgevonden. Het boek wordt besloten met een aantal algemene wenken voor wetgeving.

De auteurs hebben zich in een wespennest gestoken en zijn er redelijk ongeschonden uitgekomen. De lezer die zich niet laat afstoten door een grote hoeveelheid hinderlijke taal- en zetfouten krijgt een scherpzinnige analyse gepresenteerd van de argumentatiepatronen die bij het proces van wetgeving zichtbaar worden. Nauwgezet wordt nagegaan in hoeverre bijvoorbeeld een instrumentele of een beschermingsfunctie bij de inschakeling van het strafrecht wordt aangenomen. De pittige conclusies die de auteurs trekken liegen er niet om. Als uiteindelijk een compromis tussen schijnbaar onverenigbare oriëntaties is bereikt ontstaat ook op dit terrein wetgeving die een geringe instrumentele betekenis heeft. Volgens de auteurs heeft dan ook de symbolische functie geen reële betekenis meer: '... wetgeving is een vorm van sociodrama waarbij de wetgever met de ene hand terugneemt, wat hij met de andere hand geeft. Of - nog cruer gesteld - wetgeving is een vorm van volksverlakkerij.' (Blz. 221.) Zonder aan deze erg harde conclusies al te veel afbreuk te willen doen heb ik over het zeer gedetailleerde boek een aantal globale, algemene opmerkingen.

De sterke fixatie van de auteurs op de teksten uitgewisseld in het parlementaire debat heeft ertoe geleid dat zij de ogen enigszins hebben gesloten voor de onmiskenbare invloed van het 'buitenparlementaire' gebeuren op de wetgeving. Zo wordt bijvoorbeeld terloops opgemerkt dat kritiek uit de Verenigde Staten op het vrijzinnige beleid in ons land ten aanzien van pornografie de uiteindelijke besluitvorming niet heeft beïnvloed (blz. 52). Ik durf de stelling te verdedigen dat de morele herbewapening in de Verenigde Staten, waar de Commissie inzake pornografie nu zelfs een wijdvertakt net van seksspionnen wil gaan opzetten (vgl. NRC-Handelsblad, 21 april 1986) ertoe heeft geleid dat onze wetgeving op de valreep van het voor de bestrijding van kinderpornografie moeilijk hanteerbare art. 240b Sr werd voorzien. Na de ongenueanceerde verhalen over grootscheepse productie van kinderpornografie in ons land en daarop volgende acties van de Amsterdamse politie die de spankracht van de op dat moment geldende strafbepalingen te boven gingen (vgl. ook de ongepubliceerde beschikking van het Hof Amsterdam van 9 mei 1986, waarbij een sexshophouder die bij de acties was geverbaliseerd buiten vervolging is gesteld) kwam men plotsklaps met deze nieuwe strafbepaling op de proppen. Dat men in het parlement over een dergelijke beïnvloeding wenst te zwijgen is niet geheel onbegrijpelijk. In dit verband is het nog interessant dat in het recentelijk verschenen rapport van de in 1985 ingestelde werkgroep kinderpornografie wordt geconcludeerd dat er geen aanwijzingen zijn voor het in ons land voorkomen van productie en georganiseerde distributie van kinderpornografie (Den Haag 1986, blz. 26).

De overigens ook al moeilijk meetbare invloed van de vrouwenbeweging op de wetgeving komt in het boek wat serieuzer aan de orde al lijkt die invloed vreemd genoeg soms te worden afgemeten aan het aantal vrouwen dat in officiële werkgroepen en commissies is opgenomen.

De beschrijving van het wetgevingsproces is het best gelukt in het hoofdstuk over pornografie. Ondanks de klaarblijkelijke afkeer die de auteurs van een 'typisch juridische redeneertrant' hebben (vgl. bijv. blz. 36) is ook de juridische analyse van de ingewikkelde wetgeving en rechtspraak vrij nauwkeurig, terwijl de warrige patronen in de parlementaire discussies helder worden blootgesteld.

Minder enthousiasme wekken de beschouwingen over verkrachting, aanranding en seksuele handelingen met jeugdigen. Het probleem is hierbij, dat de auteurs niet kunnen terugblikken op een geheel afgeronde parlementaire behandeling zoals dat bij de pornografie mogelijk is. Weinig verhelderend is dat in deze hoofdstukken een als 'wetsvoorstel' aangeduid stuk wordt besproken, terwijl op deze terreinen van een 'officieel' wetsontwerp nog

geen sprake is. Omdat de auteurs niet steeds duidelijk weten te maken over welke van de vele (geamendeerde) conceptteksten over deze materie ze het hebben ontstaat bij de lezer verwarring. Interessant is wel de beschrijving van het tumult dat ontstond toen conceptvoorstellen voor nieuwe strafbepalingen over seksuele handelingen met jeugdigen bekend werden. Volgens de auteurs werd door een onduidelijk persbericht het beeld gevormd 'van een minister van Justitie die vond dat alles maar kon.' (Blz. 179.) Inderdaad is het frappant hoe de misvatting kon ontstaan dat voorgesteld zou gaan worden seksuele handelingen met jeugdigen grotendeels te decriminaliseren. Het gevolg van het bizarre tumult was echter wel dat een wetsontwerp op dit terrein vooralsnog achterwege is gebleven.

Het meest aantrekkelijke onderdeel van het boek is de boeiende vergelijking die is gemaakt met de ontwikkelingen op het gebied van de zedelijkheidswetgeving in Denemarken en Zweden. De beschrijving daarvan is alleen al interessant omdat het 'vrije' Denemarken vaak als lichtend voorbeeld voor ons land is aangehaald. Treffend is vooral het feit, dat in ons land een analoge ontwikkeling lijkt plaats te vinden als in de Scandinavische landen met echter een vertraging van enkele jaren. Zo is men in Denemarken enigszins van de liberale regeling met betrekking tot pornografie uit de jaren zestig teruggekomen en heeft men daar al weer enkele jaren geleden verspreiding van kinderpornografie opnieuw strafbaar gesteld. Een nieuwe ontwikkeling in Zweden is de strafbaarstelling inzake videofilms met gewelddadige inhoud. Het zou dan ook niet verbazen als wij ook op dit punt de Scandinavische landen zullen volgen. De indruk ontstaat dat vooral in Denemarken veel pragmatischer en slagvaardiger met wetgeving wordt omgesprongen. Misschien heeft dat wel wat te maken met het feit dat in dat land wetsontwerpen weer vervallen als ze niet binnen een jaar na indiening zijn aangenomen. Al met al bevat de beschrijving van de situatie in Denemarken en Zweden interessante rechtsvergelijking. Terecht merken de auteurs onder meer op dat werkelijk inzicht in de ontwikkeling in Scandinavië onze wetgever van de moeilijke hanteerbaarheid van art. 240a Sr en art. 240b Sr zou hebben kunnen doordringen (vgl. bijv. blz. 47).

De wenken voor wetgeving die in het laatste hoofdstuk zijn opgenomen zijn in beginsel nuttig nu wetgeving de neiging krijgt 'los te geraken van het niveau van praktisch handelen. Het krijgt een sterk ritueel karakter.' (Blz. 222.) Volgens de auteurs schort het aan communicatie tussen wetgever, 'uitvoerende instanties' en burger. Zij doen daarom onder meer de suggestie tot het verrichten van opinie-onderzoek naar de wijze waarop wetgeving overkomt (blz. 225). Wetgeven moet volgens de auteurs 'wetspreken' worden (blz. 227).

Een belangrijke tekortkoming van wetgeving blijft in het boek grotendeels onbesproken: het gebrekkige technisch-juridische gehalte van veel wetgevingsprodukten. Bij vrijwel alle recentelijk aanvaarde of ingediende wetsontwerpen op strafrechtelijk gebied zijn grove technische tekortkomingen aan te wijzen die er bijvoorbeeld voor zorgen dat nieuwe strafbepalingen onhanteerbaar worden. De kersverse artikelen 240, 240a en 240b Sr zijn tekenende voorbeelden. Nu is het hier gesignaleerde het probleem van alle tijden. P. van Bemmelen sprak in verband met het stelsel van parlementaire wetgeving al van een 'jammerlijke havoc' (Rechtsgeleerde Opstellen, Leiden 1891, blz. 380). De laatste jaren is echter een bedenkelijk niveau bereikt (vgl. ook D.H. De Jong, Onsystematische strafwetgeving, DD 15 (1985), blz. 713). Vooral het gebrek aan specifieke deskundigheid bij degenen die bij de totstandkoming van wetgeving op strafrechtelijk gebied zijn betrokken is naar mijn mening een groot probleem van wetgeving dat wellicht door tijdige externe *onafhankelijke* advisering enigszins ondervangen kan worden. Op dit moment komt de kritiek uit bijvoorbeeld wetenschappelijke hoek vaak als mosterd na de maaltijd. Wetgeven moet inderdaad wetspreken worden. Maar dan zal de wetgever eerst nog wel wat spraaklessen moeten nemen. Ook het hier besproken boek kan in dat kader goede diensten bewijzen.

J.L. van der Neut*

hard. Simons
Bent U wel eens verliefd geweest in uw jeugd? **NRC 22**

Van jongs af wist ik dat van de priester het celibaat gevraagd werd, daar richt je je dan naar. Je hebt natuurlijk een ontwikkeling zoals ieder mens, maar sommige dingen laat je dan gewoon niet toe. Ik heb natuurlijk veel aardige vriendinnen van mijn zussen gezien, maar ik wist dat is mijn weg niet. Ik liet de liefde dus niet ongebreideld toe. Zoals dat ook geldt voor een getrouwde man ten opzichte van een andere vrouw.

Eminentie, ik bedoel heeft u wel eens gedacht dat u onbevlekt was ontvangen?

Wat een dwaasheid. De onbevleete ontvangenis betekent dat Maria zonder erfzonden in de schoot van haar moeder Anna ontvangen is. Welnu, ik heb de erfzonde. De maagdelijke geboorte daarentegen, en daar doelt u misschien op, wil zeggen dat Jezus geboren is zonder tussen-

komst van Jozef, als een directe schepping van de Heilige Geest. Ik ben op mijn zesde jaar door mijn moeder seksueel voorgelicht, zo gebeurt dat in een groot gezin, en heb nooit gedacht aan zoiets als u mij vraagt.

Bij die gelegenheid is mij overigens ook verteld dat Sinterklaas niet bestond. Ik vind het Sint-Nicolaasgeloof dat de kinderen wordt aangepreut hoogst bedenkelijk. Als gebeuren, als feest in gezinnen vind ik het uitermate belangrijk, maar de verhalen dat Sinterklaas op de daken rijdt, door de schoorstenen komt en alles ziet, vind ik zeer dubieus, omdat het, zeker in onze context, gerelateerd wordt aan geloof. Als je als kind plotseling hoort dat Sint Nicolaas niet bestaat, dan kan je gaan denken dat al het andere wat ze je over het geloof verteld hebben ook wel niet waar zal zijn.

De snuiter als deskundige

In IKON-programma bepalen jongeren zelf het 'ethische ho!'

door Wim de Hair

Tr 18

Hoewel velen van het tegenovergestelde overtuigd zijn, maakt de televisie onbespreekbare dingen soms bespreekbaar. Vooral de laatste jaren lijkt geen enkel taboe meer veilig voor het medium met het onverbidde 'oog'.

Tot de jongste 'veroveringen' behoren incest, pedofilie en kindermishandeling. Iedere omroep ruimt er tijd voor in, maar in de manier waarop de kijker wordt binnengeleid in deze zeer intieme problemen zit vaak een verschil van hemel en aarde.

Neem als recent voorbeeld incest. In Avro's Televisier mag een slachtoffer vertellen wat haar is overkomen. Niet zomaar natuurlijk, want je moet de volgende dag toch weer naar de groenteboer en het schoolplein op. Dus is het meisje onherkenbaar gemaakt; ze zit in het donker, met de rug naar de camera en een vervormde stem. De presentatrice trekt een gezicht dat door afschuif is getekend, de onvermijdelijke deskundige kijkt ook ernstig, maar neemt wat meer afstand. Als hij even later de dingen wat al te nadrukkelijk bij hun naam noemt, vraagt de presentatrice na drie keer slikken of het niet wat minder kan. Het taboe wordt behandeld in een taboesfeer en daardoor in feite versterkt. Het kind zal weliswaar niet op straat worden herkend, maar komt daardoor ook niet uit zijn isolement.

De makers van het IKON-jongerenprogramma Snuiters kiezen voor een geheel andere aanpak van dit soort onderwerpen. Enige tientallen jongeren tussen de veertien en achttien jaar zitten in de studio op een tribune. Een aantal van hen is blind, leidt een zwerfend bestaan, staat bekend als schrik der leraren, is seksueel misbruikt of anderszins mishandeld. Ze praten over hun ervaringen; de een zeer openhartig, de ander meer bedeesd. Maar allemaal houden ze hun eigen naam en kijken ze vol in de lens. De journalist Cees Grimbergen stelt de vragen, maar laat de kinderen zelf bepalen waar de grens, het ethische 'ho!', ligt. Deskundigen komen de studio niet binnen, wel is er af en toe een telefoonnummer te zien. En er wordt veel gelachen, zoals vorige week toen er blinde kinderen te gast waren. (Vraag: „Stop je wel

eens geld in een potje voor blindengeleidehonden?\" Antwoord: „Ik wist niet eens dat die bestonden!\")

Stoorzender

Tijdens een symposium over informatieve jongerenprogramma's, vorig jaar in Hilversum, werden de beschikbare voorbeelden uit Nederland en België door programmamakers, journalisten, onderzoekers en niet te vergeten jongeren zelf onder de loep genomen. De lovende woorden die daar over Snuiters werden uitgestort zouden voor de makers aanleiding kunnen zijn om enige jaren naast de schoenen te gaan lopen. Wat te denken bijvoorbeeld van het compliment van mediasocioloog Peter Hofstede (naar aanleiding van de aflevering over incest): „Snuiters is een correctie vanuit het medium zelf op de ingebouwde tekortkoming, het ondermijnen van de communicatie in het gezin, en op de stelselmatige realiteitsvertekening in de televisiehoofdstromen. De tv fungeert als stoorzender op haar eigen golfrequentie. Bravo!\"

Presentator Cees Grimbergen moet hartelijk lachen. „Heeft ie dat echt gezegd? Zo heb ik er nog niet over nagedacht, maar misschien is het inderdaad wel bijzonder dat er op televisie nog dit niveau van werkelijkheid wordt gehaald.\"

Grimbergen en programmamaker Roek Lips, beiden free-lancer bij de IKON, zijn bezig aan hun derde seizoen Snuiters, de opvolger van het door Ivo de Wijs gepresenteerde Pubertijd.

Waarom is er destijds overstapt op Snuiters?

Roek Lips: „We wilden een programma maken met een wat meer journalistieke aanpak en voor een andere groep jongeren. De kinderen van de lagere school en de pubers kregen voldoende aandacht, maar de brugklassers, de 12-, 13- en 14-jarigen, die kwamen nergens aan de bak. Daar hebben we een seizoen mee geëxperimenteerd. Maar wat die vinden is voor hun leeftijdgenoten volstrekt oninteressant. Die willen jongeren zien die wat meer ervaring hebben, er net iets anders over praten. Een verhaal afsteken waar je tegen op kunt kijken. Dat je iets krijgt van: misschien maak ik dat ook allemaal nog eens mee. Dus zijn we overstapt naar 14- tot 18-jarigen.\"

Verantwoording

De vaak gevoelige, taboe-achtige

onderwerpen die in Snuiters aan de orde komen hebben de IKON in het verleden nogal wat kritiek opgeleverd vanuit de wat behoudende, kerkelijke achterban. Programmamakers moesten soms in het openbaar verantwoording voor hun daden afleggen. En hoewel de zorg voor de jeugd volgens de IKON hoort bij de kerkelijke traditie, komen de bijbel en het geloof in een programma als Snuiters en in de jeugd-drama-series nauwelijks meer voor. De eerder aangehaalde mediasocioloog noemt het dan ook het 'een van de zichtbare wonderen Gods' dat de IKON op de vertrouwde voet voortgaat.

Grimbergen en Lips kijken verbaasd. „Van die verontruste achterban merken we hoegenaamd niets. Er zijn natuurlijk altijd mensen die oppellen en je voor 'smeerlap' en 'vuilspuiter' uitmaken, maar dat motiveert mij eigenlijk alleen maar om door te gaan. Bij dit soort onderwerpen past nu eenmaal een wat meer wereldlijke benadering\", vindt Roek Lips.

Wat wil je met Snuiters bereiken?

Grimbergen: „Wij zoeken samen met jongeren naar mogelijkheden om uit de problemen te komen. Je probeert perspectief te bieden, jongeren die in probleemsituaties zijn terecht gekomen niet in hun ellende te laten berusten. Maar je moet er niet geforceerd een stuk levensvitaliteit in gaan stoppen. Want dan doe je in feite wat de EO doet, namelijk hun sausje nog even over een onderwerp gieten.\"

Lips: „Zo'n onderwerp als incest kun je op twee manieren aanpakken. Het als een uitzichtloze situatie neerzetten of kinderen in het programma halen die al die erge dingen meegemaakt hebben, maar er wat mee hebben gedaan. Dat perspectief is de rode draad. Maar natuurlijk toon je ook het beklemmende. Zo vraagt Cees een meisje of ze wil vertellen wat er precies is gebeurd en op dat moment zegt ze 'nee'.

De meeste ideeën voor Snuiters ontstaan niet achter het bureau. De research bestaat vaak uit klutsen op middelbare scholen en in jongeren-centra en kijken wat er loskomt. „Maar bij intieme onderwerpen als incest en mishandeling gaat dat niet zo makkelijk, omdat je vaak te maken hebt met onverwerkte ervaringen. Dan ben je aangewezen op tehuizen, hulpverleners en andere

Dan wordt het heel stil, en het is goed dat je dat ook laat zien.\"

Waarom is Snuiters eigenlijk niet op de radio?

Lips: „Dat zou een grote belemmering zijn voor wat wij willen. Snuiters is een gezinsprogramma, niet iets waarmee je je op je eigen kamer terugtrekt terwijl je je huiswerk zit te doen. Bovendien is het heel spannend en ook een beetje eng om naar een programma over bijvoorbeeld seks te kijken met je ouders, die vaak zelf worstelen met dat aspect van de opvoeding.\"

deskundigen. Dat vind ik eigenlijk de meest vervelende manier om aan je mensen te komen. Hulpverleners willen alles in bescherming nemen wat er maar te beschermen valt. Ze denken dat ze een soort alleenrecht op deskundigheid hebben. Het duurt vaak dagen om daar doorheen te komen. Maar ik wil de verhalen horen van de kinderen zelf en niet eerst praten met een hulpverlener die zegt hoe erg het is. Ik heb altijd mijn eigen geweten nog\", zegt Lips.

Hoe krijg je kinderen zover dat ze voor een camera treden met heel persoonlijke problemen?

„De meesten hebben hun omgeving al verteld wat er aan de hand is. Je moet vooral luisteren, niet de betweter uithangen, dan praten ze honderduit. Soms moet je ze zelfs afremmen, ze tegen zichzelf in bescherming nemen. Ik heb nog nooit gehoord dat iemand later spijt van zijn openhartigheid had. Want je loopt natuurlijk kans op straat nage-roepen te worden. Maar dat effect ebt snel weg. Dan krijg je zo iets van: waar ken ik jou toch van? Meer niet.\"

Als je hoort wat jongeren wordt aangedaan ben je natuurlijk snel geneigd partij voor hen te kiezen.

Grimbergen: „In het algemeen kun je zeggen dat wij voor de belangen van kinderen opkomen. Wij willen tonen dat zij, net als volwassenen, slachtoffers zijn van bepaalde situaties. In die zin ben je een soort advocaat, een pleitbezorger. Maar per definitie begrip opbrengen voor 'die onschuldige bloedjes' kan natuurlijk niet. Want kinderen kunnen, net als volwassenen, etters zijn. In de uitzending van volgende week gaat het ondermeer over leraren pesten. Dan merk je hoe leerlingen een machtsblok kunnen vormen en volwassen leraren volledig kapot maken.\"

„En je moet ook oppassen dat kinderen hun ouders niet van mishandeling betichten als ze af en toe een draai om hun oren krijgen. Ik ben ervan overtuigd dat een pedagogische klap op z'n tijd, de Bud Spencer-methode wordt het in tehuizen wel genoemd, voor sommige jongeren echt niet slecht is.\"

Snuiters van vanavond gaat over kindermishandeling (Nederland 2 / 19.12). Volgende week wordt het verschijnsel school behandeld en begin volgend jaar zijn er nog eens vijf afleveringen.

DE ONGETROUWDE OMES VAN HET CORPS:

'WE KOMEN NIET ALLEEN BIJ ELKAAR OMDAT WE OP HEREN VALLEN'

Fol 21

PAUL DAMEN

Wie de eerste donderdag van elke maand café 'De Pilsen' achter de Nieuwe Kerk bezoekt, zal op het eerste gezicht niets opvallen. Het publiek oogt normaal. Kleding en gedrag wekken de schijn dat een honderdtal employees van de beurs om de hoek nog een borrel pakken na het werk. Opvallend is wel dat het publiek uit louter mannen bestaat. En zeker opvallend is dat ze, het driedelig grijs ten spijt, elkaar bij binnenkomst zoeken. Is de effectenbeurs sinds kort een praatgroep rijker? Neen — de landelijke studentencorpora zijn sinds enige tijd verrijkt met homo-disputen. 'Wij zijn de jongens van de homofielenclub, wij willen zaaaaien!', in een open Landauer met twee paarden ervoor naar de homodemonstratie — kortom: corpsbal en homoseksueel, gaat dat wel samen?

Floris Michiels van Kessenich studeert Duits aan de UvA, kunstgeschiedenis in Leiden, en is homoseksueel. Hij werd in 1978 lid van het Amsterdams Studentencorps. 'Na de kennismakingstijd vroeg ik me nog steeds af wie er nog meer homo was in het Corps. Ik kon onmogelijk de enige zijn, maar het is wel moeilijk om er bij de rest achter te komen. De Corps-homo lijkt nu eenmaal niet op het stereotype beeld wat je misschien van homo's hebt, en niemand loopt op de sociëteit met zijn ook-zijn te koop.'

Uit zijn eerste contacten met gelijkgestemden stelde Michiels een clubje samen, dat af en toe op donderdagavond gezamenlijk dineerde. Vandaar de naam: Donderdagavond Eet-Club, afgekort DEC. 'We werden al snel door de overige corpsleden betiteld als De Heren Homoseksuelen, DHH, maar die benaming hebben we na anderhalf jaar geschrapt, omdat we dat toch wel erg arrogant vonden.'

Na een tijdlang in theatercafé de Smoeshaan te hebben gebivakkeerd, houdt men nu sociëteit in de Pilsen, in de Gravenstraat. Daar wordt door de voormalige eetclub voornamelijk gedronken — allemaal samen eten zou ook wat moeilijk worden, omdat de DEC nu over de vierhonderd leden uit het hele land telt. Michiels, in een overvolle Pilsen: 'Wij hebben nu leden in zeven corpora: Amsterdam, Utrecht, Leiden, Delft, Rotterdam, Wageningen en Groningen. Omdat het geen exclusief Amsterdams aangelegenheid is, wordt er ook niet op de ASC-sociëteit aan 'de Raamgracht, maar in een, zeg maar, neutraal café geborrel. En daarbij is die keuze voor een café waar ook hetero's komen, bewust — wij denken dat dat bijdraagt aan de emancipatie.'

Optimist

Floris Michiels is, zo blijkt na enkele gesprekken met DEC-leden die donderdagavond, in zoverre representa-

tief voor het landelijk corps-homogeburen, dat hij de toevoerder op twee benen zet. Enerzijds beschaaft in het pak, bordeauxrode Minerva-das van het Leidse Corps, met bijbehorende tongval omzichtig formulerend. Anderzijds een geëngageerdheid, waar een willekeurige sociale academicus bij zou verbleken: 'We zijn er niet bij gebaat als homoseksueel corpslid belachelijk gemaakt te worden. Daarvoor is de DEC te jong, te kwetsbaar en is het belang van de zaak veel te groot.'

Michiels is ook een optimist: hij denkt dat het oprichten van homo-disputen binnen de corpora ertoe geleid heeft dat er in de verschillende ballenbastions genuanceerder over homoseksualiteit gedacht wordt. 'Dat merk je aan de gesprekken die je voert. Onlangs hebben we met zestig leden in Leiden op de sociëteit Minerva geborrel. Daarna hebben we een groot diner gehad, je merkt dat daarover gepraat wordt. De studenten zien dan mensen in grijze pakken, die erg lijken op ongetrouwde ooms, maar die niet die afstand scheppen die een andere presentatie van homoseksuelen soms wel oplevert. Dat maakt identificatie mogelijk: zo benaderen jongerejaars ons met het verhaal 'we zijn nu nog niet zo ver om er voor uit te komen, maar dat jullie er zijn maakt dat allemaal een stuk gemakkelijker.'

De oprichting van homo-disputen met uiteenlopende namen als 'Het Roze Vogeltje' (Delft), Antinoüs (Leiden), 'Homores' (Rotterdam) en 'Gayus' (Groningen) wordt door de corpsbesturen (senaten) niet tegengewerkt — inte-

gendeel. Michiels: 'Toen ik in Leiden aankwam werd het woord homo wel als scheldwoord gebruikt, maar dat stond los van de inhoud van het woord. Omdat er bij wijze van spreken geen homo's bekend waren, kon dat woord gemakkelijk negatief gebruikt worden. Het scheldt ook makkelijk — homo: die twee o's erin doen het goed. Nu wordt, door louter ons bestaan er door de senaat op gelet dat het niet als scheldwoord gebruikt wordt. Dat kan ook niet meer, omdat men er nu terecht vanuit gaat dat elke sociëteit vermoedelijk ook zo'n tien procent homo's telt. En begin dit jaar in de kennismakingstijd viel het me op dat je het niet meer hoorde als algemeen gebrul.'

Maar laten ze dat niet na, omdat jij toevallig in de buurt staat?

'Ik denk, ik hoop van niet. Maar uit mijn contact met de Senaat en de leden merk ik dat er veel genuanceerder over gedacht wordt. 'Michiels, na onze vragende blik: 'Ja. Dat kun je rustig zo stellen. Tegenwerking komt wat ons betreft meer uit de linkse hoek. Dat merken wij uit de aanvallen op ons in homo-bladen. Homoseksualiteit is altijd een links item geweest. En blijkbaar kunnen linkse mensen geen corpsballen uitstaan, laar staan als die ballen óók nog eens homo zijn.'

Ben je niet bang om in het corps, analoog aan Amerikaanse televisieseries, als een soort 'huisneger' te fungeren?

'Nee — maar dat hangt ervan af wat je verder nog in de vereniging doet. Die DEC is iets wat je erbij doet — mijn homoseksualiteit is maar een klein deel van mijn persoonlijkheid. Daarom verzet ik me ook tegen de mening, die bijvoorbeeld bij homostudies hier in Amsterdam nogal in zwang is, dat homoseksualiteit een soort maatschappelijk verzet zou zijn. Voor ons is het be-

langrijk dat ook mensen uit corpora zich kunnen herkennen, dat ook het grijze ambtenarencircuit zich vertegenwoordigd weet. We komen niet alléén bij elkaar omdat we toevallig allemaal op heren vallen. We hebben onze paardrijweekends, onze zeilweekenden. Emancipatoir is dat belangrijk — met honderd mensen in een hotel in Maastricht zitten is verouderd dan in je eentje. Ik denk dat de DEC voor een niet gering aantal mensen de functie heeft hun coming out voor te bereiden.'

Banjeren
Maar dat betekent wel dat je de corpsfeer als gegeven beschouwt. Bijt dat elkaar niet?

'Wij zijn ook gewone corpsleden als ieder ander! Elke maatschappelijke groep kan zijn emancipatie alleen maar bewerkstellingen binnen de eigen symboliek en met de eigen tekens. Ik vind het dragen van een roze driehoek niet het belangrijkste, maar ik neem wel een vriend mee naar het Corps-gala, en dáns met hem. Dat levert je vanuit de COC-hoek het verwijt op dat ik heterogedrag imiteer. Ik betwijfel of dat zo is — niet alleen ben ik zo een herkenningpunt, maar daarbij vind ik het erg gezellig om met mijn goede vriend een avond op het gala te banjeren.'

Als een corpslid iemand anders op de sociëteit te lichamenlijk benadert, 'soften' is de term geloof ik, moet hij of zij voor straf een glas koffiemelk leegdrinken. Hoe vaak waren jullie aan de koffiemelk?

Het gezelschap reageert nu zeer uitgelaten. Floris Michiels: 'Ik heb zo vaak met een vriend koffiemelk moeten drinken. Dat vind ik ook terecht — Ik zou pas kwaad worden als wij niet hoefden. In Delft krijg je bij enig con-

tact de brandspuit. Wij willen daarbij geen uitzondering zijn.'

Maar het Corps is toch, met respect, een hetero-wereld?

Michiels ontkent dat: 'Dat botst helemaal niet meer zo. Op het moment dat je duidelijk maakt dat je je mannetje kunt staan...'

Schorer
...wat betekent dat je je bij de macho-sfeer aanpast...

(Heftig ontkennend:) 'Nee, nee, je hebt een verouderd beeld van het Corps, doordat vooral progressief Nederland de homo-emancipatie heeft geclaimd. Neem nou jonkheer Schorer, die in 1911 met instemming van de Senaat een brief verspreidde dat er óók mensen waren die op hun sekse-genoten vielen. Daar kwam de huidige Schorerstichting uit voort. De homo-emancipatie is bij wijze van spreke bij het Corps begonnen!'

Dat samengaan van corps-mores en emancipatie-streven leidt soms tot vrij hybride gedrag. Zo wil het Amsterdams dispuut H.E.B.E., dat naar verluidt veel homoseksuele leden telt, op de sociëteit nog wel eens uitbarsten in luid gezang: 'Wij zijn de jongens van de homofielenclub, wij willen zaaaaien!'

En in de landelijke homo-demonstratie in Utrecht trokken Michiels en de zijnen de aandacht door in een open, zwarte, met twee paarden gespannen koets, in driedelig grijs, maar onder een spandoek 'Corpora bekennen kleur' mee te rijden. De leden van de DEC-disputen zijn bepaald niet van de straat — Michiels is zelf jonkheer. Zijn ze niet bang voor een elitair image à la Brideshead-Revisited?

'Dat image houden we zelfs in stand — in onze almanak raden we Brideshead dan ook aan als sfeerschets van hoe wij zijn. Laten we dat image maar hebben, want daarmee zijn we een herkenbare component voor de hetero-Brideshead-

club, waar driekwart van het Corps uit bestaat.'

Dus je bent niet bang dat het DEC als 'spieles' tijdens de studie wordt gezien?

'Het tegendeel is waar — er zijn juist heel veel mensen die er tijdens hun studie niet voor uitkwamen en nu na een aantal jaren DEC-lidmaatschap er in hun werksfeer en familie geen doekjes meer om winden.'

In Amsterdam, hoe vreemd ook, zijn de DEC-leden nog nauwelijks georganiseerd, hoewel een eigen gezelschap op stapel staat. Hoe verklaart Michiels die geringere organisatie in wat toch het Sodom van de randstand mag heten?

'Ten eerste is er in Amsterdam genoeg te doen voor homo's. Maar ook speelt mee, dat het Corps hier niet in jaarclubs, zoals elders, maar geheel in disputeren is georganiseerd. Je zit dus met ouderejaars, en daar zit in elk dispuut wel een homo bij, waarmee je je kunt identificeren. In Leiden in de jaarclub ben je de eerste die ervoor uitkomt, en de kans is groot dat je de enige blijft, of je nu je DEC-trui aan hebt of een roze tuinbroek.'

Wat hebben jullie toch tegen roze tuinbroeken en/of het COC?

'Niets — ik had nooit met het DEC kunnen beginnen als het COC daar niet de ruimte voor had geschapen. En die tuinbroeken: wij zijn corpsleden en kleden ons zoals we zijn. Daarmee geef je ook aan dat homoseksualiteit alle geleidingen van de bevolking bestrijkt. Daarom wilden we ook zo graag mr. Geertsema als beschermheer hebben. En die koets — een hoop mensen tijdens de demonstratie kwamen ons zeggen dat ze het een hele goede grap vonden. Wij zijn zó normaal — er kwamen er zelfs vragen of we wel écht homo waren.'

Gewenste en ongewenste intimiteiten

Int. 21

Elk emancipatieproces, ook dat van vrouwen ten opzichte van mannen, gaat met emancipatiekrampen gepaard. Wanneer de idealen over een gelijkwaardiger omgang niet van jongs af aan zijn eigen gemaakt, kan het in praktijk brengen van die idealen moeizaam verlopen. Vooral op momenten van angstige of seksuele spanning vallen zowel mannen als vrouwen nogal eens terug op de oude patronen die zij vanuit hun gelijkheidsideaal juist verwerpen.

Zij wil dan weer de beschermende en seksuele kracht van een sterkere man voelen, zoals hij naar haar sensuele meegaandheid verlangt. Een vrouw kan zich in de armen van haar man nestelen, maar wanneer hij zoiets doet, heet het dat hij wegruipt. Hoe krachtig hun gelijkheidsideaal ook is, toch willen de meeste vrouwen — bewust of ongeweten — nog steeds tegen hun man opkijken, terwijl mannen aan seksuele aantrekkingskracht, aan respect en zelfrespect inboeten als ze er niet (langer) in slagen hun vrouw liefdevol te beschermen.¹

Hoe moeizaam ook, toch vinden emancipatieprocessen onmiskenbaar voortgang. De laatste jaren richt zich de emancipatiestrijd vooral tegen 'seksueel geweld'. In haar Miljoenennota heeft de regering aangekondigd méér geld voor de bestrijding daarvan te willen uittrekken. Dit beleid is onder andere gebaseerd op (beleids)onderzoek naar sek-

sueel geweld. Onder die term vallen tegenwoordig ook discriminatie op grond van sekse en 'ongewenste intimiteiten', een onhandige aanduiding voor seksuele intimidaties. 'Het oprekken van de betekenis van het begrip "seksueel geweld" heeft vooral een bewustmakende en politieke betekenis', luidt de nuchtere constatering van de leden van de Projectgroep Vrouwenarbeid te Groningen in hun onderzoeksverslag 'Ongewenste Intimiteiten op het Werk'.² Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Rijksoverheid, voortvloeiende uit aanbevelingen in de ministeriële nota over seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes.³ Een ander onderzoek dat in die nota werd aanbevolen, mondde dit jaar eveneens uit in een rapport: 'Wiens lijf eigenlijk', een onderzoek naar dwang en geweld in de prostitutie.⁴

In het emancipatieproces op langere termijn markeren deze rapporten een bepaalde fase, waarvan de contouren zich aftekenen in een historische en vergelijkende benadering. Daartoe worden deze rapporten hier besproken tegen de achtergrond van het 'dansvraagstuk', zoals daarover in 1931 door een regeringscommissie verslag werd uitgebracht. Uit die vergelijking blijkt dat de manieren waarop vrouwen tegen seksueel geweld en intimidaties worden beschermd zijn veranderd van vooral een bescherming door anderen in de richting van zelfbescherming: allerlei vormen van sociaal mijdingsgedrag en sociale controle die de omgang tussen de seksen limiteerden zijn in onbruik geraakt, terwijl de Wederzijds Verwachte Zelfcontrole in die omgang is ge-

De definitie van seksueel geweld, al dan niet op de werkplek, is de afgelopen jaren dermate opgerekt dat zelfs het lopen van een eenvoudig blauwtje verdacht is geworden. Cas Wouters analyseert twee

recente beleidsrapporten over ongewenste omgangsvormen tussen mannen en vrouwen, en concludeert dat zowel de regering als de meer rabiate feministen niet in een echt volwassen emancipatie geïnteresseerd zijn.

Het dansvraagstuk

De term seksueel geweld verwijst naar gevaren in de omgang tussen de seksen die per definitie van mannen uitgaan en waarvan vrouwen (of andere mannen) het slachtoffer worden. Dat is nieuw. Begrippen die vroeger gangbaar waren, bijvoorbeeld zedenbederf of zedenverwildering, kozen niet zo eenduidig partij voor vrouwen. Zedenverwildering, eens een gangbaar schrikbeeld, werd per definitie beide seksen verweten: beide seksen lieten zich gaan en hadden zich onttrokken aan het toezicht van autoriteiten en andere bewakers van de goede zeden.

De voornaamste bescherming tegen verder verval van zeden bestond uit verscherping en formalisering van het toezicht, versterking van de sociale controle. Waar die beschermende sociale controle verminderde, zoals na de Eerste Wereldoorlog in bioscopen en dancings, daar dreigden allen ten prooi te vallen aan zedenverwildering, want de zelfbescherming en zelfcontrole werd daar niet tegen bestand geacht. Het vertrouwen daarin was gering: 'Neemt men de tucht weg, dan spuit de sexualiteit naar buiten', zo schreef P. H. Ritter jr. in het begin van de jaren dertig.⁶ Uit de 'brede maatschappelijke discussie' over het 'sexuele vraagstuk', het 'bioscoopvraagstuk' en het 'dansvraagstuk' blijkt dat de gevaren en angsten in de omgang tussen de seksen destijds vooral werden bedwongen via

Drs. C. Wouters is verbonden aan het Instituut voor Medische Psychologie van de Rijksuniversiteit Utrecht.

→ sociale dwang tot individuele verdringing en onderdrukking van seksualiteit en erotiek. Die vorm van gevoels- en impulsregulering werd bedreigd door het vrijere verkeer in bioscopen en danslokalen, door de daar tot uiting komende emancipatie van erotische en seksuele gevoelens. Uit bezorgdheid voor de zedenverwildering en het morele verval dat uit deze doorbraak van de scheidslijnen tussen de seksen zou kunnen voortkomen, gaf de regering opdracht tot een onderzoek. Dit mondde uit in het 'Rapport der regeeringscommissie inzake het dansvraagstuk', gepubliceerd in 1931.⁷

Dit rapport biedt inzicht in de manier waarop destijds over seksuele intimidaties werd gedacht en het had dezelfde status als de huidige rapporten over seksueel geweld; alle gaan na 'in hoeverre van overheidswege ... maatregelen dienen te worden getroffen'. Zowel destijds als nu gaat het dus om de vraag in hoeverre en op welke wijze (overheids)bescherming van vrouwen en meisjes tegen schending van hun eer (die nu persoonlijke en fysieke integriteit wordt genoemd) is geboden.

Om welke gevaren en angsten ging het destijds? De belangrijkste excessen die worden gerapporteerd betreffen mannen die al dansende hun meisje op ongepaste wijze tegen zich aandrukken - 'onzedelijk dansen, hartstochtelijke omvatting of betasting en zinneprikkende plaatsing der beenen' - en 'rendez-vous' en ontucht na sluitingstijd of als vervolg van ontmoetingen in de dancing. Ook de nieuwe manieren van dansen gaven aanstoot: 'Aan den modernen dans - waaronder hier verstaan wordt de step, foxtrot, shimmy, charleston, enzovoorts - wordt dikwijls een zeer sexueel karakter gegeven en enige invloed ten goede kan er dan niet van uitgaan.'... 'Het gevaar van sexueele prikkeling heeft bij de moderne dans een graad bereikt, die vóór deze niet aanwezig was. ... En zoo loopt ieder meisje, dat een openbare dansgelegenheid bezoekt, kans, op een laakbare wijze "geleid" te worden, zonder dat daarvan iets tot het gezelschap doordringt en waartegen ze zich praktisch niet kan verweren. En dan veronderstellen we nog het gunstige geval, dat de wil tot verweer aanwezig is. Maar hoevelen ... houden niet de morele weerstand, die hier vereischt wordt en eindigen met het rendez-vous.'

De aanwezigheid van seksuele prikkelingen in een situatie waar toezicht en controle door anderen gering is stelt dus hogere eisen aan de zelfcontrole dan waartegen die bestand werd geacht. Als een man 'met een volkomen vreemd meisje danst, dan is er niet meer de rem der verantwoordelijkheid. ... Hier komt het er niet op aan en, als zijn zelfbeheersching te kort schiet, straks gaat hij heen. ... Als hij niet wil hoeft hij haar niet weer te zien. Trouwens, is ze wel zoo veel bijzonders?' Wat het meisje betreft, 'als het meisje sympathie voor den jongen man voelt ... dan is haar sympathie meteen haar zwakke kant, waarvan de berekenende jonge man profiteert.' Het gevaar is het grootst in dansgelegenheden waar 'leden van verschillende stand' elkaar ontmoeten: 'Atelier- en winkelmeisjes schijnen tegenwoordig van rijke huwelijken via de dancing te droomen en raken maar te zeer ontgoocheld. ... De brutaliteit, waarmee een man van "betere" stand menigmaal een meisje ten offer brengt aan zijn lust, komt in de volksklassen zeker minder voor.'

De traditionele scheidslijnen tussen de klassen en de seksen werden in de dancing doorbroken. De sociale controle was er nog geringer dan op het ijs waar de dames konden doen, wat in de balzaal niet mocht: ze konden er weigeren met iemand te rijden, 'omdat de kennis er veel gauwer wordt aangeknoopt en men allicht in aanraking komt met lieden die men eigenlijk liever mijdt. Daar zijn van die "would-be gentlemen", die op het ijs er hun "fort" van maken in kennis te komen met jonge dames, daar zij weten hoe gemakkelijk dit in deze omstandigheden gaat, en zich zodoende trachten op te werken. Wanneer gij met een heer rijdt en hij biedt u in het loodsje het een en ander aan, dan kunt gij zulks op een ijsclub gerust aannemen: op een algemeene ijsbaan is het beter het niet te doen, daar het publiek er altijd meer gemengd is.'

Het tekortschieten van de zelfbeheersing 'daar, waar personen elkaar ontmoeten, die elkaar niet kennen en dus zich ook niet voor elkaar verantwoordelijk voelen' werd als een onvermijdelijk gegeven geaccepteerd. Men moet nu eenmaal de kat niet op het spek binden en het wordt een feit genoemd, 'dat personen die geen dieper contact hebben en noch sociaal noch geestelijk zijn verbonden, elkaar in de sfeer van het instinctieve moeten vinden'.

Strengere maatregelen

De gevaren van sociaal gemengde en vrijere contacten tussen de seksen in de danszaal werden in een zeer breed kader geplaatst: 'Het kwaad der dansexcessen' zou 'het in de volkszede gewortelde naar zijn diepste wezen onverbreekelijke huwelijk' ondermijnen. 'Het huwelijk kan en mag nooit in de sfeer van de proefneming worden getrokken' en het liefdesspel, 'deze meest verantwoordelijke daad, waartoe twee mensen kunnen komen, is niet verantwoord dan in de sfeer van het absolute, waaraan elke gedachte van proefneming verre moet blijven op straffe van bijna zekere mislukking'.

De rapporteurs wijzen erop dat de bron van de zedenbedervende proefnemingen en de 'overdreven danslust' 'in hoofdzaak Amerikaansch' is. Daar kenmerkt zich het omgangsleven 'door eenzelfde oppervlakkigheid ... In een onsamenhangende massa als de Amerikaansche moet de binding worden verkregen in de instinctieve sfeer ... Het is niet toevallig, dat in dans en muziek in Amerika de negers rythme en toon aangeven, omdat, wat hun instinctieve leven betreft, de negers de grootste levenskracht hebben.' In hun 'opgeschroefde zorgeloosheid - dans en zing je narigheid weg' schuilt het gevaar 'dat wij ook in West-Europa van een leven in diepere bezinning, dat wij toch hebben gekend, terugvallen tot een leven uit primitieve prikkels. ... Wie in Europa de snaren van het instinctieve leven gaat betokkelen, zoals de Amerikaansche "cultuur" doet, zonder als daar tot een eenheid te kunnen binden, zal van Europa slechts één stuk verwarring kunnen maken, waarin oorlog en burgeroorlog aan de fel opgezwepte instincten uitdrukking zullen geven.'

De angst voor menging der standen en geslachten, voor een minder formeel gereguleerde en dus vrijere onderlinge omgang moet wel erg groot zijn geweest om die zo demagogisch te typeren als voortkomende uit primitieve instincten die tot oorlog en burgeroorlog aanzetten.⁹ De voorgestelde maatregelen om deze gevaren in te dammen komen naar oud recept neer op strengere sociale controle, en nergens blijkt enig vertrouwen in zelfcontrole en zelfregulering: 'Verbod voor minderjarigen beneden de leeftijd van 18 jaar. Het dansen moet geleid worden door een daartoe geschikt geacht dansleeraar, die voor de goede gang van zaken mede verantwoordelijk is. Heffing van een toegangsprijs. Wering van ongewenschte elementen.'

De informatie, nodig om strengere sociale controle te kunnen instellen, was in het rapport samengebracht, bijvoorbeeld in deze tabel:

Gemeenten naar het dansen verdeeld in:

Provincie	Niet-dansend.	Weinig-dansend.	Vrij veel-dansend.	Veel-dansend.
Groningen	15	28	13 (23%)	1 (1.7%)
Friesland	13	25	5 (12%)	0
Drenthe	19	10	7 (19.5%)	0
Overijssel	15	17	24 (43%)	0
Utrecht	40	18	11 (16%)	1 (1.5%)
Gelderland	26	53	32 (29%)	2 (1.8%)
Noordholland	9	93	21 (16%)	3 (2.4%)
Zuidholland	91	65	18 (10.2%)	3 (1.7%)
Zeeland	25	77	7 (6%)	0
Noordbrabant	73	70	15 (9%)	3 (2%)
Limburg	20	71	26 (22%)	1 (0.9%)
Nederland	346	527	179 (16.8%)	14 (1.3%)

In Delft had men al strenge maatregelen getroffen en het gemeentebestuur meldt trots: 'de overheid weet nu te allen tijde, waar, wanneer en door wie er gedanst wordt.'

Strengere maatregelen of niet, het dansen is desondanks 'seksueler, primitiever of instinctiever' geworden, net zoals het kleden, filmen, (zonne-)baden, schrijven, converseren, opvoeden, verplegen, enzovoort. Het gevaar van sociale degradering door sociale menging van klassen en seksen wordt tegenwoordig dan ook heel wat minder pregnant beleefd dan ten tijde van het dansvraagstuk. Naarmate emancipatie- en egaliseringsprocessen zich doorzetten, zagen de gevestigden zich geleidelijk aan gedwongen hun angst voor die menging sterker te beteugelen. De stijgende groeperingen werden op hun beurt meer en meer gedwongen in het informelere en sterker gemengde sociale verkeer te voldoen aan de hogere eisen die dat verkeer stelde. Op die manier moesten ze hun machtswinst waarmaken.

De vrijere omgang vergde namelijk een subtieler in- en aanvoelingsvermogen en een grotere flexibiliteit van allen. Zo'n omgang kan alleen tot stand komen wanneer allen zichzelf en elkaar dwingen tot een hoger niveau van zelfregulering, vooral tot een hoger niveau van wederzijds verwachte beheersing van geweldadige en intimiderende impulsen. Tegenwoordig wordt die zelfbeheersing ook verwacht in de nissen van de samenleving die vroeger in het donker bleven, zoals achter de sociale coulissen van gezin en prostitutie. Naarmate de dominante gedragsstandaard sociale en seksuele toenadering of mijding minder strak en formeel voorschreef, verfijnden de menselijke antennes voor zowel toenaderings- als mijdingsgedrag. Omdat vrouwen noch mannen er goed tegen kunnen om afgewezen te worden en ook niemand toenadering steeds evenzeer op prijs telt, raakten de beide seksen steeds beter bedreven in zowel het bedwingen als het uiten van erotische en seksuele affecten, al naar gelang de uitkomst van het wederzijds aftasten van elkaars aantrekkingskracht en remmingen.

In de democratiserings- en informaliseringsprocessen¹⁰ trad er zo een sensitivering en seksualisering van het sociale verkeer op; er vond een subtilisering van de hofmakerij plaats. Allerlei sociale en seksuele variaties raakten geaccepteerd of getolereerd, terwijl in datzelfde proces weer andere variaties - omgangsvormen die nog onlangs werden geaccepteerd of getolereerd - steeds duidelijker en collectiever als 'grof', 'achterlijk' of 'zielig' werden ervaren en als zodanig bestreden. De bestrijding van seksuele intimidaties (ongewenste intimiteiten) is er een voorbeeld van. De bestrijding van seksueel geweld en intimidaties achter de sociale coulissen van gezin en prostitutie, vormt eveneens een voorbeeld van de toegenomen sensitivering. Fysiek geweld en intimidaties, al dan niet seksueel, ontmoeten stijgende morele verontwaardiging.

Prostitutie

Vadertje Staat maakt zich in 1986 nog steeds en opnieuw sterk voor zijn dochters. Tegenwoordig vinden ook de vaders van prosti-

tuées en van meisjes uit de suikerwerkfabriek vertolking van hun bezorgdheid in de regering – een resultaat van democratiseringsprocessen. De vrouwenbeweging heeft die bezorgdheid opgeroepen en afgedwongen. W. M. A. Vanwesenbeeck, de auteur van het prostitutierapport 'Wiens lijf eigenlijk', noemt organisatie en solidariteit van vrouwen terecht een voorwaarde om respect te verwerven. Méér respect betekent minder dwang en geweld, schrijft zij, maar méér respect moet worden afgedwongen.

Uit morele verontwaardiging en politieke overwegingen presenteren vrouwen zich doorgaans slechts als de slachtoffers van dwang, maar met behulp van vrouwenorganisatie en vrouwenorganisaties oefenen ook zij wel degelijk dwang uit, en wel een die ingaat tegen de dwang die Vanwesenbeeck in haar onderzoek als eerste noemt: 'de dwang van het gebrek aan maatschappelijke mogelijkheden en een tekort aan geld bij vrouwen.' Vrouwen dwingen mannen méér rekening met hen te houden en zo raken de beide seksen sterker aan elkaar gewaagd. Wat een prostituee over haar beroep vertelde, kan als metafoor voor alle vrouwen (en mannen) gelden: 'Hoe lager je prijs, hoe meer je als een stuk vuil behandeld wordt.'

Terwijl de beide seksen in een vrijere omgang veel toegankelijker voor elkaar zijn geworden, is de 'prijs' van sensualiteit, intimiteit en seksualiteit toch gestegen. Vrouwen zijn er immers in geslaagd een 'hogere prijs' voor zichzelf in het sociale verkeer te bedingen en de overheidsmoraal, het geweten van regeerders, is sterker op de hand van vrouwen geraakt naarmate die zich organiseerden en gezamenlijk hun vaders, mannen én vadertje Staat ertoe dwongen meer respect te betuigen.

In bijvoorbeeld Turkije beschermt men prostituees door ghettovorming met politiebewaking. In zo'n land, met een relatief grote minachting voor vrouwen en zeker voor 'onreine', zijn ook de gevaren waartegen bescherming is geboden groter. In Nederland maakt die minachting Turkse en Marokkaanse mannen 'vaak tot lastige klanten', aldus het prostitutierapport, dat vervolgt: 'Dat neemt niet weg dat het ook bij Nederlandse mannen nogal eens aan respect ten aanzien van prostituees of ten aanzien van vrouwen in het algemeen ontbreekt, als gevolg waarvan bepaalde vormen van dwang en geweld door de mannen absoluut "akseptabel" gevonden worden of zelfs vanzelfsprekend.'

Het ligt dan ook voor de hand dat 'datgene wat steeds door prostituees aangegeven wordt als zijnde het vermoeiendste aan het beroep is het "steeds op je hoede moeten zijn", het "kontinu alert moeten zijn", het "steeds jezelf moeten beschermen". Dat vereist oefening, want 'strengheid is moeilijk te combineren met die "lieve en verleidelijke pose", die het werk vereist.'

Voor de opgave dit 'prostitutiedilemma' op te lossen staan in zekere zin alle vrouwen voor zover zij in tweestrijd verkeren tussen traditionele en meer geëmancipeerde omgangsidealen. Ook prostituees kunnen dit dilemma kennelijk leren oplossen, namelijk wanneer ze mannen correcter leren taxeren. Volgens de onderzoekers kunnen zij zo een zelfverzekerdheid en bedrevenheid opbouwen die bij klanten respect of ontzag afdwingt, die leidt tot stellige en duidelijke afspraken en die de kans op geweld door klanten verkleint. Immers, 'Hoe onervarener je bent, hoe moeilijker het is, of des te meer kans is er, dat er misbruik van je gemaakt wordt, dat er dus dingen met je gebeuren die je absoluut niet wil.'

Tot die dingen behoren intimidaties en gewelddadigheden zoals 'dat ding er maar inrammen', plukken haar uittrekken, tepel afbijten, onder bedreiging geld teruggeven of méér afdwingen dan was afgesproken, slaan, trappen, neuken op haar lichaam uitdrukken, haar haar afknippen, verwondingen met messen, stokken, bierglazen e.d., verkrachten en blinddoeken, boeien en ontkleed op een afgelegen plek achterlaten. En dat is dan nog maar het gevaar dat van klanten dreigt.

Exploitanten van bordelen en dergelijke maken ook nogal eens misbruik van haar, maar na de klanten zijn de pooiers het gevaarlijkst. Veel pooiers houden de vrouw in een soort

psychische wurggreep: naast het 'jij bent van mij (dus je hebt niks te willen)' klinkt tevens 'je bent een hoer, je blijft een hoer en niemand wil je toch meer'. Zo'n wurggreep leidt nogal eens tot het 'ik ben echt te bang om bij hem weg te gaan'. De vrouwen krijgen klappen, maar als de man maar af en toe even zijn liefde betuigt is alles weer vergeten. Het traditionele moederlijke en vrouwelijke ideaal van toewijding en opoffering heerst nog sterk: zij wil hem verzorgen, uit de bak houden, enzovoort. De onderzoekster schrijft dan ook: 'Ik heb sterk de indruk dat binnen de prostitutie-subcultuur de sekse-rol-opvatting in het algemeen zeer traditioneel is.'

Veel prostituees maken kennelijk deel uit van een maatschappelijke achterhoede. Ze worden gekweld door twijfel en ambivalentie ten aanzien van hun eigen bezigheden, hetgeen hen ervan weerhoudt 'te spreken, hun gevoe-

Het is duidelijk waar de schoen wringt: hoe kan de vicieuze cirkel van het verband tussen gebrek aan maatschappelijk respect en zelfrespect worden doorbroken?

lens te verwoorden en hun realiteit te articuleren. Deze zaken zijn mijns inziens voorwaarden voor het grip krijgen op de eigen situatie', constateert de onderzoekster. De hulpverlening, vervolgt ze, zou erop gericht moeten zijn de weerbaarheid van deze vrouwen te vergroten, onder meer door weerbaarheids- en vechtrainingen aan te bieden, maar tegelijkertijd adviseert zij tot het geven van voorlichting aan diezelfde hulpverleners om hun afwijzende houding tegenover hoeren te doen verminderen en een herwaardering van het beroep tot stand te brengen.

Het is duidelijk waar de schoen wringt: hoe kan de vicieuze cirkel van het verband tussen gebrek aan maatschappelijk respect en een gebrek aan zelfrespect worden doorbroken? De aanbevelingen van het rapport, onder andere de prostitutie te 'decriminaliseren' en te 'legaliseren door middel van een vergunningstelsel', lijken zinnige pogingen in die richting.

Ongewenste omgangsvormen

De onderzoekers van seksuele intimidaties op het werk hebben hun respondenten gevraagd naar hun ervaringen met ongewenste omgangsvormen tussen de seksen. Die informatie hebben ze in verband gebracht met een aantal 'objectieve factoren gelegen in de structurele en culturele context van de arbeidssituatie' (rapport 'Ongewenste intimiteiten op het werk'). Deze opzet is geïnspireerd op het ontwikkelingsperspectief van Norbert Elias. In dat perspectief worden verbanden tussen veranderingen in omgangsvormen en in machtsverhoudingen nader onderzocht, en wel door de omgangsvormen te interpreteren als de uitdrukkingen van machts- en afhankelijkheidsverhoudingen.

De manieren waarop omgangsvormen en omgangsidealen variëren met verschillende machtsverhoudingen worden in deze figuratiesociologie nader onderzocht: 'Door middel van context-analyses beogen we een verband te leggen tussen subjectieve ervaringen van vrouwen en de "objectieve" structurele en culturele contexten waarbinnen deze plaatsvinden.' Deze opzet is in dit onderzoek intelligent uitgewerkt. Docenten en studenten in de methoden en technieken van sociaal wetenschappelijk onderzoek kunnen met de bestudering en bespreking ervan hun voordeel doen. Hier volgen enkele hoofdlijnen.

Uit de secundaire, de tertiaire en de quaire sector, waar respectievelijk vijftien, 35 en 49 procent van de vrouwelijke beroepsbevolking werkt, is elk één bedrijf geselecteerd: een gemeentelijke instelling (zeven afdelingen er-

van), een industrieel bedrijf (vijf afdelingen) en een klein-winkelbedrijf (kapsters en winkelpersoneel, allen partiel leerplichtig). Per bedrijf is een selectie van arbeidssituaties gemaakt aan de hand van de grootte van de afdeling, de variëteit in de getalsverhouding tussen de seksen en dergelijke. De bedrijven zijn onderzocht aan de hand van bedrijfsmateriaal, gestructureerde vragenlijsten en open interviews (ook met 'sleutelfiguren').

In totaal hebben 156 vrouwen en 38 mannen zich over dit onderwerp uitgesproken en 91 van de vrouwen (58 procent) rapporteerden ervaringen met ongewenste omgangsvormen. Ruim een kwart van die vrouwen (25 van de 91) zegt daar ook gevolgen van te hebben ondervonden, variërend van 'dreigen met consequenties door de "lastigvaller" tot zelf ontslag nemen of overplaatsing aanvragen'. Uit de uitkomsten blijkt dat ook hier het 'prostitutiedilemma' speelt: enerzijds vinden 'zowel de geïnterviewde vrouwen als mannen... dat *direct en duidelijk afwijzen* van de persoon de *beste maatregel* is tegen ongewenste omgangsvormen', terwijl het anderzijds niet past in 'het beeld van vrouwelijkheid om onvriendelijk terug te doen, boos te worden, grove taal te gebruiken, met gelijke munt terug te betalen en dergelijke, hetgeen... remmend werkt op het openlijk reageren.' Hier blijkt opnieuw de tweestrijd tussen oude en nieuwe omgangsvormen en -idealen, een tweestrijd die erop attendeert dat de gedragscodes in beweging zijn.

Ter bepaling van 'welke omgangsvormen tussen de seksen in welke specifieke context door welke individuen of groepen als "ongewenst" worden gekarakteriseerd' is een indeling gemaakt in afdelingen met een *zeer groot* machtsverschil tussen de seksen (drie afdelingen), met een *groot* machtsverschil (vijf afdelingen), met een *relatief klein* machtsverschil (vier afdelingen) – bij elkaar de structurele context genoemd – en afdelingen met een *traditionele* omgangscodes (drie afdelingen), afdelingen *zonder dominante* omgangscodes (zes afdelingen) en met een *emancipatorische* omgangscodes (drie afdelingen) – bij elkaar de culturele context genoemd.

De belangrijkste uitkomsten zijn, dat op afdelingen waar een gering machtsverschil tussen de seksen samengaat met een emancipatorische omgangscodes, de minste ongewenste omgangsvormen worden gerapporteerd. Dat was te verwachten. Verrassender is het dat 'op afdelingen waar een "grote" (dus niet "zeer grote") asymmetrie in structuur samengaat met het ontbreken van een dominante omgangscodes... de meeste ongewenste omgangsvormen' worden gerapporteerd.

De onderzoekers maken hier een fout door de gerapporteerde ongewenste omgangsvormen gelijk te stellen met die welke feitelijk voorkomen. Waarschijnlijk is daarom een plausibele interpretatie van het verrassende verband achterwege gebleven, namelijk de veronderstelling dat het hier om een typisch overgangsstadium gaat: de machtsverschillen zijn niet langer zeer groot en de traditionele omgangscodes is doorbroken, maar de strijd om de sociale definitie van ongewenste (en van gewenste) omgangsvormen is in alle hevigheid ontbrand. In zo'n situatie stijgt de gevoeligheid; ongewenste omgangsvormen hoeven dan niet per se meer voor te komen, maar ze worden wel eerder signaleerd. Ze worden dan niet langer als 'pech' maar eerder als 'onrecht' ervaren.

Ook over het algemeen lijken de meeste ongewenste omgangsvormen te worden signaleerd in situaties waar de machtsbalans al enigszins in het voordeel van stijgende groepen buitenstaanders – in dit geval vrouwen – is gewijzigd. Daarvoor is hun geweten nog te zeer op de hand van de gevestigden – in dit geval mannen.

Zelf problemen oplossen

Vergeleken met de tijden van het dansvraagstuk verdringen en verheimelijken mensen veel minder. Steeds meer vrouwen werden in steeds meer situaties geconfronteerd met erotische en seksuele toenaderingspogingen, waardoor zij hun angst voor seksuele intimidaties en geweld in zoverre onder controle leerden krijgen, dat zij toenaderingen zelfverzekender en beslister konden stimuleren dan wel afwijzen. Ze werden in die richting ge-

dwongen, want de meeste mannen – zo blijkt uit dit en ander onderzoek – beseffen pas dat hun toenaderingspoging ongewenst is 'wanneer er sprake is van een duidelijke afwijzing van de kant van vrouwen'.

De onderzoekers gaan geheel voorbij aan de mogelijkheden van vrouwen om zichzelf te bekwamen in de krachtmetingen met mannen – ook lastige. Verwijzingen daarnaar typeren zij zelfs als pogingen tot 'individualisering' cq 'het reduceren van machtsverhoudingen tot interactieproblemen'.¹² Wie, zoals ik, ervan blijk geeft sociale zowel als individuele omgangsidealen voor te staan die een erotische omgangspraktijk bevorderen, die beschouwt volgens hen 'de belangentegenstellingen (tussen de seksen, CW) als "vermeend" en... brengt de zaak terug tot een interactieprobleem met in principe gemeenschappelijke belangen voor beide partijen'.¹³

Toch bestaan er gelijke belangen, net zoals belangentegenstellingen. Dat bijt elkaar niet. Bovendien, de noodzaak tot verdere persoonlijke ontwikkeling van zich emanciperende vrouwen blijkt op vele plaatsen in het onderzoeksverslag. Zo zeiden veel vrouwen zich 'in het begin' geen raad te weten en pas later te hebben geleerd openlijker te reageren. Ook hebben de onderzoekers het over 'de grens van het toelaatbare' of 'wat is nog wel leuk en wat niet meer'. Een geïnterviewde zegt: 'Kijk, als mensen gaan zoenen, dan kun je duidelijk zeggen van: "Daar ben ik niet van gediend." Maar er zijn al zo veel stadia voor.'

Als vrouwen niet op tijd aan het lastige gedrag een halt weten toe te roepen, dan kunnen ze proberen de lastigvaller te mijden 'omdat je weet dat het dan weer gebeurt'. Maar de lastigvaller zal op zijn beurt op manieren zinnen om haar toch weer te ontmoeten, omdat ook hij 'weet dat het weer gebeurt'. Wanneer zo'n vrouw dan uiteindelijk aangifte van ongewenste intimiteiten doet, loopt zij het risico dat de rechter ongunstig voor haar beslist 'omdat de vrouw de ongewenste intimiteiten eerder had moeten afwijzen'.

Bovendien geven de meeste vrouwen aan eerst te willen proberen het zelf op te lossen en pas als dat niet helpt, zeggen sommigen de chef of groepsleider op de hoogte te willen stellen. Sterker nog: 'Contact opnemen met een hoger geplaatste wordt door geen van de vrouwen naar voren gebracht als een goede manier van reageren.' Een beroep op een eventueel aanwezige of in te stellen klachtencommissie zouden de vrouwen slechts in noodgeval doen: twee derde van hen zou een dergelijke stap pas nemen 'wanneer ze het probleem echt niet zelf zouden kunnen oplossen of wanneer de ongewenste omgangsvormen zeer ernstige vormen zouden aannemen' en een derde van hen denkt, 'zo'n vaart loopt het niet, ik kan dat soort dingen zelf wel aan'. Deze tendens tot het zoveel mogelijk zelf oplossen van problemen, die ook bij de prostituees werd aangetroffen, wordt het proces van individualisering genoemd: mensen willen zich ontwikkelen tot een niveau van zelfregulering dat hen zoveel mogelijk eigen beslissingsruimte biedt. Dit neemt niet weg dat de blijdschap over het bestaan van klachtencommissies, dokters of loodgieters sterk stijgt in geval van seksueel machtsmisbruik, ziekte of lekkage.

'Het onderzoeken van de mogelijkheden van (verschillende vormen van) verzet van de kant van vrouwen tegen die intimiteiten', een opdracht en doelstelling van dit onderzoek, blijft echter in gebreke door voorbij te gaan aan de mogelijkheden die schuilen in de persoonlijke ontwikkeling van kracht en kennis in de omgang tussen de seksen. Hoe kun je zonder die kracht en kennis weten dat het NIET weer gebeurt? Net zoals in het rapport over het dansvraagstuk krijgen zelfbescherming en zelfregulering geen aandacht. Wellicht wordt dat uit politieke en morele overwegingen 'niet opportuun' gevonden, maar zo wordt tevens voorbijgegaan aan de gevaren die schuilen in de internalisering van de ongelijke machtsverhoudingen, aan het geweten van vrouwen dat op de hand is van mannen.¹⁴

Het veronachtzamen van de mogelijkheden tot persoonlijke ontwikkeling is niet iets wat alleen deze onderzoekers kenmerkt. De hele intellectuele en politieke voorhoede van de georganiseerde vrouwenbeweging doet eraan

mee, tot aan de toenmalige staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie toe.¹⁵ In het voorwoord van het onderzoek naar seksuele intimidaties op het werk schrijven A. Kappeyne van de Coppello en R. W. De Korte: 'Ongewenste intimiteiten worden... niet gezien als een individuele ontsporing, maar als een uiting van de structurele machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen.' Zo'n uitspraak acht ik een uiting van emancipatiekramp, want seksuele intimidaties kunnen inderdaad niet alleen als individuele ontsporingen worden gezien, zoals vroeger gebeurde, maar ze moeten ook en vooral als uitingen van machtsongelijkheid worden opgevat. Wie echter aan de individuele verantwoordelijkheid van zowel daders

geen duidelijk antwoord krijgen.

De manier waarop de onderzoekers gespitst zijn op juist ongewenste toenaderingen wekt de indruk alsof zij alle erotisch en seksuele (op het werk) willen uitbannen. Allerlei formuleringen helpen mee die indruk te vestigen. Zo schrijven de onderzoekers min of meer als een persoonlijk commentaar op hun bevinding dat onverwachte intimiteiten vrouwen het meest doet schrikken: 'Ze verwachten zoiets niet op het werk, niet van collega's en zeker niet van leidinggevend.' (Waar zouden ze het overigens wel verwachten?) Verderop wordt diezelfde schrik genoemd als één van de drie redenen waarom vrouwen zich niet openlijk verzetten. Die reden luidt dan dat ze 'te perplex zijn, met als toevoeging: 'Ze verwachten zoiets niet in hun werksituatie.'

Door deze en andere uitingen lijkt het alsof de onderzoekers de grens van het toelaatbare weten, en alsof ze de moraal aanhangen die elke erotisch getinte of amoureuze toenadering op het werk opgepast verklaart. Het proces van individualisering en seksualisering wordt zelfs beter onderkend in de verplichte literatuur voor de meisjes die aan de opleidingsinstituten Schoevers studeren: 'Het zou irreal zijn... onvermeld te laten dat zich ook op een kantoor amoureuze verhoudingen kunnen ontwikkelen. Lange tijd is dat beschouwd als ongewenst en haast ongepast... Tegenwoordig zijn de opvattingen over dit onderwerp ontspannen genoeg om zo'n ontwikkeling nuchter te bekijken, en daarbij in beginsel te accepteren dat de betrokken medewerkers zelf moeten weten wat ze doen.'¹⁶ Het eenzijdig bestuderen van ongewenste omgangsvormen hangt direct samen met een gebrek aan theorie over de ontwikkelingen in het toenaderings- en mijdingsgedrag tussen de seksen (en klassen). De wijze waarop de onderzoekers de term 'geseksualiseerde werksfeer' gebruiken wijst daarop. Met die term verwijzen zij naar afdelingen waar seksuele intimidaties schering en inslag zijn, dus afdelingen waar de werksfeer wordt gekenmerkt door juist verdringing en onderdrukking van seksualiteit, die daardoor verkramp en intimerend tot uiting komt. Een subtielere regulering van erotische en seksuele gevoelens in geseksualiseerde omgangsvormen gaat juist samen met de emancipatie van vrouwen.

Deze samenhang klinkt duidelijk door in de beschrijving van een afdeling die de onderzoekers 'geëmancipeerd' noemen: 'Op "elkaar aanraken" heerst bij de mannen en vrouwen op deze afdeling bepaald geen taboe: men staat er positief tegenover en het initiatief gaat overwegend van beide seksen uit. ...Ongewenste omgangsvormen komen op deze afdeling nauwelijks voor.' En: 'Deze afdeling springt er duidelijk uit. Er wordt even goed aangeraakt, vrije en openlijke opmerkingen gemaakt en dergelijke, maar in een sfeer van gelijkwaardigheid. Er heerst daar allerminst een zakelijke of formele werksfeer.'

Vrouwensolidariteit

De politieke en intellectuele voorhoede van de vrouwenbeweging hecht kennelijk ook weinig waarde aan het onderscheid tussen hard en soft geweld, door 'ongewenste intimiteiten' onder de noemer 'seksueel geweld' te brengen. Daardoor kunnen in principe alle blauwtjes die mannen lopen als 'seksueel geweld' worden veroordeeld, en dat biedt wellicht een uitlaatklep voor morele verontwaardiging maar het verlies van precisie is niet bevorderlijk voor de sociale en individuele ontwikkeling van kansrijke manieren van verzet tegen seksueel geweld en intimidaties. Immers, zonder het onderscheid tussen hard en soft geweld vermindert de kans om 'de grens van het toelaatbare' te bepalen en dus te weten hoe en wanneer zelfverzekerd mijdingsgedrag – een directe en duidelijke afwijzing – is geboden. Vanwesenbeeck gooit dwang en geweld jegens vrouwen en meisjes op een hoop als zijnde 'een schending van persoonlijke, psychische en/of fysieke integriteit'. De onderzoekers uit Groningen doen dit niet. Zij verzetten er zich weliswaar tegen alle vormen van machtsuitoefening als (seksueel) geweld aan te merken – geweldsuitoefening is

Niet alleen de onderzoekers maar de hele politieke en intellectuele voorhoede van de vrouwenbeweging doen mee aan het veronachtzamen van mogelijkheden tot persoonlijke ontwikkeling

als slachtoffers geheel voorbijgaat, laadt de verdenking van totalitair denken op zich.

Eenzijdige aandacht

Een andere veronachtzaming die in alle regio's van de vrouwenbeweging wordt aangetroffen, bestaat uit het ontbreken van aandacht voor de verhouding tussen ongewenste en gewenste omgangsvormen, laat staan voor ontwikkelingen daarin. De auteurs van de hier besproken onderzoeken zijn hiervoor nauwelijks persoonlijk verantwoordelijk te stellen, want 'gewenste omgangsvormen' vielen buiten het kader van de onderzoeksopdracht. Toch laten ongewenste omgangsvormen zich niet los van gewenste bestuderen, net zo min als ziekte en misdaad bestudeerd kunnen worden zonder aandacht voor gezondheid en legaal gedrag.

Een groot probleem dat door deze eenzijdigheid ontstaat, is het onvoldoende kunnen inschatten wat de antwoorden op vragen naar ongewenste omgangsvormen betekenen; wat bedoelt iemand bijvoorbeeld met de omschrijving 'alles wat verder gaat dan je zelf wil' of met 'alles wat de grens overschrijdt'? Waar ligt die grens? En wat precies is het verschil tussen een man 'die zich bemoeit met haar privé-leven' en een man met een belangstelling voor haar die verder reikt dan de notulen? Ja, 'van m'n knie naar m'n broekje gaan' is duidelijk genoeg, maar wat te denken van 'Hij wilde me gewoon knuffelen, ik wist niet wat er aan de hand was'? Sommige respondenten signaleren dit probleem: 'Ik bedoel, er werken ook wel mannen die even zo of zo doen, wat ik helemaal niet erg vind. En van een ander vind ik dat wel vervelend.' De onderzoekers concluderen uit hun gegevens dat vrouwen toleranter zijn tegenover 'bekenden' dan tegenover 'onbekende daders' en dat de respondenten zeggen 'dat ze de bedoelingen van deze mannen beter kennen of kunnen inschatten... Als het gaat om naaste collega's, waarmee intensief samengewerkt wordt en die door de betreffende vrouw aardig gevonden worden, dan vinden zij het problematischer om openlijk te reageren op ongewenste omgangsvormen... Ook wordt het dan moeilijk om te bepalen waar de grens van het toelaatbare ligt. Vooral als er ook vriendschappelijke gevoelens voor de man in kwestie bestaan.'

Nog moeilijker wordt het natuurlijk wanneer de vriendschappelijke gevoelens gepaard gaan met erotische aantrekkingskracht. Dan kan een ongewenste omgangsvorm in een gewenste toenadering blijken te verkeren. Zonder enig idee van wat respondenten onder gewenste omgangsvormen verstaan kunnen vragen naar ongewenste omgangsvormen

een vorm van machtsuitoefening, maar het omgekeerde kan niet zonder meer gesteld worden' - maar zij leggen in de beschrijving van het soft geweld der seksuele intimidaties een vrouwensolidariteit aan de dag die afbreuk doet aan de universele solidariteit die erkent dat het elkaar beoordelen op erotische en seksuele kenmerken en aantrekkingskracht een onvervreemdbaar aspect van menselijke ontmoetingen en verhoudingen is. Van het feit dat dergelijke beoordelingen plaatsvinden zijn zowel mannen als vrouwen zich in het laatste informaliseringstijdperk van de jaren zestig en zeventig veel bewuster geworden; het hoort bij de seksualisering van het dagelijks leven.

Overigens, dat de onderzoekers uit Groningen allerlei ongewenste omgangsvormen niet tot seksueel geweld rekenen, wordt hen door Kappeyne van de Coppello en De Korte niet geheel en al in dank afgenomen. De overheid, schrijven zij in hun voorwoord, neemt deze benadering niet over wanneer zij normen moet stellen aan het gedrag van mensen omdat 'ongewenste omgangsvormen' daarvoor een 'te diffuse omschrijving' is. Betekent dit dat 'ongewenste intimiteiten' opgevat als 'seksueel geweld' door de overheid wel bestreden kan worden? Kan zij dan wel normen stellen aan gedrag?

Bovenstaande kritiek laat de bewustmakende en politieke betekenis van het besproken emancipatie-onderzoek en -beleid onverlet. Ze vormen voorbeelden van een toenemende maatschappelijke dwang tot zelfdwang¹⁷: vrouwen (en mannen) dwingen mannen zichzelf te bedwingen, het is een beschavingsoffensief. In dit offensief raken degenen die zich aan plattere en grovere opmerkingen of handelingen bezondigen steeds sterker als 'zielige' en 'achterlijke' mannetjes getypeerd. Ook tegenwoordig echter buiten de gevestigden de acties tegen pornografie en 'seksueel geweld' uit, zij het niet zo sterk en opvallend als destijds de actie tegen het dansen. Toen werd de menging van klassen en seksen tegengegaan door het te doen voorkomen alsof die opborrelde uit primitieve instincten die tot oorlog en burgeroorlog aanzetten. Tegenwoordig gebeurt dat door de aandacht te richten op seksueel geweld en méér geld uit te trekken voor de bestrijding ervan. Dit beleid gaat namelijk ten koste van maatregelen die de financiële zelfstandigheid van vrouwen kunnen bevorderen.

In 1980 had nog 55 procent van de vrouwen van achttien jaar en ouder geen eigen inkomen uit arbeid, sociale zekerheid of vermogen, tegenover één procent van de mannen. De menging van klassen en seksen die door het verwerven van een eigen inkomen tot stand kan komen, wordt kennelijk opnieuw gevreesd. Die zelfstandigheid zou nu bevorderd kunnen worden door meer kinderop-

vang, meer belastingaftrek voor de kosten daarvan en andere belastingmaatregelen. Maar voor het bevorderen van een dergelijke individualisering, van die mogelijkheden zichzelf te kunnen beschermen tegen seksueel geweld en intimidaties, daár heeft de regering geen geld voor over. Het is strijdig met de huwelijksmoraal van de hedendaagse gevestigden. De dominante huwelijksmoraal is sedert de dagen van het dansvraagstuk zeker milder geworden, maar nog steeds klinkt de angst voor vrouwenemancipatie (en manneninschikking) er duidelijk in door. De menging van klassen en seksen die door het verwerven van zelfstandige inkomens tot stand zal komen, wordt kennelijk nog steeds gevreesd. Toch, wie zichzelf kan beschermen dwingt maatschappelijk respect af en zelfrespect is een noodzakelijke voorwaarde voor zelfbescherming. Daarom lijkt mij aandringen op overheidsbescherming tegen seksueel geweld en intimidaties onverstandig in zoverre het de hoop vestigt op een bescherming door anderen, een hoop die inbreuk maakt op de ontwikkelingskansen voor zelfbescherming. Een staat in de functie van portier en toezichhoudende dansmeester biedt weinig ruimte voor de ontwikkeling van zelfrespect en zelfbescherming.

'Meer geld tegen seksueel geweld' klinkt wel goed, maar hoe blij ook met de aandacht van vaders Staat voor de ongelijke kansen van zijn dochters, toch laten die dochters zich weer beetnemen. 'Meer geld tegen seksueel geweld', ik zie het als een afleidingsmanoeuvre, als een doekje voor het bloeden. □

Noten

1. Zie Bram van Stolk en Cas Wouters, *Vrouwen in Tweestrijd*, Deventer 1985 (1983) en Cas Wouters, 'Vrouwen, porno en seksualiteit', *Tijdschr. v. Vrouwenstudies* 18 (1984 p. 246 e.v.).
2. 'Ongewenste intimiteiten op het werk'. Onderzoek naar ongewenste omgangsvormen tussen de seksen in arbeidssituaties, ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 's-Gravenhage, juli 1986.
3. 'Nota met betrekking tot het beleid ter bestrijding van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes', ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 's-Gravenhage, september 1984.
4. 'Wiens lijf eigenlijk'. Een onderzoek naar dwang en geweld in de prostitutie, ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 's-Gravenhage, juli 1986.
5. De term is ontleend aan J. Goudsblom, 'Morele Beesten, notities over moraal', *De Gids*, mei 1986, (jrg 149, nr. 3).
6. Dr. P. H. Ritter Jr., *De Drang der Zinnen in Onzen Tijd*, Amsterdam 1933, p. 152.
7. 'Rapport der regeringscommissie inzake het dansvraagstuk', 's-Gravenhage 1931.
8. *Het Wetboek van Mevrouw Etiquette in 32 artikelen*, door E. C. v.d. M., Utrecht, zevende herziening en veel vermeerderde druk, z.j. (± 1910), p. 172.
9. Vgl. hetgeen Norbert Elias hierover opmerkt: 'Zelfs de geboden die aan het geslachtsleven zijn opgelegd en de grote automatische angsten waarmee dit zo sterk wordt ingeperkt, komen tegenwoordig zeker niet alleen voort uit de elementaire noodzaak tot het reguleren en op elkaar afstemmen

van de verlangens van veel mensen die met elkaar samenleven; zij komen ook voor een groot deel voort uit de hoge spanningsdruk waaronder de boven- en vooral de middenlagen van onze samenlevingen leven; ook deze angsten hangen heel nauw samen met de angst voor verlies van kansen op bezit en prestige, met angst voor maatschappelijke degradatie, voor vermindering van de kansen in de harde concurrentiestrijd - angsten die door het gedrag van de ouders en opvoeders al vroeg op het kind inwerken.' *Het Civilisatieproces*, deel 2, Utrecht/Antwerpen 1982 (1939), p. 342.

10. Zie over informaliseringsprocessen ook Cas Wouters, 'Is het civilisatieproces van richting veranderd?', *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 3/3, Cas Wouters en Herman ten Kroode, 'Informalising in het rouwen en in de omgang met doden op de snijzaal', *De Gids* 7/1980, Cas Wouters, 'Onderhandelen met De Swaan', *De Gids* 8/1979 en Cas Wouters, 'Formalisering van informalisering, Recente veranderingen in omgangsvormen', *Sociologisch Tijdschrift* 12/1 (mei 1985).
11. Meer over de samenhang tussen respect en zelfrespect in: J. de Regt en A. van Stolk, 'Zelfaankomende van homoseksuelen', *MGV* 1/1979, pp. 3-18, en in Bram van Stolk en Cas Wouters, 'Machtswinst, respect en zelfrespect', *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, 7e jrg. nr. 3 (dec. 1980), pp. 191-222.
12. Dit schrijven twee van de onderzoekers in een artikel dat het onderzoeksrapport samenvat. Jeanne de Bruijn en Greetje Timmerman, 'Van ongewenste intimiteiten naar gewenste omgangsvormen', *Tijdschrift voor Vrouwenstudies* 26 (1986), pp. 159-197.
13. Idem, p. 178. Elias formuleerde de gelijke belangen als volgt: 'Voorbijgaand aan alle ideologieën kan worden gesteld dat geen andere groep mensen biologisch zo voor elkaar zijn bestemd. ... Waar het hier om gaat is dat andere groepen buitenstaanders (dan vrouwen CW), zoals bijvoorbeeld de arbeidersklassen, konden geloven dat hun doel de totale vernietiging van hun machtiger opponenten moest zijn. Dat kan uiteraard, uit de orde der dingen, niet het doel zijn van een vrouwenemancipatiebeweging, niet vanwege hun eigenbelang en niet vanwege het voortbestaan van menselijke samenlevingen.' (Bram van Stolk en Cas Wouters, *Vrouwen in Tweestrijd*, zie noot 1, p. 13). Op grond van deze woorden beweren de onderzoekers uit Groningen: 'De kern van de seksenverhoudingen legt Elias hiermee in de biologie' (p. 170, zie noot 10). Ja, sommige feiten laten zich niet loochenen, maar daarom vormen ze nog geen 'kern'. Zie verder Norbert Elias, 'Wandlungen der Machtbalance zwischen den Geschlechtern', *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, jrg. 38 (1986, nr. 3, pp. 425-449).
14. In sommige studies wordt die internalisering de laatste tijd onder de noemer 'onzichtbare machtsmechanismen' gebracht, maar dat lijkt mij een verhuullende en mystificerende term. Hoezo onzichtbaar?
15. Zie A. de Swaan, 'Paars-roze feministenerotiek is geen basis voor beleid', *NRC Handelsblad* 5 nov. 1983 (reactie M. van Rappard 25-11-1983) en van dezelfde, 'Handen Thuis', *Sociologisch Tijdschrift* 11/1 (mei 1984) pp. 3-14. Zie ook Bram van Stolk, 'Mannen, geweld, seksualiteit', *MGV* 40 (1985), 9, pp. 930-934, en Cas Wouters, 'Seksueel geweld in ontwikkelingsperspectief: notities bij een ministeriële nota', *MGV* 40 (1985), 12, pp. 1339-1343.
16. Drs. H. P. M. van den Hout, *Omgangsvormen*, Rijswijk 1982, p. 72.
17. Zie Norbert Elias, *Het Civilisatieproces*, Utrecht/Antwerpen 1982 (1939).

Als een volwassene verliefd wordt op een kind:

Stiekeme relatie loopt sneller uit de hand ^{uh?} ^{dwarligger}

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT — Een pedofiel is een man of een vrouw die verliefd wordt op een kind. Een pedofiel wil alles van dat kind weten, het beschermen, maar er ook mee vrijen. En dat laatste mag niet. In de Nederlandse wet staat dat een volwassene geen seks mag hebben met iemand jonger dan zestien jaar.

Toch gebeurt het dat kinderen seks hebben met volwassenen. In het geniep, want er staat gevangenisstraf op. Theo Sandfort is psycholoog en heeft een boek over pedofilie geschreven. 'Jongens over vriendschap en seks met mannen' heet het. Vijftientig jongens vertellen over hun verhouding met een pedofiel.

Zoals je misschien uit de

fragmenten hiernaast begrijpt, zijn er jongens die het niet erg vinden met een oudere man om te gaan. Ze vinden het prettig dat er iemand is die hen aandacht schenkt, hen begrijpt of met hen vrijt.

Volgens Theo Sandfort hoeft het dan ook helemaal niet erg te zijn als een jongen met een pedofiel omgaat. Het allerbelangrijkst vind hij dan wel, dat de pedofiel de jongen niet dwingt, niet misbruikt. Sandfort weet ook wel, dat ouderen grote invloed (macht) op kinderen kunnen hebben, maar volgens hem betekent dat niet meteen dat ze die kinderen dan ook misbruiken.

Volgens Theo Sandfort heeft iedereen seksuele gevoelens, kinderen net zo goed. Hij vindt het onzin

die gevoelens te onderdrukken en zegt dat in principe geen kwaad kan als de seksuele gevoelens bij kinderen worden ontwikkeld. Zeker als ze er plezier in hebben.

Sandfort zegt wel, dat pedofiele verhoudingen eerder uit de hand lopen dan andere. Dat wijt hij voor een deel aan de geheimzinnigheid waarmee pedofilie is omgeven. En aan onwetendheid. Jongens en meisjes die verkering krijgen, hebben om zich heen kunnen zien hoe dat moet (of niet moet). Pedofielen hebben geen voorbeelden, met als gevolg dat ze soms wat aanklungen. De psycholoog denkt dat er al heel wat zou verbeteren als pedofiele relaties zich niet meer in het geniep af hoefden te spelen.

Thijs (10) leerde Joop (26) op straat kennen: „Ik ging voetballen met mijn vriendjes. Ik was op een fietsje en toen ging de ketting eraf en toen zei Joop: „Ik zal hem er effe opzetten“. Nou kon ik dat zelf ook, maar hij wou het doen en toen heb ik het hem laten doen. Toen vroeg hij: „Ga je effe mee naar binnen“. Nou toen ging ik naar binnen en toen ging ik vaker met hem voetballen“.

Simon (12): „We doen allerlei leuke dingen met elkaar. We spelen wel eens kaart, allerlei soorten dingen. Ik vind het heel erg leuk om met Ed (32) te gaan. We stoeien ook vaak, vooral als we samen zijn in bed. En naar het bos, dat vindt hij ook wel leuk“.

Vraag aan John (13):

Wat vind je de vervelende kanten van seks met Marcel (45)
„Er zijn geen nare dingen bij (.) Nee, Marcel heeft me altijd gezegd, als je iets doet wat je niet wilt, dan moet je het altijd zeggen“.

Theo (13) antwoordt op de vraag naar negatieve kanten:
„Hij prikt zo“.
„Hij prikt zo?“
„Ja, ja, hier. Zo, daar heeft hij allemaal stoppeltjes, en dan scheert-ie zich en dat doet zo, dat prikt zo“.
Zullen we dat ook opschrijven?
„Ja, Stekelbaarsje“.

Paul (14): „Ik ben bang dat iemand er achter zal komen, de burens het zien of weet ik wat. En dat ze het dan zeggen tegen de politie of zo“.

(Uit: 'Jongens over vriendschap en seks met mannen' van Theo Sandfort).

SCHRIJF
AAN UN 5
DWARSLIGGER

PEDOFILIE

Sommige jongens hebben een verhouding met een oudere man, die verliefd op ze is. In de wet staat dat dat verboden is. Wat vind jij daarvan? Moet iedereen zelf uitmaken met wie 'ie wil vrijen of is dat niet goed, zo'n oudere man met een jongere jongen. Misschien heb je zelf ook weleens een oudere vriend (gehad), je kan dan aan ons schrijven hoe je dat vond/vin.!, en of je ouders er bijvoorbeeld van afwisten. Je achternaam en woonplaats komen niet in de krant als je hier een brief overschrijft.

PEDOFILIE

'We hopen allemaal dat onze kinderen het niet doen' UN 15

door
henny de vos
foto:
michael kooren

Nadat Bert (14) Albert (41) had leren kennen op een familiefeest, hebben beiden nogal wat moeite gedaan om weer met elkaar in contact te komen:

„Met mijn verjaardag kreeg ik van mijn echte vader te horen dat Albert me had opgebeld en gefeliciteerd. Daarna heeft hij nog een keer een brief geschreven aan mijn moeder. Ik heb natuurlijk wel aan hem gedacht, maar ja, ik wist niets over hem, alleen zijn voornaam. Dus heb ik zijn brief gelezen. Mijn moeder had die brief laten liggen, van: ja, we moeten nog eens oppellen. Maar ja, je kent dat. Op een gegeven moment dacht ik: ik hou het niet meer uit en toen heb ik die brief heel stiekem uit de secretaire gehaald en het adres eruit genomen en het telefoonnummer, en hem weer teruggelegd. Toen heb ik een postzegel gekocht, en een stuk of twee velletjes helemaal vol gepend. Toen ik naar huis reed dacht ik: dit is de eerste stap. Ik wou het contact opnemen. Ik had er zo'n ontzettende zin in en van zijn kant hoorde ik niet zoveel meer, dys verwachtte hij dat wij contact zouden opnemen, maar ja, van uitstel komt afstel. Ik dacht: nou dan zal ik het maar doen. Hij heeft toen een brief teruggeschreven en gebeld. De eerste keer is hij naar ons toegekomen en heeft hij ook anderhalf uur zitten praten met mijn ouders en ik was er ook bij. Mijn ouders wilden natuurlijk wel weten bij wie ik ging logeren”.

De Utrechtse sociaal-psycholoog Theo Sandfort (33) is auteur van 'Jongens over vriendschap en seks met mannen'. In het boek vertellen vijftientig jongens over hun verhouding met een man. Sandfort laat hen aan het woord over de seksualiteit in hun relaties, hun vriendschap met de mannen en de reacties, of het ontbreken daarvan, op hun verhouding van de kant van de 'buitenwereld'. Verder legt Sandfort uit wat pedofilie is en geeft hij een toelichting op de wettelijke maatregelen tegen seks tussen kinderen en volwassenen. Onderstaand interview met Sandfort wordt afgewisseld met citaten uit zijn boek.

UTRECHT — „Over het onderwerp pedofilie kun je nauwelijks praten zonder te laten weten of je voor of tegen bent. Ik ben geen van beide, vind ook niet dat pedofilie zonder meer vrij moet. Maar als mijn werk invloed heeft op dat terrein, zou ik dat wel leuk vinden. We hopen allemaal dat onze kinderen het niet doen. Maar dat is meer hoe het hoort, dan hoe het is. Kinderen hebben geen sex met mannen omdat ze zich aangetrokken voelen tot hen. In mijn boek heb ik het niet over gerontofilie. Ze beleven plezier aan seks, maar geilen niet op die mannen”.

Theo Sandfort (33) werd in zijn studie psychologie stagiaire bij het Nisso (Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek) op voorwaarde dat hij zich ging bezighouden met kindersexualiteit. Als wetenschappelijk medewerker heeft hij na zijn afstuderen onderzoeken in die richting gedaan.

Over het waarom van 'Jongens over vriendschap en seks met mannen':

„De vraag of er jongens zijn die plezier beleven aan seksueel contact met mannen, kun je tevoren negatief of positief invullen. Maar ik ben niet bezig geweest alleen maar de leuke din-

gen of alleen maar de negatieve aspecten te belichten. Dat hoort ook niet bij mijn verantwoordelijkheid als wetenschapper. Ik vind gewoonweg, dat we er in een tijd als deze, waarin we zo bezig zijn met seksuele verhoudingen, rekening mee moeten houden dat dit soort dingen gebeurt”.

„Het is natuurlijk een kwestie van politiek het boek nu uit te brengen. Je moet het zien als een reactie op al die verhalen dat volwassenen alleen maar misbruik maken van hun relatie met kinderen. Het is tevens een reactie op de stelling dat seksualiteit niet bij kinderen hoort”.

Erik (10) leerde Edward (57) kennen via een cursus die zijn moeder gaf aan NVSH-leden: „Zij gaf dacht ik iets van een cursus in een jeugdherberg. Ja, ik weet niet, zij moest wat vertellen aan pedofielen of zo. Toen was ik daar bij. Nou en daar waren natuurlijk een heleboel pedofielen en daar was Edward ook bij. Hij was heel aardig en zo, en hij had een autobaan bij zich”.

Sandfort's afstudeerscriptie heet 'Pedoseksuele contacten en pedofiele relaties'. Andere publicaties van zijn hand zijn de rapporten 'Het seksuele aspect van pedofiele relaties, ervaringen van jongens' en 'Ervaringen van jongens in pedofiele relaties' (met drs. Marianne Hoogma), beide gebaseerd op het onderzoek dat Sandfort tussen in '80 en '81 deed. Naar aanleiding hiervan schreef hij 'Jongens over vriendschap en seks met mannen'. Het eerste boek van Sandfort is 'Om het fijne gevoel' ('84). Hierin zes interviews met mannen en vrouwen, hetero- of homoseksueel, over erotische gevoelens die ze in het werken met kinderen ervaren. De Utrechtse sociaal-psycholoog is nog tot 15 april '87 verbonden aan de Vakgroep Klinische Psychologie van de Rijksuniversiteit. Voor die tijd hoopt hij een onderzoek af te ronden naar de vraag wat op latere leeftijd de betekenis is van seksuele contacten die mannen en vrouwen voor hun 16e jaar hebben gehad. Een onderzoek dat Sandfort onschrijft als een vervolg op zijn recent uitgebrachte boek.

'Je moet het zien als een reactie op al die verhalen dat volwassenen alleen maar misbruik maken van hun relaties met kinderen'

Over 'goed' en 'slecht':
„Je kunt niet zeggen dat pedofiele goed is of niet. Er zijn voorbeelden dat het niet goed is. Als je de verhouding tussen Erik (10) en Edward (57) als een voorbeeld van niet-goed ziet omdat Erik te jong is, zeg ik: leeftijden hoeven niet bepalend te zijn. Het seksuele klimaat waarin die jongen is opgegroeid is belangrijker dan hoe oud hij is. Een situatie die ik wel slecht vind, is die waarin de oudere afhankelijk is geworden van de jongen. Ik weet nog dat ik toen dacht: hoe ziet dat er over vijf jaar uit?”

Over de methode:
„Ik heb de jongens laten praten over de dingen die ze hebben beleefd. Centraal stond niet: zijn ze intelligent of niet of al dan niet gestoord, maar wat hebben ze meegemaakt in een vriendschap met een man?”

„De gesprekken met de jongens vonden plaats in een voor hen vertrouwde omgeving. Om te bevorderen dat ze zich vrij voelden, was ik als enige bij het gesprek aanwezig. Een eerste gesprek duurde anderhalf tot twee uur, een tweede een half uur. Het materiaal is verzameld in 1980. De jongens werden, via de mannen, benaderd middels de werkgroepen 'pedofiele en jeugdemancipatie van de NVSH'”

Simon (12): „We doen allerlei leuke dingen met elkaar. We spelen wel eens kaart, allerlei soorten dingen. Ik vind het heel erg leuk om met Ed (32) te gaan. We stoeien ook vaak, vooral als we samen zijn in bed. En naar het bos, dat vindt hij ook wel leuk”.

Over macht en misbruik:

„We zien dat er een soort denken ontstaat waarbij macht en misbruik in elkaars verlengde liggen. Dat is met pedofiele relaties vaak helemaal niet het geval. Dat de man ouder is dan de jongen, meer weet, macht over hem kan hebben, betekent niet per definitie dat die macht wordt misbruikt. Ik denk dat zulke relaties geen stand houden”.

„Als je om je heen kijkt, gewoon naar heteroseksuele of homo-seksuele relaties, dan moet je toch erkennen dat er van gelijkwaardigheid van partners bijna nooit sprake is. Dat betekent toch ook niet automatisch dat die verhoudingen slecht zijn. We kunnen wel uitgaan van harmonieuze, symmetrische relaties, maar zo zit de wereld niet in elkaar. Afankelijkheid speelt in relaties tussen mannen en jongens een rol, zeker, maar vergeet niet, dat diezelfde afhankelijkheid ook geborgenheid en veiligheid kan betekenen”.

Thijs (10): „Ik ga meestal naar Joop (26) en dan zit ik daar te spelen met hem. Soms komen er veel jongens en meisjes bij Joop. Elke zaterdag met chips en zo. Dan kom ik ook altijd. Maar ik kom altijd als er

niemand is. Als er niemand mag komen, dan mag ik wel. Gewoon, omdat ik hem al zo lang ken”.

Rob (12) vertelt ook dat hij over al zijn problemen met Chris (38) kan praten. Verder zegt hij: „Ik vind het plezierig dat ik altijd bij Chris kan terugkomen. Als ik boos ben kan ik desnoods met de deur smijten. Maar dan kan ik na vijf minuten altijd weer terugkomen. Chris vergeet vervelende dingen sneller dan mijn moeder”.

Over seks bij kinderen:
„Kinderseksualiteit is niet iets dat natuurlijk gebeurt, maar op gang wordt gebracht via externe factoren. Er is niet zoiets als 'natuurlijke kinderseksualiteit'. Het brengt ons in verlegenheid als we kinderen hun gang laten gaan. Ik zal een voorbeeld noemen. Een jongen en een man. Er kwam visite. De jongen vroeg tevoren: weten ze het of niet. Afankelijk van het antwoord gedroeg hij zich als 'n jongetje uit de buurt, of als zichzelf. Dan kun je je afvragen of die gespletenheid schade toebrengt of niet. Maar dan vergeet je, dat kinderen heel wat kunnen hebben”.

Op de vraag wie begonnen is met het eerste seksuele

contact luiden de antwoorden van de mannen en de jongens niet altijd hetzelfde. Nu is initiatief nemen niet altijd een eenduidige zaak; vaak komt een seksueel contact, zoals sommige mannen zeggen, na verschillende signalen over en weer tot stand. Uitgaande van de jongens is het in bijna de helft van de gevallen de man geweest die ermee is begonnen. Vijf jongens weten het niet meer. In vier gevallen zeggen de jongens dat zijzelf het initiatief hebben genomen; volgens twee jongens is het wederzijds en drie jongens zeggen dat het eerste seksuele contact op initiatief van derden tot stand is gekomen. De verhalen van enkele jongens en van hun oudere vrienden illustreren het bovenstaande.

Over het geniep:

„Op pedofilie rust een taboe. Mannen leggen zich daarbij neer. Eén van de nadelen van de negatieve aandacht voor seksuele contacten tussen kinderen en volwassenen, is dat het nu allemaal in het geniep gebeurt, in het verborgene. Er is geen enkele sociale controle mogelijk, terwijl die goed zou zijn. Dat mensen weten wat er aan de hand is, in kunnen grijpen als er iets mis dreigt te gaan”.

„Het gevaar van die verborgen-

heid is dat er excessen kunnen optreden. Als hetero heb je je gedrag kunnen leren van wat er om je heen gebeurt. Voor homo's is dat er - de laatste jaren pas - ook gekomen. Maar pedofielen hebben geen enkel voorbeeld. Met vallen en opstaan moeten die met hun gevoelens leren omgaan. Ervaring is een goede leermeester, maar het is vanzelfsprekend wel prettig om voorbeelden en kennis van anderen te kunnen gebruiken. Vanuit z'n voorkeur zou een pedofiel goed met kinderen om moeten gaan. Maar door z'n onervarenheid in de omgang met kinderen, kunnen er slechte dingen gebeuren. Ik zeg het expres wat cru, maar er zou in feite een soort 'Handboek voor de Pedofiel' moeten komen. Waarin bijvoorbeeld staat beschreven dat in pedofiele relaties de seksualiteit voor volwassenen centraler staat dan voor kinderen. Niet dat er dan geen brokken meer gemaakt zouden worden, maar een soort handboek zou helpen”.

Bij Roel (29) en Willem (13) lopen de verklaringen uiteen.

Volgens Roel had Willem al ervaring, was hij op zoek naar een oudere vriend en had hij het al bij een aantal andere pedofielen geprobeerd. Op bezoek bij Roel gaf Willem te kennen dat hij seks wilde, begon te vrijen en nam Roel mee naar de slaapkamer. Willem vertelt het anders. Kun je me vertellen hoe dat ging de eerste keer, of vind je het moeilijk om hierover te praten?
„Nee hoor, helemaal niet. Nou, het was aardig kort, ja fijn was het gewoon. Het was heel fijn”.

Kun je je nog herinneren wie er begonnen is, de eerste keer?
„Roel”.

Weet je nog hoe hij dat aanpakte, of niet?
„Nee, weet ik niet. Ik ben niet goed in onthouden, hoor”.

Over incest:

„Een belangrijk uitgangspunt voor mij is geweest: seksuele contacten tussen volwassenen en kinderen vinden plaats en kunnen niet meer zodra er misbruik van kinderen wordt gemaakt. Maar je zult me nooit horen zeggen, dat ik principieel tegen incest ben”.

„De praktijk leert ons dat er in alle bekende gevallen sprake is geweest van misbruik. Ik heb ook nog nooit gehoord dat een kind het leuk en prima vond. Ik keur incest zoals het gebeurt dus af. Maar het is niet slecht omdat er iets tussen een volwassene en een kind plaatsvindt, maar hoe het is gegaan”.

„In vrijwel alle incestgevallen is er sprake van een belang en dwang van de volwassene, niet van het kind. Maar neem het

Rotterdamse geval (waarbij een woongroep in Rotterdam werd beschuldigd van incest op grote schaal). Ik kan me zo voorstellen, dat de ouderen daar niet het initiatief hebben genomen. In een woonomgeving, een milieu waarin de kinderseksualiteit vrijer tot ontwikkeling komt en op de juiste wijze wordt gestimuleerd en begeleid, kan het zo zijn dat het kind het initiatief heeft genomen. Is dat dan slecht. Ik zou het niet durven stellen”.

Theo (13) antwoordt op de vraag naar negatieve kanten:

„Nou, hij prikt zo”.
Hij prikt zo?
„Ja, ja hier. Zo, daar heeft hij allemaal stoppeltjes, en dan scheert ie zich en dat doet zo, dat prikt zo”.

Zullen we dat ook opschrijven?
„Ja, Stekelbaarsje”.

Walter (15) zegt zich een enkele keer boos te voelen omdat zijn ouders het niet weten. Willem (13) heeft soms het gevoel stout te zijn bij het seksuele contact:
„Ja, nou eh, dat je iets verborgen houdt voor je vader dan”.

Daardoor krijg je een stout gevoel?
„Ja”.

Je vindt eigenlijk dat je dat zou moeten vertellen?
„Ja, maar daar ben ik nou bang voor dan. Misschien mag ik dan niet meer komen, dus hier. Dat vertel ik dus liever niet”.

Ook Paul voelt zich vaak bang:
„Ja, ik ben bang dat iemand er achter zal komen, dat de burens het zien of weet ik wat. En dat ze het dan zeggen tegen de politie of zo”.

Ton (14): „Ik denk dat ze het niet goed zullen vinden. Mijn vader misschien wel, maar mijn moeder zal het niet goed vinden. Misschien denkt ze dat het helemaal niet kan, of dat het niet hoort. Ze zal het wel moeilijk vinden”.

Over de wet:

„Wanneer er een aparte zedelijkheidswetgeving blijft bestaan, en daarin ook leeftijdsgrenzen worden opgenomen, verdient het aanbeveling om zodanige wetsregels op te stellen, dat seksuele contacten als waar de jongens over vertellen, daar niet onder vallen. Tegelijkertijd moeten die regels het mogelijk maken om, in gevallen waar duidelijk sprake is van machtsmisbruik, strafrechtelijk in te grijpen. De huidige wetgeving vormt eerder een bedreiging, dan dat zij de jongens bescherming biedt. Nieuwe wetsregels moeten voldoende bescherming betekenen tegen seksueel misbruik. Tegelijkertijd mogen ze het seksuele zelfbeschikkingsrecht niet belemmeren”.

Vriend UN 19

Sinterklaas komt er weer aan. Hij houdt van kinderen en kinderen houden van hem. Maar er zijn heel veel oudere mensen die van kinderen houden en die wonen gelukkig in de buurt. Een heleboel kinderen heb-

ben een oudere vriend, met wie ze veel lol beleven.

Ik had vroeger ook een oudere vriend die ik via een vriendje leerde kennen. We hebben vanalles samen gedaan. Muziek luisteren, tekenen en schilderen, zwemmen en allerlei uitstapjes. Alles kon, niets moest. We

waren hele dikke vrienden en hielden van elkaar. Ik heb toen een hele fijne tijd gehad waar ik nog weleens naar verlang.

Na tien jaar zie ik hem weer geregeld en we kunnen het nog steeds goed met elkaar vinden. Andere volwassenen vinden het raar dat als je van een vriend houdt, je ook met hem vrijt. Kinderen zitten daar niet zo mee. Vrijen is lekker en vooral met iemand die je aardig vindt.

Paul, 24 jaar. (Volledige naam en adres bij DWARSLIGGER bekend)

IK WIL
DWARSLIGGER

Hopeloos UN 15

Ik wou graag nog even reageren op het artikel in DWARSLIGGER over pedofilie. Ik vind de bewuste wet die in het artikel genoemd wordt een hopeloos verouderde wet. Want volgens mij kunnen ook jongeren onder de zestien jaar prima bepalen of ze met iemand willen vrijen. Of dat nou met een oudere man of vrouw is of met een jongen of meisje van je eigen leeftijd. Ik heb zelf ook enkele pedofiele relaties met ouderen gehad. En ik heb die meestal als plezierig ervaren. En ik ben ervan overtuigd dat die relaties me ook verder hebben geholpen, ze zijn bepalend geweest voor sommige periodes in mijn leven en zijn dat nog steeds. Ik ben inmiddels 19 jaar en heb nog steeds contact met die mensen, die ik nu nog als goede vrienden beschouw.

Jongen uit Utrecht (Naam en adres bij DWARSLIGGER bekend)

